

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

«ՎԱՅՔԻ ՃՇՇ»

ՓԱԿ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ՎԱՅՈՑ ՁՈՐԻ ՄԱՐԶԻ ՀԵՐԶԵՐԻ ԱՆԴԵՁԻՏԱԲԱԶԱՆՏԵՐԻ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ 2025 - 27ԹԹ ԻՐԱԿԱՆԱՅՎԵԼԻՔ
ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱԿԱ
ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
(լրամշակված)

«ՎԱՅՔԻ ՃՇՇ» ՓԲԸ ՏՆՕՐԵՆ՝

Կ.ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Ներկայացվող սահմանումները և եզրույթները /տերմիններ/ բերվում են ՀՀ բնապահպանական ոլորտի օրենքներից և նորմատիվ փաստաթղթերից:

Շրջակա միջավայր՝ բնական և մարդածին տարրերի (մթնոլորտային օդ, ջրեր, հողեր, ընդերք, լանդշաֆտ, կենդանական ու բուսական աշխարհ, ներառյալ՝ անտառ, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, բնակավայրերի կանաչ տարածքներ, կառույցներ, պատմության և մշակույթի հուշարձաններ) և սոցիալական միջավայրի (մարդու առողջության և անվտանգության), գործոնների, նյութերի, երեւոյթների ու գործընթացների ամբողջությունը և դրանց փոխազդեցությունը միմյանց ու մարդկանց միջև:

շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն՝ հիմնադրութային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետեւանքով շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա հնարավոր փոփոխությունները:

նախատեսվող գործունեություն՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում, վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում:

ձեռնարկող՝ սույն օրենքի համաձայն՝ փորձաքննության ենթակա հիմնադրութային փաստաթուղթ մշակող, ընդունող, իրականացնող և (կամ) գործունեություն իրականացնող կամ պատվիրող պետական կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմին, իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ:

ազդակիր համայնք՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրութային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք:

շահագրգիռ հանրություն՝ փորձաքննության ենթակա հիմնադրութային փաստաթղթի ընդունման և (կամ) նախատեսվող գործունեության իրականացման առնչությամբ հետաքրքրություն ցուցաբերող իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք:

գործընթացի մասնակիցներ՝ պետական կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, ֆիզիկական ու իրավաբանական անձինք, ներառյալ՝ ազդակիր համայնք, շահագրգիռ հանրություն, որոնք, սույն օրենքի համաձայն, մասնակցում են գնահատումների և (կամ) փորձաքննության գործընթացին:

հայտ՝ ձեռնարկողի կամ նրա պատվերով կազմած հիմնադրութային փաստաթղթի մշակման և (կամ) նախատեսվող գործունեության նախաձեռնության մասին ծանուցման փաթեթ:

բնության հատուկ պահպանվող տարածք՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ:

ազգային պարկ՝ բնապահպանական, գիտական, պատմամշակութային, գեղագիտական, ռեկրեացիոն արժեքներ ներկայացնող միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որը բնական լանդշաֆտների ու մշակութային արժեքների զուգորդման շնորհիվ կարող է օգտագործվել գիտական, կրթական, ռեկրեացիոն, մշակութային և տնտեսական նպատակներով, և որի համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ:

ազգային պարկի արգելոցային գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելոցի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը.

ազգային պարկի արգելավայրային գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելավայրի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը.

ազգային պարկի ռեկրեացիոն գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է քաղաքացիների հանգստի և զբոսաշրջության ու դրա հետ կապված սպասարկման ծառայության կազմակերպումը.

ազգային պարկի տնտեսական գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է ազգային պարկի ռեժիմին համապատասխանող տնտեսական գործունեություն.

պետական արգելավայր՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող տարածք, որտեղ ապահովվում են էկոհամակարգերի և դրանց բաղադրիչների պահպանությունը և բնական վերարտադրությունը.

պետական արգելոց՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային արժեք ներկայացնող առանձնահատուկ բնապահպանական, գեղագիտական հատկանիշներով օժտված միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որտեղ բնական միջավայրի զարգացման գործընթացներն ընթանում են առանց մարդու անմիջական միջամտության.

բնության հատուկ պահպանվող տարածքի պահպանման գոտի՝ տարածք, որի ստեղծման նպատակն է սահմանափակել (մեղմացնել) բացասական մարդածին ներգործությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների էկոհամակարգերի, կենդանական ու բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների վրա.

լանդշաֆտ՝ աշխարհագրական թաղանթի համասեռ տեղամաս, որը հարևան տարածքներից տարբերվում է երկրաբանական կառուցվածքի, ռելիեֆի, կլիմայի, հողաբուսական ծածկույթի և կենդանական աշխարհի ամբողջությամբ.

հող՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ.

հողային պրոֆիլ՝ հողագոյացման գործընթացում օրինաչափորեն փոփոխվող և գենետիկորեն կապակցված հողային հորիզոնների ամբողջություն.

խախտված հողեր՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր.

հողի բերրի շերտ՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով.

հողի պոտենցիալ բերրի շերտ՝ հողային պրոֆիլի ստորին մասը, որն իր հատկություններով համընկնում է պոտենցիալ բերրի ապարների (բուսականության աճի համար սահմանափակ բարենպաստ քիմիական կամ ֆիզիկական հատկություններ ունեցող լեռնային ապարներ) հատկություններին.

հողածածկույթ՝ երկրի կամ դրա ցանկացած տարածքի մակերևույթը ծածկող հողերի ամբողջությունն է.

հողի բերրի շերտի հանման նորմեր՝ հողի հանվող բերրի շերտի խորությունը (սմ), ծավալը (մ³), զանգվածը (տ).

ռելյուսիվացում՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական.

ռելյուսիվացիոն աշխատանքներ՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման նախագծով կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով նախատեսված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներ.

կենսաբանական բազմազանություն՝ ցամաքային, օդային և ջրային էկոհամակարգերի բաղադրիչներ համարվող կենդանի օրգանիզմների տարատեսակություն, որը ներառում է բազմազանությունը տեսակի շրջանակներում, տեսակների միջև և էկոհամակարգերի բազմազանությունը.

երկրաբանական ուսումնասիրություններ՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները.

բնապահպանական կառավարման պլան՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում.

բնության հուշարձան, բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ.

պատմության եւ մշակույթի անշարժ հուշարձաններ՝ պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային եւ բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	7
1.1. Ձեռնարկողի անվանումը և գտնվելու վայրը	7
1.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը	7
2. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	8
2.1. Տեղագրական աշխատանքներ	8
2.2. Երկրաբանահանությային աշխատանքներ	8
2.3. Ինժեներա-երկրաբանական և հիդրոերկրաբանական ուսումնասիրություններ	8
2.4. Հորատման աշխատանքներ	9
2.5. Հետախուզական փորվածքների փաստագրում	9
2.6. Նմուշարկում	9
2.7. Նմուշների լաբորատոր հետազոտություններ	9
2.8. Ռադիոմետրիկ հետազոտություններ	10
2.9. Ճանապարհների և հորատման հարթակների շինարարություն	10
3. ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎ - ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՆՔԸ	11
4. ԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՏԱՐԱԾՔԻ ԱՅՐ ԹՎՈՒՄ՝ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԵՎ ԻՐԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՄԽԵՄԱՆ	14
4.1. Գտնվելու վայրը և ֆիզիկա-աշխարհագրական պայմանները	14
4.2. Ռելիեֆ, երկրաձևաբանություն	16
4.3. Կլիմա	18
4.4. Մթնոլորտային օդ	23
4.5. Ջրային ռեսուրսներ	23
4.6. Հողեր	25
4.7. Երկրաբանական կառուցվածքը, սելսմիկ բնութագիրը և սողանքային երևույթներ	29
4.8. Բուսական և կենդանական աշխարհ	33
4.9. Վտանգված էկոհամարարգեր, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, պատմամշակութային հուշարձաններ	35
5. ՍՈՑԻԱԼ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ	42
5.1. Ենթակառուցվածքներ	42
5.2. Քաղաքներն ու գյուղերը	44
5.3. Տնտեսությունը	45
5.4. Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիրը	45
5.5. Պատմության, մշակութային հուշարձաններ	46
6. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	52
6.1. Մթնոլորտային օդ	52
6.2. Հողային ծածկույթ	54
6.3. Ջրային ռեսուրսներ	55
6.4. Բուսական և կենդանական աշխարհ	55
6.5. Աղտոտում ընդերքօդադործման թափոններով	55
6.5.1. Հորատման թափոնների թափոններ	55
6.5.2. Նավթամթերքների և քսայուղերի մնացորդներ	56
6.5.3. Կենցաղային աղբ	56
6.6. Մոցիալական ազդեցության գնահատականը	57
6.7. Աղմուկ	59

6.8. Սանիտարա-պաշտպանիչ գոտի.....	60
7.ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՄԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱԴՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ.....	61
7.1. Խախտված հողերի վերականգնում	62
8. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ, ԱՆԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՎԹԱՐԱ-ՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹ-ՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵՂՄԱՅՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱԴՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԾՐԱԳՐԵՐ	63
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ	69

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1.1. Ձեռնարկողի անվանումը և գտնվելու վայրը

Ձեռնարկող՝ «ՎԱՅՔԻ ՃՇՇ» փակ բաժնետիրական ընկերություն (ՓԲԸ)

Գրանցման համար՝ 44.140.00009

Գտնվելու վայրը՝ 23 փ /- / 2 ԶԱՌԻԹԱՓ 3805, ԶԱՌԻԹԱՓ ՎԱՅՈՑ ՁՈՐ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տնօրեն՝ ԿԱՐՈ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

հեռ. 095300097, e-mail: sh_khach@inbox.ru

Հայտը կազմեց՝ ԱԶ Շ.Խաչատրյանը, ք.Երևան, Նորաշեն թաղ. 27 շ. 71 քմ. հեռ. 095300097

1.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը

«ՎԱՅՔԻ ՃՇՇ» ՓԲ ընկերությունը ցանկանում է ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունից ստանալ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրությունների թույլտվություն ՀՀ Վայոց ձորի մարզի Հերիերի անդեզիտաբազալտների երևակման տեղամասում երկրաբանական - հետախուզական աշխատանքներ իրականացնելու համար, ինչը հնարավորություն կտա գնահատելու հումքի որակական պարամետրերն ու պաշարները:

Տեղամասում երկրաբանական ուսումնասիրություններ իրականացնելու համար կազմվել է երկրաբանական ուսումնասիրությունների ծրագիր:

Նախատեսվող գործունեության անվանումն է՝ ՀՀ Վայոց ձորի մարզի Հերիերի անդեզիտաբազալտների երևակման տեղամասում 2025-27թթ. իրականացվելիք երկրաբանական ուսումնասիրությունների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվություն:

2. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ծրագիրը կազմված է ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 2021 թվականի օգոստոսի 11-ի N 06 -Ն հրամանի N 3 հավելվածի հրահանգի պահանջների պահպանմամբ:

Հետազոտման մեթոդիկան ընտրելիս հաշվի են առնվել տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքը, օգտակար հանածոյի մարմնի ձևաբանությունը, դիրքը, երկրաբանական-հետախուզական աշխատանքների կատարման լեռնատեխնիկական պայմանները, տեղամասի չափերն ու ձևը, ռելիեֆի ձևն ու մերկացվածության աստիճանը:

Տեղամասը գտնվում է Արփա և Հերիեր գետերի ջրբաժանի շրջանում: Ռելիեֆի բնականոն իրադրությունը խախտված է նախկինում կատարված արդյունահանման աշխատանքներով:

Տեղամասի հետախուզումը իրականացվելու է մեխանիկական սյունակային ուղղահայաց հորատմամբ: Ըստ երկրաբանական բարդության անդեզիտաբազալտների մարմինը պատկանում է երկրորդ խմբի 2-րդ տիպին (ըստ [2] հրահանգի), այն դիտարկվում է որպես գրեթե հորիզոնական տեղադրված շերտաձև մարմին:

Արդյունաբերական կարգերով պաշարների եզրագծման համար հետախուզագծերի վրա հորատանցքերի միջև հեռավորությունը B կարգի պաշարների եզրագծման համար ընդունված է 100 - 200մ (զծ.հավելված 2):

Հետախուզական աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել երեք հետախուզագծերով, որոնց միջև հեռավորությունը ստացվում է 145-175մ, ինչը հնարավորություն է տալիս օգտակար հանածոյի պաշարը լիարժեք գնահատել B կարգով:

Նախատեսվում է հորատել 7 հորատանցք, յուրաքանչյուրը մինչև 15 զծ.մ ծավալով: Բոլոր յոթ հորատանցքերի ընդհանուր խորությունը կլինի մոտ 105 զծ.մ:

Հորատանցքերի խորությունը մոտավորապես համապատասխանում է միջին եղցենի վերին ստվարաշերտի անդեզիտաբազալտների հոսքի տեսանելի հզորությանը:

2.1. Տեղագրական աշխատանքներ

Նախատեսվում է հետախուզվող տեղամասի շուրջ 10 հա մակերեսի վրա կատարել 1:1000 մասշտաբի տեղագրական հանույթ:

Բոլոր հորատանցքերը, մերկացումները, հորատման հարթակներն ու ճանապարհները գործիքի օգնությամբ տեղադրվելու են տեղագրական քարտեզի վրա:

Տոպոմարկշեյդերական աշխատանքները կատարվելու են Ընկերության գեոդեզիստ Հ.Մկրտչյանի կողմից:

2.2. Երկրաբանահանութային աշխատանքներ

Տեղամասի 1:1000 մասշտաբի տեղագրական քարտեզի հենքի վրա կատարվելու է երկրաբանական հանույթ (պայմանագրային հիմունքներով):

2.3. Ինժեներա-երկրաբանական և հիդրոերկրաբանական ուսումնասիրություններ

Տեղամասի ինժեներաերկրաբանական և հիդրոերկրաբանական պայմանների ուսումնասիրման նպատակով նախատեսվում են համապատասխան դիտարկումներ

հորատանցքերի անցման ընթացքում, ինչպես նաև տեղամասի հարևան տարածքների տեղագնում գեոդինամիկ երևույթների առկայության պարզաբանման նպատակով:

2.4. Հորատման աշխատանքներ

Օգտակար հանածոի մարմինը նախատեսվում է ուսումնասիրել հորատանցքերով: Հորատման աշխատանքները կիրականացվեն պլանակային հորատումով ուղղահայաց տեղադիրքով:

Հորատումը կկատարվի 112 մ տրամագծով կարծր համաձուլվածքի թագիկով: Անհրաժեշտ է ապահովել հանուկի առնվազն 90% ելք:

Հորատվելու է 7 ուղղահայաց հորատանցք յուրաքանչյունը մինչև 15 գծ.մ խորությամբ: Հորատանցքերի ընդհանուր խորությունը կլինի մոտ 105 գծ.մ: Հորատվող ապարներն ըստ հորատելիության աստիճանի համապատասխանում են VII և VIII կարգերի:

Հորատումը կատարվելու է Christensen CS14 Core Drill տիպի ինքնագնաց հորատող հաստոցով: Նախատեսվում է հորատող հաստոցի 7 տեղակայում և տեղահանում: Հորատման աշխատանքներն իրականացվելու են պայմանագրային հիմունքներով:

2.5. Հետախուզական փորվածքների փաստագրում

Երկրաբանական փաստագրման ենթակա է հորատանցքերի հորատահանուկը:

Փաստագրման ժամանակ անհրաժեշտ է ֆիքսել հումքի փոփոխվածությունը և նյութական կազմը:

Երկրաբանական փաստագրման աշխատանքները նախատեսվում է կատարել 1:100 մասշտաբով: Նախատեսվում է փաստագրել մոտ 105 գծ.մ հորատահանուկ:

2.6. Նմուշարկում

Բոլոր հորատանցքերը պետք է նմուշարկել: Նմուշարկումն անհրաժեշտ է կատարել ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 2021 թվականի օգոստոսի 11-ի N 06-Ն հրամանի N 3 հավելվածի հրահանգի պահանջների պահպանմամբ:

Հումքի որակը ստուգելու համար նախատեսվում հորատահանուկից վերցնել 21 նմուշ՝ յուրաքանչյուր հորատանցքից երեքական նմուշ: Եթե հորատահանուկում նկատվում են ակնադիտորեն տարբերվող միջակայքեր ապա նմուշարկումը կատարել առանձին միջակայքերով:

Բոլոր նմուշները կենթարկվեն ֆիզիկամեխանիկական փորձարկումների: Երկու նմուշում կորոշվեն ապար կազմող գլխավոր միացությունները, երկու նմուշում՝ պետրոգրաֆիական կազմը:

2.7. Նմուշների լաբորատոր հետազոտություններ

Վերցված նմուշները պետք է ենթարկվեն համապատասխան լաբորատոր ուսումնասիրությունների և փորձարկումների «Անալիտիկ» ՓԲԸ-ի և ուրիշ հավատարմագրված լաբորատորիաներում:

Խճի և ավազի որակական ցուցանիշների որոշումը կատարվում է 8269.0-97 և 8269.1-97 ԳՕՍՏ-երով նախատեսվող մեթոդիկայով:

Ապարի անվանումն ու քիմիական կազմը որոշելու նպատակով իրականաց-

վելու են ապարաբանական հետազոտություններ և քիմիական կազմի որոշումներ:

Խճի արտադրության համար քարի պիտանիության հետազոտությունների ժամանակ առաջին հերթին անհրաժեշտ է որոշել ապարում ազատ ակտիվ սիլիկաթթվի՝ արևակնի (օպալ) և (կամ) քաղկեդոնի (խալցեդոն) առկայությունն ու պարունակությունը:

Բացի սիլիկաթթվից անհրաժեշտ է ապարում որոշել նաև հետևյալ ապար կազմող միացությունների պարունակությունները՝ Fe_2O_3 , Al_2O_3 , SO_3 , CaO , MgO :

2.8. Ռադիոմետրիկ հետազոտություններ

Օգտակար հանածոյի ճառագայթահիգիենիկ հատկությունների գնահատման համար նախատեսվում է հետախուզվող տեղամասում կատարել ապարների ռադիոմետրական չափումներ:

Հետախուզվող հումքին պետք է տրվի ճառագայթահիգիենիկ գնահատում՝ ըստ ՆՌԲ-96 կամ ՆՌԲ-99 «Ճառագայթային անվտանգության նորմերի»:

Ռադիոմետրական ուսումնասիրությունները պետք է կատարել համապատասխան հավաստագիր ունեցող ռադիոչափի օգնությամբ:

2.9. Ճանապարհների և հորատման հարթակների շինարարություն

Մինչև երևակման տեղամասը ճանապարհների կառուցում չի նախատեսվում, քանի որ դրանք առկա են:

Հորատման հարթակներին հասնելու և հորատման հաստոցը տեղադրելու համար նախատեսվում է տեղամասում կառուցել մոտ 220գծ.մ ճանապարհ:

Նախատեսվում է կառուցել նաև 6 հորատման հարթակ յուրաքանչյուրը 24մ² մակերեսով: Հորատանցք 7-ի համար հորատման հարթակի կառուցման անհրաժեշտություն չկա քանի որ ռելիեֆը հարթ է:

Ճանապարհների և հորատման հարթակների կառուցման ժամանակ IV-րդ և V-րդ կարգի գրունտներում կատարվելու է մոտ 900մ³ (ճանապարհ՝ 700մ³ + հորատման հարթակ՝ 200մ³) հողային աշխատանք:

3. ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎ - ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՆՔԸ

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվությունը մշակվել է ՀՀ բնապահպանության և ընդերքի օրենսդրության, ՀՀ կառավարության որոշումների, հրամանների և գործող մեթոդականությունների հիման վրա:

- ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պաշտպանության, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները:

- ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերությունների պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավական ձևերի զարգացման, հողերի բերրիության, հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողի նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության իրավական հիմքերը:

- «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-159-Ն, 24.11.2004թ.)

- ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերի տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման ոլորտում ծագող հարաբերությունները:

- ՀՀ Անտառային օրենսգիրք (ՀՕ-211, 24.10.2005թ.), որը կարգավորում է ՀՀ անտառների և անտառային հողերի կայուն կառավարման՝ պահպանության, պաշտպանության, վերականգնման, անտառապատման և արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև անտառների հաշվառման, մոնիթորինգի, վերահսկողության և անտառային հողերի հետ կապված հարաբերությունները:

- «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-22, 23.11.1999թ.), որը սահմանում է պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում:

- «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-52, 03.04.2000թ.), որը սահմանում է ՀՀ տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը:

- «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-121, 11.10.1994թ.), Կարգավորում է մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական և կազմակերպման հիմքերը՝ ուղղված մթնոլորտային օդի որակի պահպանությանը, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար բարենպաստ մթնոլորտային օդի որակի ապահովման նպատակով՝ մթնոլորտային օդի պահպանության բնագավառում հասարակական հարաբերությունները:

- «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-211, 27.11.2006թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական,

ռեկրեացիոն արժեք ներկայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրների ու առանձին օբյեկտների բնականոն զարգացման, վերականգնման, պահպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականության իրավական հիմունքները:

- «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-110, 21.06.2014թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումների, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության ոլորտի հասարակական հարաբերությունները:

- ՀՀ Կառավարության 20.01.2005 թ.-ի թիվ 64-Ն որոշում, որով սահմանվել է ջրաէկոհամակարգերի սանիտարական պահպանման, հոսքի ձևավորման, ստորերկրյա ջրերի պահպանման, ջրապահպան, էկոտոնի և անօտարելի գոտիների տարածքների սահմանման չափորոշիչները:

- ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի թիվ 1643-Ն որոշում, որը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում խախտված հողերի հաշվառման, հողաշինարարական, քարտեզագրման, կանխատեսվող ու իրականացման ենթակա ռեկուլտիվացման աշխատանքների նախագծման, ռեկուլտիվացման, ռեկուլտիվացված հողերի նպատակային նշանակության ուղղությունների որոշման, ինչպես նաև նպատակային ու գործառական նշանակությանը համապատասխան՝ դրանց հետագա օգտագործման ժամանակ:

- ՀՀ կառավարության 14.08.2014թ.-ի N781-Ն որոշում, որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման ընթացակարգը:

- ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը:

- ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի N1404-Ն որոշում, որով սահմանվել են հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և պակաս արդյունավետ հողերի բարելավման համար հողի բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները:

- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N71-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը:

- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N72-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը:

- ՀՀ կառավարության 25.09.2014թ.-ի N1059-Ա որոշում, որով հաստատվել է Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և ծրագրի միջոցառումները:

- ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը ըստ տեսակների և տեղադիրքի:

- «Հողի բերրի շերտի օգտագործման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 08.09.2011 թ. N 1396-Ն որոշումը,

- «Օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ Կառավարության 10 հունվարի 2013 թվականի N 22-Ն որոշումը,

- «Ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման պլանի և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլանի օրինակելի ձևերը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N 676-Ն որոշում,

- «Հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և հանված բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները սահմանելու և ՀՀ կառավարության 2006 թվականի հուլիսի 20-ի n 1026-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» ՀՀ Կառավարության 02.11.2017թ. N 1404 -Ն որոշում:

- «Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և վերահաշվարկման կարգը սահմանելու մասին» Կառավարության 18.08.2021թ. N 1352-Ն որոշում,

- «Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման կարգը սահմանելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2012 թվականի օգոստոսի 23-ի N 1079-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» Կառավարության 21.10.2021թ. N 1733-Ն որոշում

- Հրաման N6-Ն 07.01.2022թ. Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարի 2012 թվականի դեկտեմբերի 24-ի N365-Ն հրամանն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին

- ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարի 25.10.2022թ. N369 - Ն հրաման:

- «Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման կարգը սահմանելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2012 թվականի օգոստոսի 23-ի N 1079-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» Կառավարության 21.10.2021թ. N 1733-Ն որոշում

- «ՀՀ տարածքում Արաքս գետից գետավազի արդյունահանման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 10.01.2008թ. N18-Ն որոշում:

4. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՏԱՐԱԾՔԻ ԱՅՐԻ ԹՎՈՒՄ՝ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԵՎ ԻՐԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԽԵՄԱՆ

4.1. Գտնվելու վայրը և ֆիզիկա-աշխարհագրական պայմանները

ՀՀ Վայոց ձորի մարզի Հերիերի անդեզիտաբազալտների երևակումը գտնվում է ՀՀ Վայոց ձորի մարզի Վայք համայնքի վարչական շրջանում, Վայք քաղաքից 6.5 կմ հյուսիս-արևելք, Արին բնակավայրից՝ 5.2 կմ հարավ արևելք (նկ.1, 2):

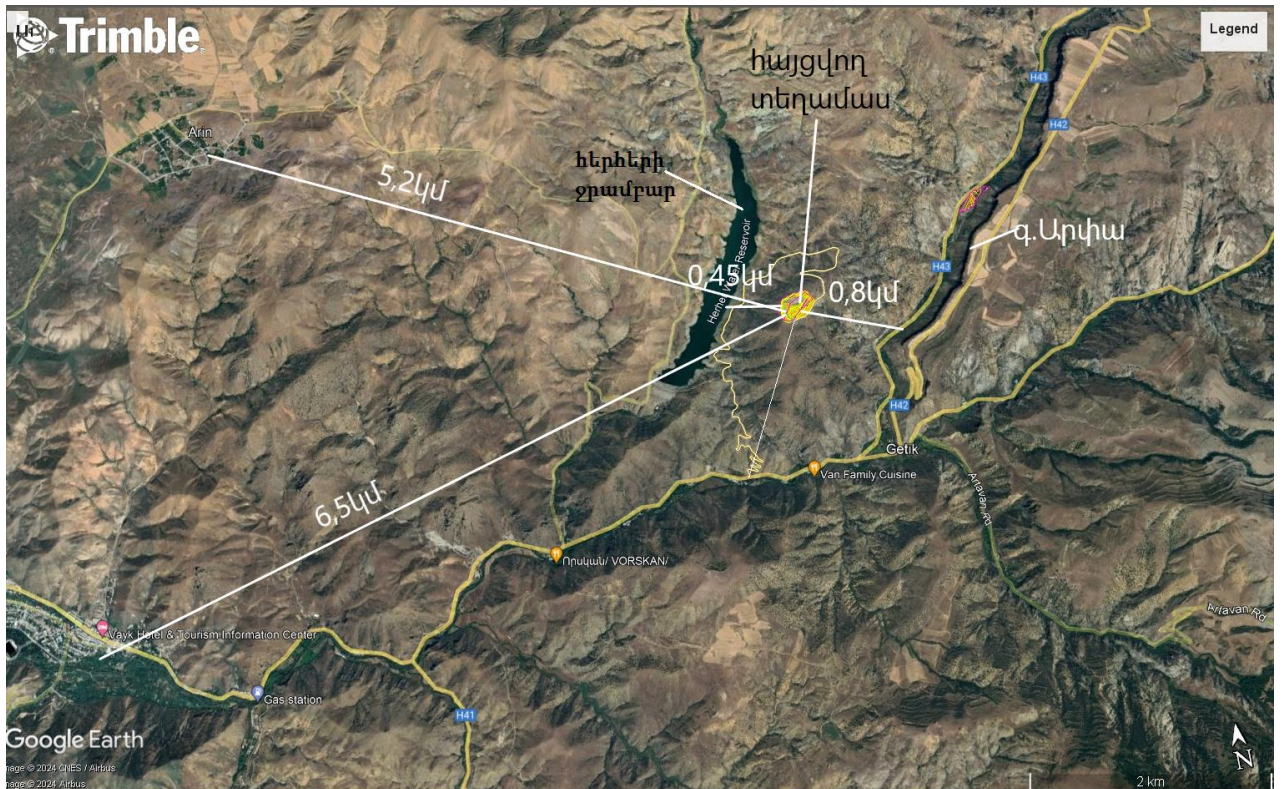
Գորհայք-Սարավան-Վայք միջպետական ավտոմայրուղուն միանում է մոտ 5կմ գրունտե ճանապարհով:

Նկ.1: ՀՀ Վայոց ձորի մարզի ակնարկային քարտեզ [8]:

Հայցվող տեղամասը զբաղեցնում է 6,81 հա մակերես և սահմանափակված է հետևյալ ծայրակետային կոորդինատներով (կոորդինատները ներկայացված են ARM WGS-84 համակարգով, նկ.3)

1. X=8547154.5472 Y=4396819.0781
2. X=8547069.9742 Y=4397007.2250
3. X=8547219.5288 Y=4397104.1644
4. X=8547359.5001 Y=4397130.2230
5. X=8547438.9693 Y=4397020.1649
6. X=8547325.8647 Y=4396889.3683

Նկ.2: Հայցվող տեղամասի իրադրային սխեման:

Հայցվող տեղամասը գտնվում է Արփա և Հերիեր գետերի ջրբաժանին 1560 - 1640մ հիպսոմետրիկ նիշերի վրա:

Ընդհանուր առմամբ տարածաշրջանում ըստ բարձրության՝ հերթափոխվում են չոր, խիստ ցամաքային, չոր ցամաքային, չափավոր ցամաքային, բարեխառն և ցուրտ լեռնային կլիմաները: Արևափայլքի տարեկան միջին տևողությունը 2400-2700 ժ է, անարև օրերի թիվը՝ 30-40: Հունվարի միջին ջերմաստիճանը $-7,5^{\circ}\text{C}$ է: Ամենաբարձր ջերմաստիճանը դիտվում է հուլիս-օգոստոս ամիսներին $16.3-16.5^{\circ}\text{C}$: Տարեկան միջին ջերմաստիճանը կազմում է 4.9°C : նվազագույն բացարձակ ջերմաստիճանը գրանցվել է -30°C , իսկ առավելագույնը՝ 33.8°C :

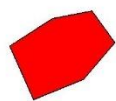
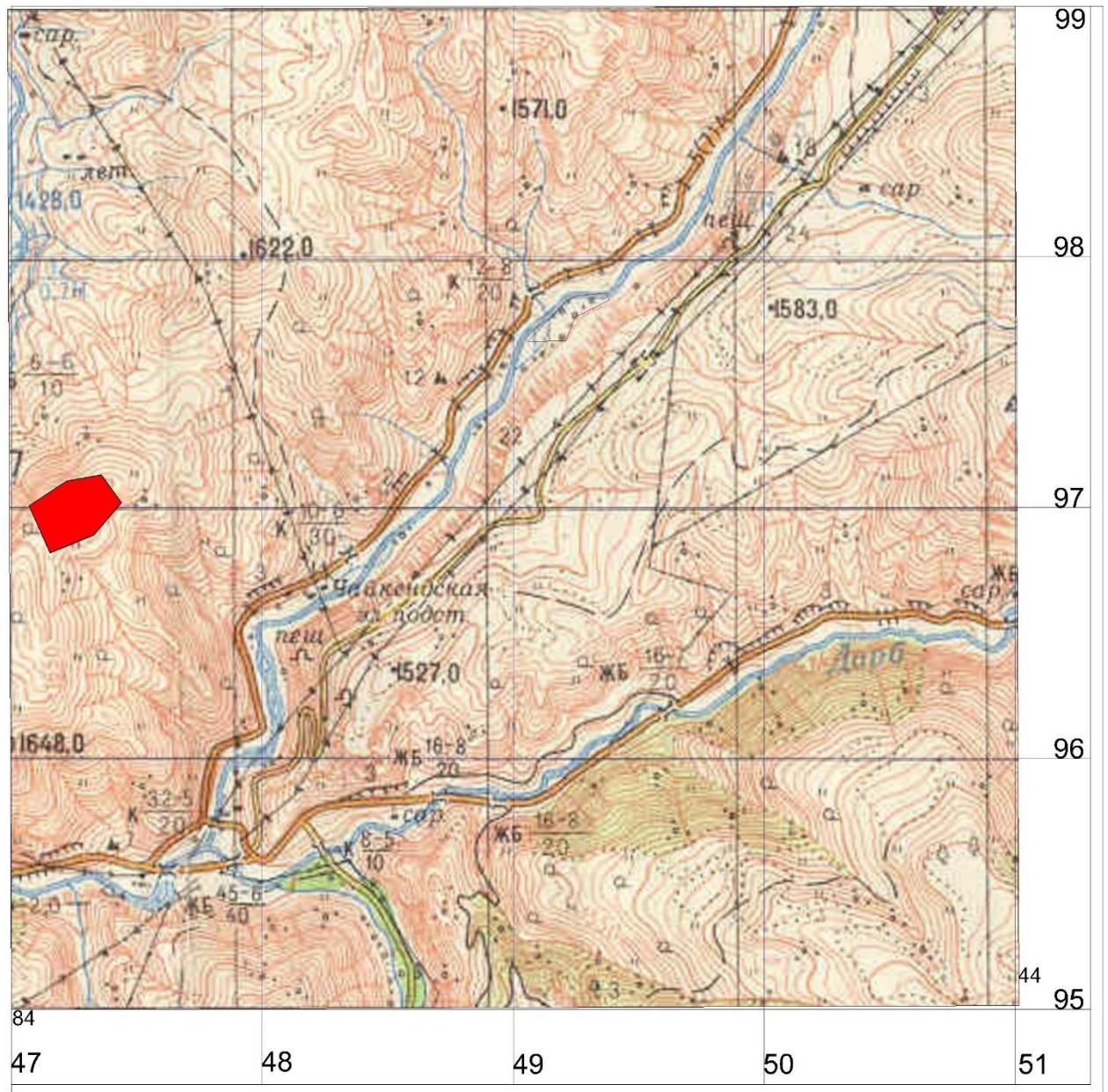
Նոյեմբեր – մարտ ամիսներին մթնոլորտային տեղումների քանակը կազմում է 342 մմ իսկ ապրիլ-հոկտեմբեր ամիսներին՝ 429 մմ: Ձմռան տևողությունը 129 օր է (նոյեմբերի 20-ից մինչև մարտի 28-ը):

Շրջանը անտառածածկ չէ:

Շրջանի հիմնական ջրատարը Արփա գետն է, որի ձախակողմյան վտակներից են Դարբը, Սարավանը, Ամուլգետը, իսկ աջակողմյանը՝ Հերիերը, որոնք շրջանում ձևավորել են խորը ձորեր և կիրճեր:

Հերիեր գետի վրա կառուցված է նույնանուն ջրամբարը: Հերիերի ջրամբարը գտնվում է հայցվող տեղամասից 450մ արևմուտք:

Շրջանն հարուստ է քաղցրահամ և հանքային աղբյուրներով: Տեղամասի տարածքում բնական աղբյուրներ չկան:

հայցվող տեղամասը

Նկ.3: Հայցվող տեղամասի շրջանի իրադրային քարտեզ Մ1:10000

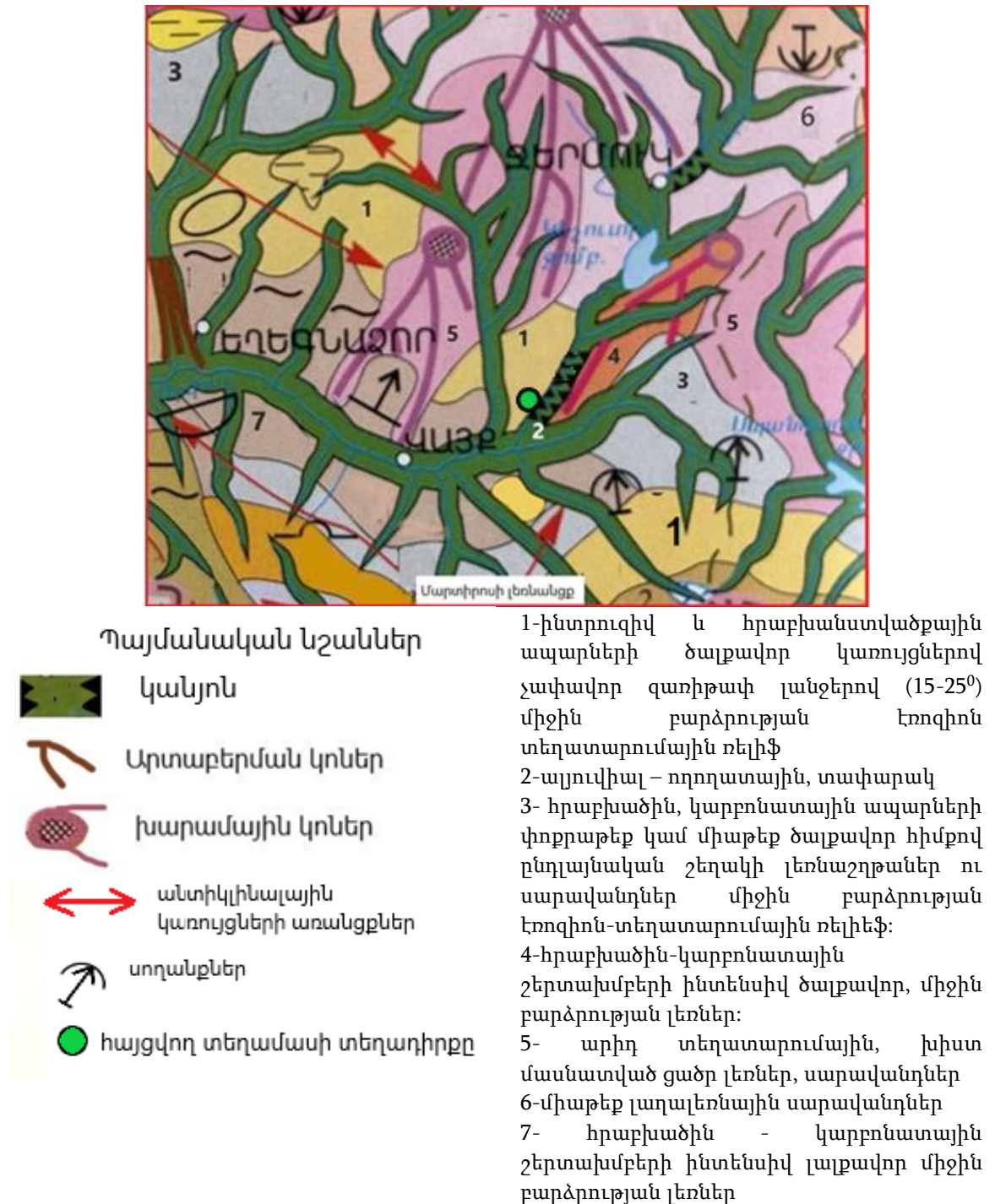
4.2. Ռելիեֆ, երկրաձևաբանություն

Հայցվող տեղամասը գտնվում է Արփա և Հերիեր գետերի ջրբաժանի շրջանում 1560 -1640մ հիպսոմետրիկ նիշերի վրա:

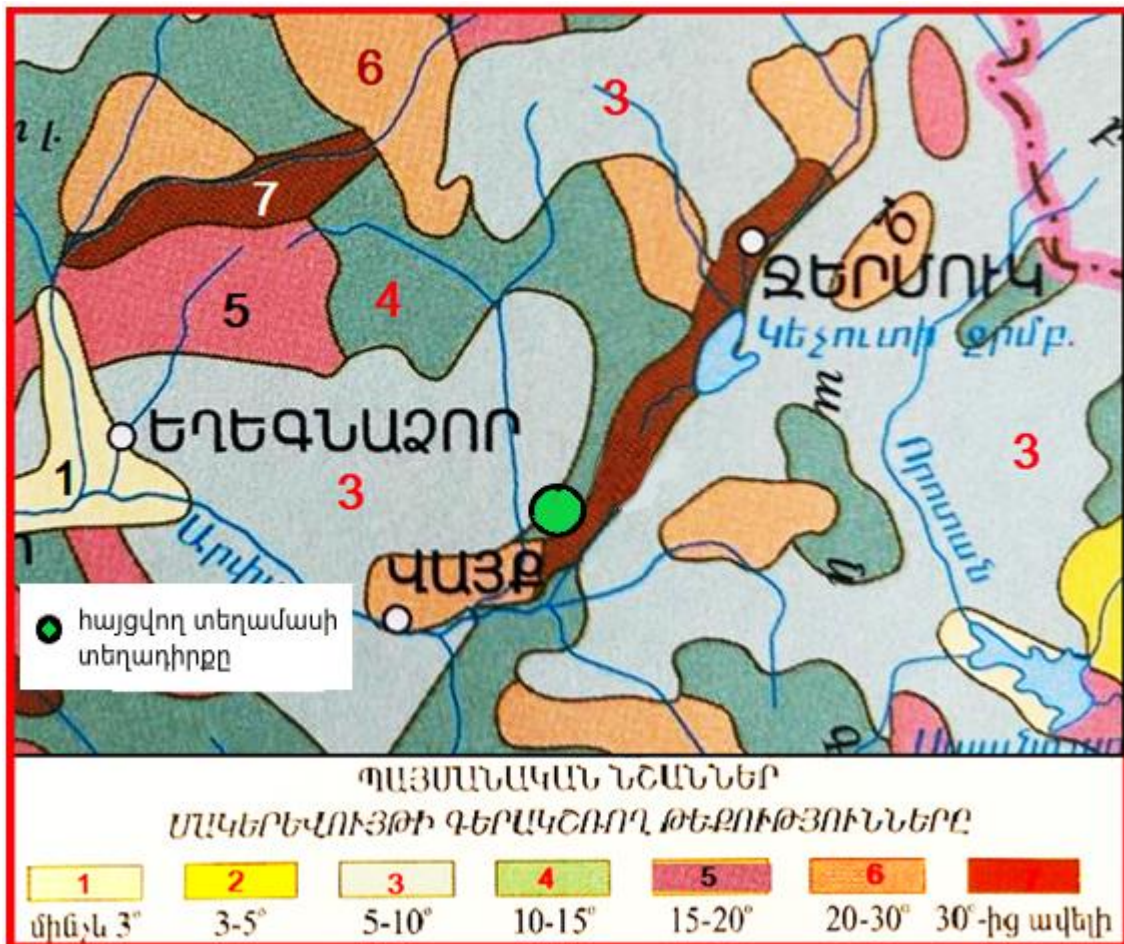
Լանջերն ունեն 15-25° թեքություն համապատասխանաբար հարավ-արևելյան և հարավ-արևմտյան ուղղություններով դեպի Արփա և Հերիեր գետերի հովիտներ:

Հայցվող տեղամասից արևելք Արփայի կանյոնն է: Արփայի կանյոնի աջափնյա շրջանում գերակշռում են ինտրուզիվ և հրաբխանստվածքային ապարների ծալքավոր կառույցներով չափավոր զառիթափ լանջերով (15-25°) միջին բարձրության էռոզիոն տեղատարումային ռելիեֆի ձևեր իսկ ձախափնյա շրջանում՝

միջին բարձրության էռոզիոն-տեղատարումային հրաբխածին, կարբոնատային ապարների փոքրաթեք կամ միաթեք ծալքավոր հիմքով ընդլայնական շեղակի լեռնաշղթաներ ու սարավանդներ, հրաբխածին-կարբոնատային շերտախմբերի ինտենսիվ ծալքավոր, միջին բարձրության լեռներ և արիդ տեղատարումային, խիստ մասնատված ցածր լեռներ ու սարավանդներ (նկ.3, 4):

Նկ.4: ՀՀ Եղեգնաձոր-Վայք-Զերմուկ սեզմենտի երկրաձևաբանության քարտեզ (հատված ՀՀ Ազգային Ատլասից Մ1:750000)

Նկ.5: Հատված ՀՀ լանջերի թեքությունների քարտեզից (ՀՀ Ազգային ատլասից):

4.3. Կլիմա

Լեռնային երկրներին հատուկ օրինաչափությամբ՝ ՀՀ-ում կլիմայական գոտիները փոխվում են ըստ բարձրության (նկ.6): Շրջանի կլիմայական պայմանների նկարագրության համար օգտվել ենք «Շինարարական կլիմայաբանություն» ՀՀՇՆ 22-01-24 [www.arlis.am/Annexes/7/2024_N03hav.pdf] փաստաթղթից: Այդ փաստաթղթով սահմանում են կլիմայական պարամետրերը, որոնք կիրառվում են շենքերի և շինությունների, ջեռուցման, օդափոխության, օդի լավորման, ջրամատակարարման համակարգերի նախագծման, ինչպես նաև քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի հատակագծման և կառուցապատման ժամանակ:

Կլիմայական ցուցանիշները հիմնականում հաշվարկված են Հայաստանի Հանրապետության այն բնակավայրերի համար, որտեղ տեղակայված օդերևութաբանական կայաններն ունեն դիտարկումների բավականին երկար (30 տարուց ոչ պակաս) շարք: Ցուցանիշները սրբագրված են վերջին տասնամյակի տվյալների հաշվառումով:

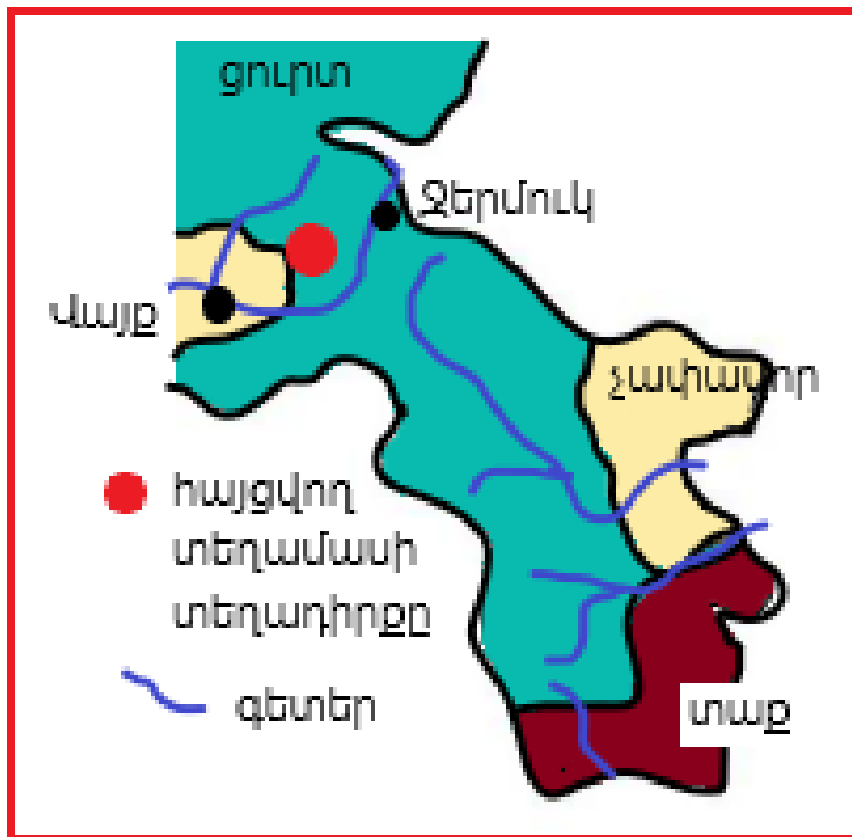
Ընդհանուր առմամբ տարածաշրջանում ըստ բարձրության՝ հերթափոխվում են չոր, խիստ ցամաքային, չոր ցամաքային, չափավոր ցամաքային, բարեխառն և ցուրտ լեռնային կլիմաները: Արևափայլքի տարեկան միջին տևողությունը 2400-2700 ժ է, անարև օրերի թիվը՝ 30-40: Հունվարի միջին ջերմաստիճանը $-7,5^{\circ}\text{C}$ է: Ամենաբարձր ջերմաստիճանը դիտվում է հուլիս-օգոստոս ամիսներին $16,3-16,5^{\circ}\text{C}$: Տարեկան միջին ջերմաստիճանը կազմում է $4,9^{\circ}\text{C}$: նվազագույն բացարձակ ջերմաստիճանը գրանցվել է

-30°C, իսկ առավելագույնը՝ 33.8 °C:

Նոյեմբեր – մարտ ամիսներին մթնոլորտային տեղումների քանակը կազմում է 342 մմ իսկ ապրիլ-հոկտեմբեր ամիսներին՝ 429 մմ: Ձմռան տևողությունը 129 օր է (նոյեմբերի 20-ից մինչև մարտի 28-ը):

Ստորև բերված աղյուսակներով (1-8) ներկայացվում են տարածաշրջանի կլիմայական ցուցանիշները՝ մթնոլորտային օդի միջին ջերմաստիճանը, օդի հարաբերական խոնավությունը, մթնոլորտային տեղումները, որոնք պետք է հաշվառվեն ներդրումային գործընթացի բոլոր փուլերում:

Աղյուսակները լրացված են ըստ «Շինարարական կլիմայաբանություն» ՀՀՇՆ 22-01-24 տեղեկագրերում առկա «Ջերմուկ» օդերևութաբանական կայանի կլիմայական տվյալների:

Նկ.6: ՀՀ հարավ-արևելյան սեզմենտի կլիմայական գոտիավորման սխեման:

Աղյուսակ 1.

Օդի միջին ջերմաստիճանը

Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների												Միջին տարեկան, °C	°C	Բացարձակ առավելագույն, °C
հունվար	փետրվար	մարտ	ապրիլ	մայիս	հունիս	հուլիս	օգոստոս	սեպտեմբեր	հոկտեմբեր	նոյեմբեր	դեկտեմբեր			
-7,5	-6	-2,1	3,7	8,8	13	16,3	16,5	12,9	6,7	0,4	-4,7	4,9	-30	33,8

Աղյուսակ 2

Օդի միջին առավելագույն (մ.ա.) և միջին նվազագույն (մ.ն.) ջերմաստիճանը

Մ.ա/Մ.ն	Հստ ամիսների, °C												Միջին տարեկան
	հունվար	փետրվար	մարտ	ապրիլ	մայիս	հունիս	հուլիս	օգոստոս	սեպտեմբեր	հոկտեմբեր	նոյեմբեր	դեկտեմբեր	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Մ.ա	-1,2	-0,2	3,7	9,4	15,1	19,6	23,2	24,2	20,8	13,8	6,3	0,9	11,3
Մ.ն.	-11,2	-10,2	-5,8	-0,4	3,7	7,2	10,6	10,4	6,5	1,6	-3,7	-8,4	0,0

Աղյուսակ 3

Տարվա տաք ժամանակահատվածի կլիմայական հարաչափեր (մաս 1)

Օդի ջերմաստիճանը °C									
Ամենատաք օրվա միջին օրական ջերմաստիճանը		Ամենաշոգ ամսվա միջինը	Տարբեր ապահովվածությամբ (%) առավելագույն ջերմաստիճանը						Դիտարկված բացարձակ առավելագույնը
Ապահովվածություն, %			Ապահովվածություն, %						
0,99	0,95		1	2	5	10	20	50	
24	24	17.0	34	34	33	32	31	30	34

Աղյուսակ 4														
Տարվա տաք ժամանակահատվածի կլիմայական հարաչափեր (մաս 2)														
Օդի ջերմաստիճանը °C														
Օրական տատանումը							Միջին օրական առավելագույն արժեքը, որը հնարավոր է 1 անգամ «ո» տարիների ընթացքում							
Առավելագույն օրական տատանումը, որը հնարավոր է 1 անգամ «ո» տարիների ընթացքում						Ամենա տաք ամսվա միջին օրական տատանումը								Ամենատաք ամսվա առավելագույն օրական տատանումը
«ո»								«ո»						
2	5	10	20	50	100			2	5	10	20	50	100	
19	20	21	21	22	22	13.9	21.5	21	23	23	24	24	25	

Աղյուսակ 5														
Տարվա ցուրտ ժամանակահատվածի կլիմայական հարաչափեր (մաս 1)														
Օդի ջերմաստիճանը, °C														
Ամենացուրտ օրվա			Ամենացուրտ հնգօրյակի			Ամենացուրտ ժամանակաշրջանի միջինը	Ամենացուրտ ամիսների միջինը	Տարբեր ապահովվածությամբ (%) նվազագույն ջերմաստիճանը						Դիտարկված նվազագույնը
Ապահովվածություն			Ապահովվածություն					Ապահովվածություն, %						
0.98	0.95	0.92	0.98	0.95	0.92			1	2	5	10	20	50	
-22	-21	-20	-18	-17	-17	-6	-8	-30	-29	-27	-26	-24	-21	-30

Աղյուսակ 6

Տարվա ցուրտ ժամանակահատվածի կլիմայական հարաչափեր (մաս 2)

Օդի ջերմաստիճանը, °C													
Օրական տատանումները							Միջին օրական նվազագույն արժեքը, որը հնարավոր է 1 անգամ «ո» տարիների ընթացքում						
Առավելագույն օրական տատանումը, որը հնարավոր է 1 անգամ «ո» տարիների ընթացքում						Ամենացուրտ ամսվա միջին օրական տատանումը							
«ո»							«ո»						
2	5	10	20	50	100		2	5	10	20	50	100	
18	20	21	21	22	23	9,9	-15	-18	-20	-21	-23	-24	

Օդի հարաբերական խոնավությունը

Օդի հարաբերական խոնավությունը, %																
Ըստ ամիսների												Միջին տարեկան	Ամենացուրտ ամսվա օդի հարաբերական խոնավությունը, %		Ամենատաք ամսվա օդի հարաբերական խոնավությունը, %	
հունվար	փետրվար	մարտ	ապրիլ	մայիս	հունիս	հուլիս	օգոստոս	սեպտեմբեր	հոկտեմբեր	նոյեմբեր	դեկտեմբեր		Միջին ամսական	Միջին ամսական ժամը 15-ին	Միջին ամսական	Միջին ամսական ժամը 15-ին
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
74	73	72	71	70	68	66	63	63	69	72	75	70	74	64	63	49

Մթնոլորտային տեղումները

Տեղումների քանակը <u>միջին ամսական</u> մմ Օրական առավելագույն													Տեղումների քանակը նոյեմբեր-մարտ ամիսներին, մմ	Տեղումների քանակը ապրիլ-հոկտեմբեր ամիսներին, մմ
Ըստ ամիսների												տարեկան		
հունվար	փետրվար	մարտ	ապրիլ	մայիս	հունիս	հուլիս	օգոստոս	սեպտեմբեր	հոկտեմբեր	նոյեմբեր	դեկտեմբեր			
65	68	85	103	97	69	43	26	27	64	57	67	771	342	429
41	83	44	58	37	49	49	39	32	63	38	51	83		

Քամու հաշվարկային արագությունը

Միջին տարեկան մթնոլորտային ճնշում, (հ Պա)	Միջին տարեկան արագությունը, մ/վ	Ուժեղ քամիներով (≥15մ/վ) օրերի քանակը	Հաշվարկային արագությունը(մ/վ), որը հնարավոր է մեկ անգամ «ո» տարիների ընթացքում		
			25	50	100
793.1	1.6	12	21	23	25

Ուժեղ քամիներով օրերի քանակը

Ամսական միջին արժեքը, օր												տարեկան
հունվար	փետրվար	մարտ	ապրիլ	մայիս	հունիս	հուլիս	օգոստոս	սեպտեմբեր	հոկտեմբեր	նոյեմբեր	դեկտեմբեր	
0,4	1,1	1,1	1,1	1,4	1,9	2,1	1,6	0,7	0,3	0,3	0,3	12

4.4. Մթնոլորտային օդ

Հայցվող տեղամասում և հարակից շրջանում մթնոլորտային օդի մոնիտորինգի դիտակայան չկա: Այն բնակավայրերում, որտեղ բացակայում են մթնոլորտային օդի որակի մոնիտորինգի դիտարկումները ՀՀ ՇՄՆ «Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ – կողմից մինչև 10 հազար բնակիչ ունեցող բնակավայրերի համար առաջարկվում է վնասակար նյութերի հետևյալ ժամանակավոր ֆոնային կոնցենտրացիաները [meteomonitoring.am/page/1591]՝ փոշի՝ 0.071մգ/մ³, ծծմբի երկօքսիդ՝ 0.006, ածխածնի օքսիդ՝ 0.8մգ/մ³, ազոտի օքսիդ՝ 0.023մգ/մ³:

Տեղամասի տարածքին մոտ գտնվող բնակավայրերում մշտական բնակչությունը ըստ պաշտոնական տվյալների չի գերազանցում 10000 մարդը: Վայք քաղաքում մշտական բնակչության թվաքանակը 8896 մարդ է:

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների բնապահպանական միջոցառումների կառավարման պլանը կազմելիս որպես սահմանանիշ կարող են ընդունվել նաև ՀՀ կառավարության 2006 թվականի փետրվարի 2-ի N 160-Ն հրամանի հավելված 1-ով ամրագրված նորմատիվները:

Ըստ նշված փաստաթղթի բնակավայրերում անօրգանական փոշու (SiO₂ պարունակությունը 70% և ավելի) առավելագույն միանվագ ՄԹԿ կազմում է 0.15մգ/մ³, միջին օրեկան ՄԹԿ՝ 0.05մգ/մ³:

4.5. Ջրային ռեսուրսներ

Շրջանի կարևորագույն ջրագրական միավորը Արփա գետն է, որը սկիզբ է առնում Թեքսարի լեռների հորդառատ աղբյուրներից 3200 մ բարձրությունից: Ջերմուկ քաղաքից թեքում է հյուսիս-արևելք և հոսում է Շարուրի դաշտով: Վերին հոսանքում գետը դանդաղահոս է, բայց դեռ չհասած Ջերմուկին՝ դառնում է արագահոս և, ճեղքելով Վարդենիսի լեռնալանջերը, գահավիժում է անտառապատ խոր կիրճը և ընդունում է աղբյուրներից առաջացած ջրվեժը: Ջերմուկից ներքև Արփան հոսում է գալարումներով և իր ընթացքը մերթ արագ, մերթ դանդաղ շարունակում մինչև Արենի գյուղը: Ստորին հոսանքում Արփան բաժանվում է բազմաթիվ մեծ ու փոքր առուների և ամռան ամիսներին ամբողջովին օգտագործվում է դաշտերն ու այգիները ոռոգելու համար: Արաքսի մեջ է թփվում Նախիջևանի տարածքում: Ընդհանուր առմամբ հոսում է հյուսիս-արևելք-հարավ-արևմուտք ուղղությամբ (նկ. 7):

Երկարություն 128 կմ է (Հայաստանում 90 կմ), ջրհավաք մակերեսը՝ մոտ 2600 կմ²: Սնումը հիմնականում ձնանձրևային է (57%), հորդանում է ապրիլ-հունիսին,

առավել չափով՝ մայիսին:

Վերին հոսանքում գտնվում են Ջերմուկ առողջարանը և համանուն ջրվեժը: Ջուրն օգտագործվում է ոռոգման և էլեկտրաէներգիա ստանալու համար: Այստեղ կառուցված են Բարձրունու, Ագատեկի և Արփի ջրհան կայանները:

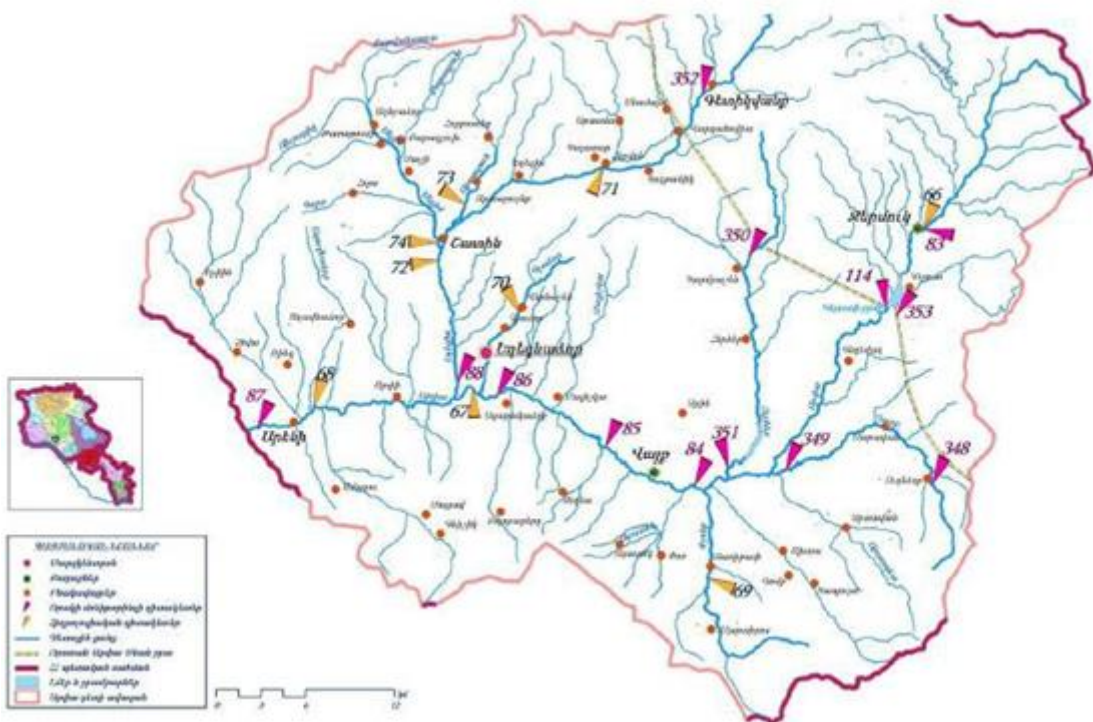
1981թ. շահագործման է հանձնվել Արփա-Սևան ջրատարը, որի գլխամասում ստեղծվել է Կեչուտի ջրամբար թունելը: Արփայի վրա կառուցված են Ջերմուկի, Ագատեկի, Եղեգնաձորի և Արենիի ՀԷԿ-երը:

Վտակներից են ձախ կողմից Դարբը, Գնիշիկը, աջից՝ Հերիերը, Եգեգիսը, Ելփինը: Նախիջևանի տարածքներում Արփան սնում են նրա Ջաղագուր, Յայջի և Ակոռի ոչ մեծ գետակները:

Հերիեր գետը սկիզբ է առնում Թեքսարի լեռնաշղթայի հյուսիսարևելյան լանջերից՝ 3040 մ բարձրությունից: Երկարությունը 28 կմ է, ջրհավաք ավազանը 174 կմ²: Վերին հոսանքում առաջացնում է V-աձև հովիտ, 150-200 մ խորությամբ ձոր և մի ջրվեժ 17 մ բարձրության: Մնումը խառն է, վարարումը՝ մայիսին: Տարեկան միջին ծախսը՝ 1.89 խոր.մ/վրկ, հոսքը՝ 6 միլիոն խոր.մ: Ջրերն օգտագործում են ոռոգման նպատակով: Հորդանում է մայիսի սկզբներին: Գետակում հաջողությամբ բազմանում է կարմրախայտը: Մայր գետին միանում է Վայք քաղաքից 7-8 կմ հյուսիս[1, 2]

Հերիերի ջրամբար կառուցվել է Հերիեր գետի վրա, գտնվում է Հերիեր գետի Արփա գետին միանալու կետից 1,7 կմ հյուսիս-արևելք, 1430 մետր բարձրության վրա: Լճի ծավալը կազմում է 26 մլն մ³:

Հերիերի ջրամբարը գտնվում է հայցվող տեղամասից 450մ հեռավորության արևմուտք:

Նկ. 7: ՀՀ մակերևութային ջրերի որակի քարտեզ (<http://armmonitoring.am/page/17#ararat>)

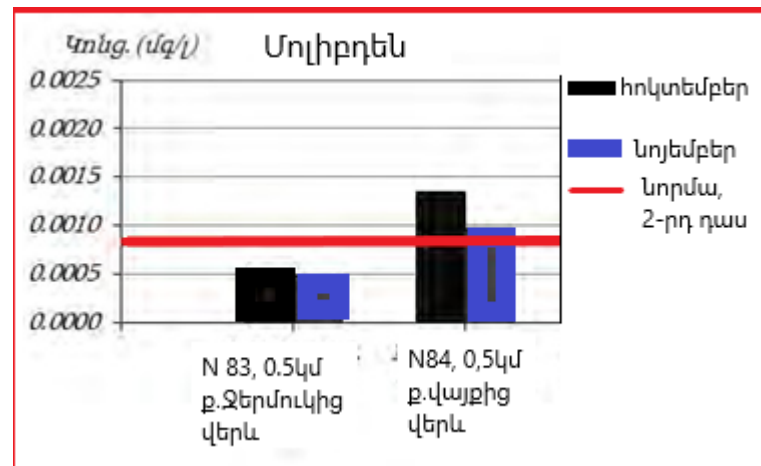
Ստորև բերվում են գետի բազմամյա միջն տարեկան հոսքի բնութագրերը, միջին տարեկան առավելագույն և նվազագույն ծախսերը[17]:

Արփա գետի ջրի ելքը Ջերմուկ և Արենի դիտակետերում

Գետ	Դիտակետ	Միջին ամսական ելքեր. մ ³ /վ								
		հոկտեմբեր			նոյեմբեր			դեկտեմբեր		
		փաս- տացի	նորմա	%	փաս- տացի	նորմա	%	փաս- տացի	նորմա	%
Արփա	Ջերմուկ	2.88	2.75	105	2.84	2.66	107	2.58	2.58	100
Արփա	Արենի	4.93	7.30	67	5.57	8.11	69	5.91	7.55	78

Ջրային ռեսուրսների աղտոտվածությունը վերահսկվում է «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Հայցվող տարածքում, «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը չունի դիտակետ: Դիտակետ կա Արփա գետի վերին հոսանքում՝ մինչև Կեչուտի ջրամբարը (83), որտեղ ըստ դիտարկումների ջրի որակը 2-րդ դասի է:

Արփա գետի ջրի որակը Ջերմուկ քաղաքից վերև հատվածում հոկտեմբեր և նոյեմբեր ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Վայք քաղաքից վերև՝ հատվածում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Վայք քաղաքից ներքև հատվածում հոկտեմբերին՝ վատ» (5-րդ դաս, նկ.8), նոյեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Եղեգնաձոր քաղաքից վերև հատվածում հոկտեմբերին՝ վատ» (5-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Արենի գյուղից ներքև հատվածում ջրի որակը հոկտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Նկ.8. Արփա գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները (2023թ.[17])

4.6. Հողեր

Հայցվող տեղամասի շրջանում Արփա գետի աջ և ձախ ափերի երկայնքով տարածված են շագանակագույն և մուգ շագանակագույն խճաքարային կարբոնատացված ցեմենտացված հողատեսքեր, ինչը պայմանավորված է շրջանում լայն տարածված կարբոնատային ապարների հաստվածքներով: Կեչունի ջրամբարից հարավ-արևմտյան շրջաններում տարածված են անտառային դարչնագույն կարբո-

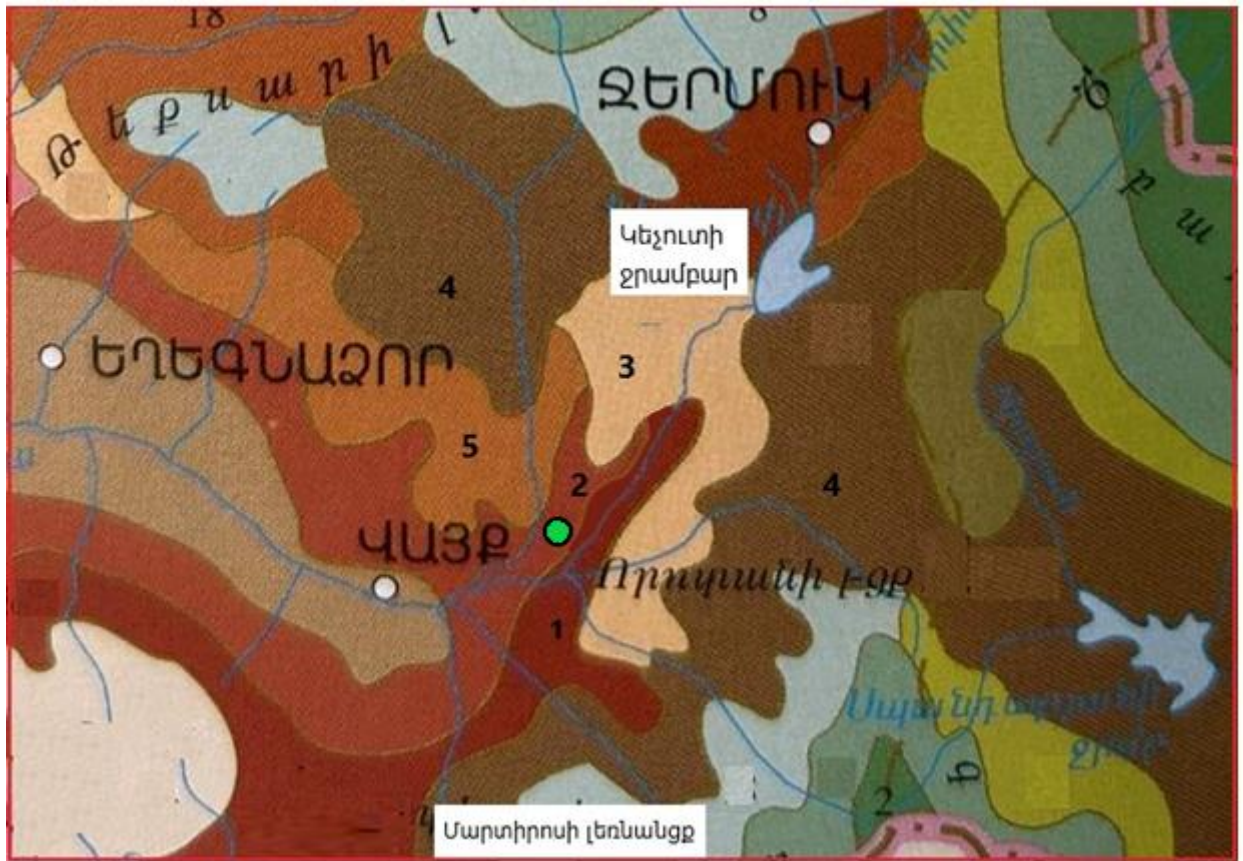
նատային տափաստանացված հողատեսքեր:

Ամուլսարի շրջանում, Որոտանի լեռնացքի և Հերիերի ու Եղեգիսի վերին հոսանքների շրջաններում տարածված են կրազերծված սևահողեր: Վերջիններս հարավ-արևմտյան շրջաններում եզրավորվում են անտառային դարչնագույն կրազերծված տափաստանացված հողերով:

Ջերմուկի շրջանում զարգացած են լեռնամարգագետնային, մարգագետնատափաստանային, դարչնագույն անտառային հողերը և սևահողերը (հողերի բնական տիպերի բաշխվածությունը՝ նկ. 9-ում):

Լեռնամարգագետնային հողերն ունեն լավ արտահայտված նուրբ հատիկավոր ստրուկտուրա, աղքատ են կարբոնատներից: Պարունակում են մեծ քանակության հումուս (18-25, երբեմն 25-30%): Հողաշերտի հզորությունը փոքր է, կախված ռելիեֆի պայմաններից հզորությունը տատանվում է 15-20-ից 40-50սմ-ի սահմաններում:

Մեխանիկական կազմը հիմնականում կավավազային է, հողային լուծույթի ռեակցիան թթվային է՝ pH տատանվում է 4.5-6.4-ի սահմաններում:

Նկ. 9: Շրջանի հողատեսքերի սխեման (Ըստ ՀՀ Ազգային ատլասի)

1. Մուգ շագանակագույն խճաքարային տեղ-տեղ կարբոնատային ցեմենտացված
2. Շագանակագույն խճաքարային տեղ-տեղ կարբոնատային ցեմենտացված
3. Անտառային դարչնագույն կարբոնատային տափաստանացված
4. Սևահող կրազերծված խորքային կարբոնատային
5. Անտառային դարչնագույն կրազերծված տափաստանացված

Մարգագետնատափաստանային հողերը պարունակում են մեծ քանակությամբ հումուս (9-10, մինչև 18%), ունեն լավ արտահայտված հատիկակնձկային ստրուկտուրա, կավավազային մեխանիկական կազմ, հզոր են կամ միջակ հզոր:

Լեռնաանտառային գոտու դարչնագույն անտառային հողերը ձևավորվել են 700-1700 մ բարձրությունների սահմաններում, կիրճերով, ձորակափոսորակային ցանցով խիստ կտրտված ռելիեֆի պայմաններում:

Այս հողերը նկարագրվող երևակման շրջանում հանդես են գալիս լվացված ենթատիպով: Լվացված դարչնագույն անտառային հողերը զբաղեցնում են ստվերահայաց լանջերը և ձևավորվել են համեմատաբար ավելի խոնավ պայմաններում, քան տիպիկ ենթատիպը:

Սրանք բնութագրվում են դարչնագույն և մուգ-դարչնագույն գույնով, հումուսի բավական բարձր պարունակությամբ (10-14%), որը խորության ուղղությամբ արագ նվազում է: Հումինային նյութերում հումինաթթուների և ֆուլվոթթուների քանակը գրեթե հավասար է:

Լեռնաանտառային գոտու դարչնագույն անտառային հողերը ձևավորվել են 700-1700 մ բարձրությունների սահմաններում, կիրճերով, ձորակափոսորակային ցանցով խիստ կտրտված ռելիեֆի պայմաններում:

Այս հողերը նկարագրվող երևակման շրջանում հանդես են գալիս լվացված ենթատիպով: Լվացված դարչնագույն անտառային հողերը զբաղեցնում են ստվերահայաց լանջերը և ձևավորվել են համեմատաբար ավելի խոնավ պայմաններում, քան տիպիկ ենթատիպը:

Սրանք բնութագրվում են դարչնագույն և մուգ-դարչնագույն գույնով, հումուսի բավական բարձր պարունակությամբ (10-14%), որը խորության ուղղությամբ արագ նվազում է: Հումինային նյութերում հումինաթթուների և ֆուլվոթթուների քանակը գրեթե հավասար է: Այս տիպի հողերը ունեն գլխավորապես կավավազային մեխանիկական կազմ:

Կլանման տարողությունը բարձր է, կլանված կատիոններում գերակշռողը Ca-ն է:

Ռեակցիան չեզոք է կամ թույլ հիմնային: Բնութագրվում են բարելավված ֆիզիկական և ջրաֆիզիկական հատկություններով, լավ արտահայտված ստրուկտուրայով (աղ.11):

Աղյուսակ 11

Մարգագետնային գորշ հողերի ֆիզիկա-մեխանիկական և քիմիական կազմը

Հողի տիպը և ենթատիպը	Խորությունը, (սմ)	Հումուս, (%)	CO ₂ , (%)	Կլանված հումքերի գումարը, մ.էկվ. 100գ հողում	pH-ը ջրայինքաշվածքում
Մարգագետնային գորշ ոռոգելի	0-21	1.8	6.0	26.8	8.4
	21-43	1.6	6.3	28.0	8.4
	43-65	0.9	7.9	31.9	9.0
	65-92	0.8	6.8	22.0	9.4
	92-182	0.9	6.8	36.8	9.5

Տարածքի սևահողերում առանձին ծագումնաբանական հորիզոնների քիմիական բաղադրությունը, մասնավորապես սիլիցիումի, ալյումինիումի, երկաթի, կալիումի պարունակության տեսակետից առանձնապես խիստ չի տարբերվում, նկատվում է

դրանց հավասարաչափ կուտակում հողի պրոֆիլի սահմաններում:

Հողային լուծույթի ռեակցիան գլխավորապես չեզոք է (pH-ը տատանվում է 7-ի սահմաններում): Կլանող համալիրը հագեցված է հիմնականում Ca-ով և Mg-ով:

Բնորոշ է կնձկային ստրուկտուրա: Հարուստ են ընդհանուր ազոտով (0.15-0.35%), ֆոսֆորական թթվով (0.15-0.26%) և կալիումով (1-2%): Լվացված սևահողերի քիմիական և ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները բերված են ստորև աղյուսակ 21-ում:

Հայցվող տարածքը գտնվում է Շագանակագույն խճաքարային տեղ-տեղ կարբոնատային ցեմենտացված հողերի տարածման շրջանում: Հողերի այս ենթատիպը բնութագրվում է հետևյալ քիմիական և ջրաֆիզիկական հատկություններով (աղ.12):

Աղյուսակ 12

Շագանակագույն հողերի ֆիզիկա-մեխանիկական և քիմիական կազմը

Հողատիպը և ենթատիպը	Խորուրթ-յունը, (սմ)	Տոկոսներով			Կլանված կատիոնների ումարը, մ/էկվ 100գ հողում	pH-ը ջրային քաշվածքում
		հումուս	CO ₂	գիպս (SO ₄)		
Շագանակագույն խճաքարային տեղ- տեղ կարբոնատային ցեմենտացված	0-15	1,6	1.6	0.0	31.3	7.8
	15-34	1,1	6,8	0.0	30.4	8.1
	34-73	07	17,4	0.1	29.9	8.0
	73-105	0,6	16.7	0.1	29.8	8.0
	105-155	0,4	18.7	0.1	26.8	8.2

Հողերի կլանման տարողությունը համեմատաբար ցածր է, որը պայմանավորված է հումուսի սակավ պարունակությամբ և թեթև կարբոնատային մեխանիկական կազմով: Շագանակագույն հողերի ծավալային զանգվածը տատանվում է 1.14-1.42գ/սմ³- ի, տեսակարար զանգվածը՝ 2.48-2.55գ/սմ³-ի, ընդհանուր ծակոտկենությունը՝ 4.42-53.5, խոնավությունը՝ 22-18%-ի սահմաններում:

Պարունակում են մեծ քանակությամբ կարբոնատներ՝ մինչև 10-25%, որն առաջ է բերում հողերի ցեմենտացիա և քարացում: Հողը և փխրուկաբեկորային մայրատեսակը հարուստ են հողալկալի մետաղներով, ֆոսֆորական թթվով և կալիումով: Անմշակ հողերում ստրուկտուրան խոշոր կնձկային է:

Այս հողերն ունեն հիմնականում կարբոնատային մեխանիկական կազմ, բավականաչափ կմախքային զանգվածի պարունակությամբ: Առանձին տեղերում հողի խորը շերտերում հաճախ բավական քանակությամբ ջրալույծ աղեր են կուտակվում (մինչև 1- 1.3%), որոնք գլխավորապես ներկայացված են CaSO₄, MgSO₄ և այլ աղեր: Այս տիպի հողերին բնորոշ է հումուսի չնչին պարունակությունը (1-1.5%): Աչքի են ընկնում իրենց քարքարոտությամբ, հանդիպում են ինչպես մակերեսային, այնպես էլ թաղված և կիսաթաղված խճաքարեր: Ռելիեֆի անհարթության, նվազ բուսականության և անբարելավ ֆիզիկական հատկությունների հետևանքով այս հողերը ենթարկվում են ջրային, մասամբ էլ քամու էռոզիայի:

Երևական տեղամասը գտնվում է ՀՀ Վայոց ձորի մարզի Վայք համայնքի սեփականություն հանդիսացող գյուղատնտեսական նշանակության 10-022-0294-0008, 10-022-0294-0009, և 10-009-0111-0078 ծածկագրերով հողամասերի տարածքում, ընդ որում՝ 10-022-0294-0008 և 10-009-0111-0078 ծածկագրով հողամասերը վարձակալության իրավունքով տրամադրված է «ՎԱՅՔԻ ՃՇՇ» ՓԲ Ընկերությանը:

Հողամասի մյուս մասի նկատմամբ իրավունքները կձևակերպվեն ընդերքօգտագործման իրավունք ստանալուց հետո:

Հողամասերի նպատակային նշանակությունը գյուղատնտեսական է իսկ գործառնականը կամ հողատեսքերը՝ արոտավայր:

Հայցվող տեղամասի ռելիեֆը խախտված է դեռևս ԽՍՀՄ ժամանակներից: Հումքն օգտագործվել է Հերիերի ջրամբարը կառուցելու ժամանակ: Ներկա պահին տեղամասում լցակույտեր կամ հողի բերի շերտի կուտակումներ չկան:

Հողաբուսական շերտը պահպանվել է առանձին հատվածներում, որոնք ներկայացված են բաց շագանակագույն խիստ էռոզացված հողերով: Տարածքի մնացած մասում մակերևույթին մերկանում են անդեզիտային կազմի լավային ապարները: Այն տեղամասերում որտեղ ռելիեֆը խախտված չէ կտրվածքն ունի հետևյալ տեսքը հողաբուսական շերտ՝ 0.1մ (միջ. 0.1մ), դելյուվիալ նստվածքներ՝ 0.2-0.7մ (միջ.0.4մ):

Տեղամասի հողերն ունեն հետևյալ քիմիական կազմը (%)՝ Fe – 4.1, Mn - 0.04, Zn - 0.05, Cu - 0.017, Mo - չ/հ, Cr - 0.002, Co - 0.0001, Hg - չ/հ, As - չ/հ, Pb - 0.0002, Ni - 0.001, Sb - չ/հ, Cd- չ/հ, B - 0.02, Ba-0.02, ջրածնի իոնների կոնցենտրացիան՝ 8.1, կլանված կատիոնների գումարը, հողում (մ/էկվ 100գ)՝ 30.4: Հումուսի պարունակությունը՝ 1.5%: Այս ցուցանիշներն ընդունվում են որպես տեղամասի հողերի էլակետային ցուցանիշներ:

4.7. Երկրաբանական կառուցվածքը, սելամիկ բնութագիրը և սողանքային երևույթներ

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքը բնութագրվում է տարբեր հասակի և կազմի ապարների առկայությամբ՝ սկսած միջին էոցենից, վերջացրած չորրորդական ժամանակաշրջանի առաջացումներով (գծ.հավ.1):

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքի նկարագրությունը տրվում է ըստ [1, 3, 6-9] աղբյուրների:

Շերտագրական կտրվածքի տեսանելի մասը ներկայացված է միջին էոցեն-օլիգոցենի հրաբխածին նստվածքային առաջացումներով և նեոգենի ու պլեյստոցենի վոլկանիտներով, որոնք տարբեր աստիճանի կոտրատված են, տեղախախտված ու հատված տարբեր խզվածքային կառույցներով ու մագմայական երակային ապարներով:

Միջին էոցենի առաջացումները ըստ լիթոլոգիական առանձնահատկությունների և ստրուկտուրային դիրքի բաժանվում են երկու ստվարաշերտի՝ ստորին տուֆիտային և վերին տուֆավազաքարային: Երկու ստվարաշերտերում էլ հանդիպում է մեծ քանակությամբ անդեզիտային լավաների և նրանց հրաբեկորների շերտեր: Նրանք մեծ տարածք են զբաղեցնում հատկապես Արփա գետի աջ ափին:

Հյուսիս-արևելյան տարածման խզումային խախտումների գոտիներում նրանք հիդրոթերմալ խիստ փոփոխված են և հանքայնացված:

Պլիկատիվ տեղախախտումներն ունեն բավականին ինտենսիվ բնույթ, որով և նրանք հստակ տարբերվում են ծածկող նստվածքներից, որոնք հորիզոնական

տեղադրված են նրանց ծալքերի լվացված մակերևույթին:

Միջին էոցենի նստվածքների հզորությունը 2400մ-ից ավելի է:

Վերին էոցենի հրաբխածին - նստվածքային ապարների տարածման հիմնական շրջանը համարվում է Կաքավասարի հանքային դաշտը (Ամուլսար լեռան շրջան): Դրանցից է կազմված Ամուլսարի սինկլինալային վերադրված ստրուկտուրան:

Հիմնականում ներկայացված են տուֆակոնգլոմերատներից, ագլոմերատներից, տուֆերից և տուֆաավազաքարերից, որոնց հետ հերթափոխվում են անդեզիտային լավաների և նրանց լավափշրաքարերի շերտերը: Այդ ստվարաշերտը պատռված է բազմաթիվ մոնցոնիտային կազմի փոքր ինտրուզիվներով: Ինտենսիվ հիդրոթերմալային փոփոխություններ (պրոպիլիտային և երկրորդային քվարցիտների ֆացիաներով) են կրում և պարփակում են Կաքավասարի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրը:

Վերին էոցենի նստվածքների հզորությունը հասնում է 800 մ-ի:

Նեոգենի համակարգի ($Ni^3-N_2^1$) հրաբխածին առաջացումները հիմնականում տարածված են Դարբ գետի ավազանի աջափնյա բարձր լեռնային մասում:

Ներկայացված են ռիոլիթային, ռիոդացիտային կազմի լավաներով և լավահրաբեկորային առաջացումներով՝ պեդիտների և օբսիդիանների շերտերին և ոսպնյակներին բնորոշ ներփակումներով:

Տարածված են ռիոդացիտային կազմի էքստրուզիաների տարածքում և նրանց հետ միասին առաջացնում են մինչև 500մ հզորությամբ թթու հրաբխաքարերի միասնական էքստրուզիվ-հրաբեկորային համալիր:

Այդ ապարների հաշվին լայնորեն զարգացած են տիպիկ սուլֆատար դաշտեր առաջացնող հիդրոթերմալ փոփոխված ապարները:

Չորրորդական (Q) համակարգը ներկայացված է բազալտային և անդեզիտաբազալտային լավաների մեծ տարածում ունեցող ծածկոցներով, ինչպես նաև կոյուվիալ-պրոյուվիալ, դեյուվիալ և այլուվիալ առաջացումներով:

Լավաների հզորությունը 10-100մ է, փուխր առաջացումներինը՝ ջրբաժանային մասում 0.5մ, ցածրավայրերում՝ Արփա և Որոտան գետերի հին դարավանդներում՝ մինչև 50մ:

Ինտրուզիվ ապարները շրջանում ունեն բավականին մեծ տարածում և ներկայացված են մոնցոնիտային շարքի փոքր մարմիններով (0.25×0.5 կմ-ից մինչև 1.5×2.5 կմ չափերով):

Շրջանում քարտեզագրվում է, ավելի քան 30 մարմին: Դրանք առաջացել են մի քանի փուլերով, այդ իսկ պատճառով ունեն բազմազան պետրոքիմիական և պետրոգրաֆիական կազմ (ալկալիական գաբրոներից մինչև գրանոսիենիտներ):

Ինտրուզիվ մարմինների տեղայնացումը դեկավարվում է խզվածքային կառույցներով՝ դրանք կամ տեղադրված են խզվածքների երկայնքով կամ՝ հատման հայզույցներում:

Շրջանի մագմայական ապարների հասակը թվագրվում է միջին օլիգոցեն:

Արփա գետի աջ ափին մեծ տարածում ունեն դիորիտային, դացիտային և անդեզիտադացիտային կազմի սուբհրաբխային ապարները, որոնք միջին էոցենի հրաբխային համալիրներում առաջացնում են ներդաշնակ, սիլանման և շերտանման մարմիններ:

Հայցվող տեղամասը հարում է միջին էոցենի վերին ստվարաշերտի անդեզիտաբազալտների լավաներին, որոնք տեղադրված են կտրվածքի վերին մասում:

Սեյսմիկ բնութագիրը

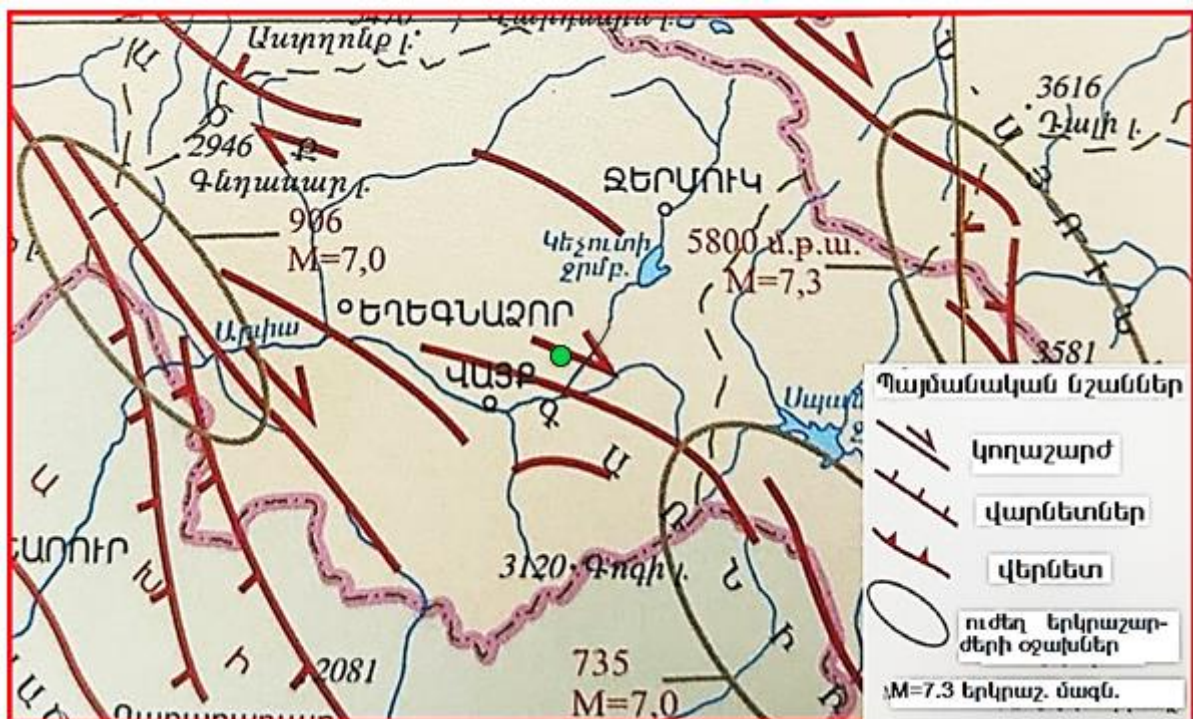
ՀՀ տարածքը գտնվում է Եվրասիական և Արաբական լիթոսֆերային սալերի բախման գոտում ինչով և պայմանավորված է տարածաշրջանի բարձր սեյսմիկականությունը:

ՀՀ տարածքում հյուսիսից հարավ առանձնացվում են հետևյալ սեյսմիկ գոտիները՝ Մերձքուռի, Սոմխեթ - Ղարաբաղի, Մերձսևանի, Կապան-Գոգորանի, Ծաղկունյաց - Զանգեզուրի, Երևան - Օրդուբադի, Ուրծ-Վայքի: Նշված գոտիների սահմաններով են անցնում երկրկետլի խորքային բեկվածքները: Դրանցից ամենախոշորներն են՝ Սևան-Աբերայի, Փամբակ-Սևան-Սյունիքի, Գեղամա, Գառնիի, Փարաքար - Դվինի, Միջին Արաքսյան /Երևանյան/ և այլ խզվածքային խախտումներն ու բեկվածքները [3, 7]:

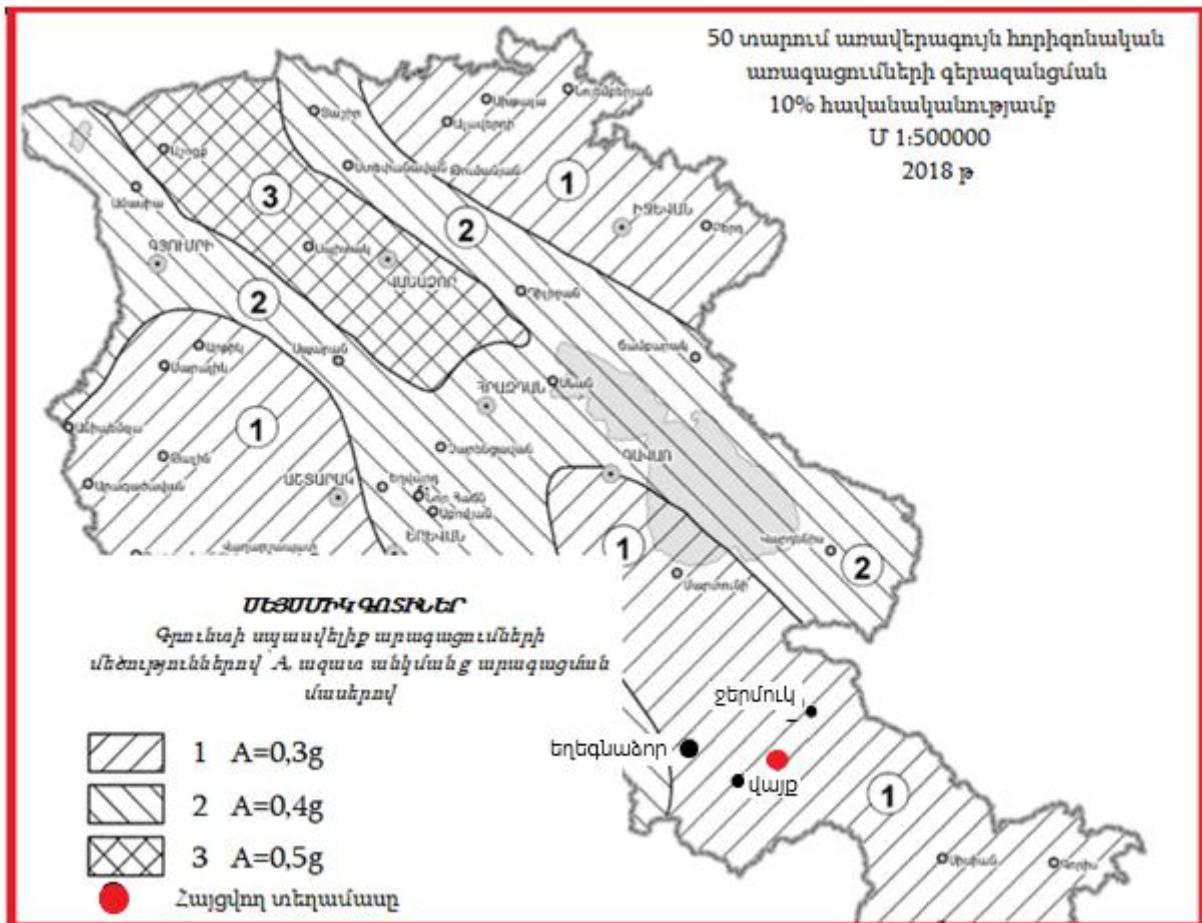
Հայցվող տեղամասի շրջանը գտնվում է Գեղամա խզվածքի հարավ-արևելյան սեգմենտի շրջանում, որից դեպի հարավ-արևմուտք անցնում է գառնու խզվածքը: Ուժեղ երկրաշարժերի էպիկենտրոնները գտնվում են հայցվող տեղամասից առնվազն 30 կմ հեռավորության վրա (նկ.10):

Սեյսմատեկտոնական տեսանկյունից հանքավայրը գտնվում է համեմատաբար բարենպաստ պայմաններում:

Համաձայն ՀՀՇՆ 20.04 - «Երկրաշարժադինացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր»-ի ՀՀ տարածքի սեյսմիկ գոտիավորման քարտեզի (նկ. 11), նախատեսվող գործունեության տարածքը գտնվում է սեյսմիկ 1-ին գոտում, որտեղ արագացման առավելագույն մեծությունը կազմում է $A_{max}=0.3g$:

Նկ. 10: ՀՀ Հյուսիսային կեսի ակտիվ խզվածքների (ա) և սեյսմիկ շրջանացման (բ) սխեմատիկ քարտեզներ (հատված Հայաստանի ազգային ատլասից):

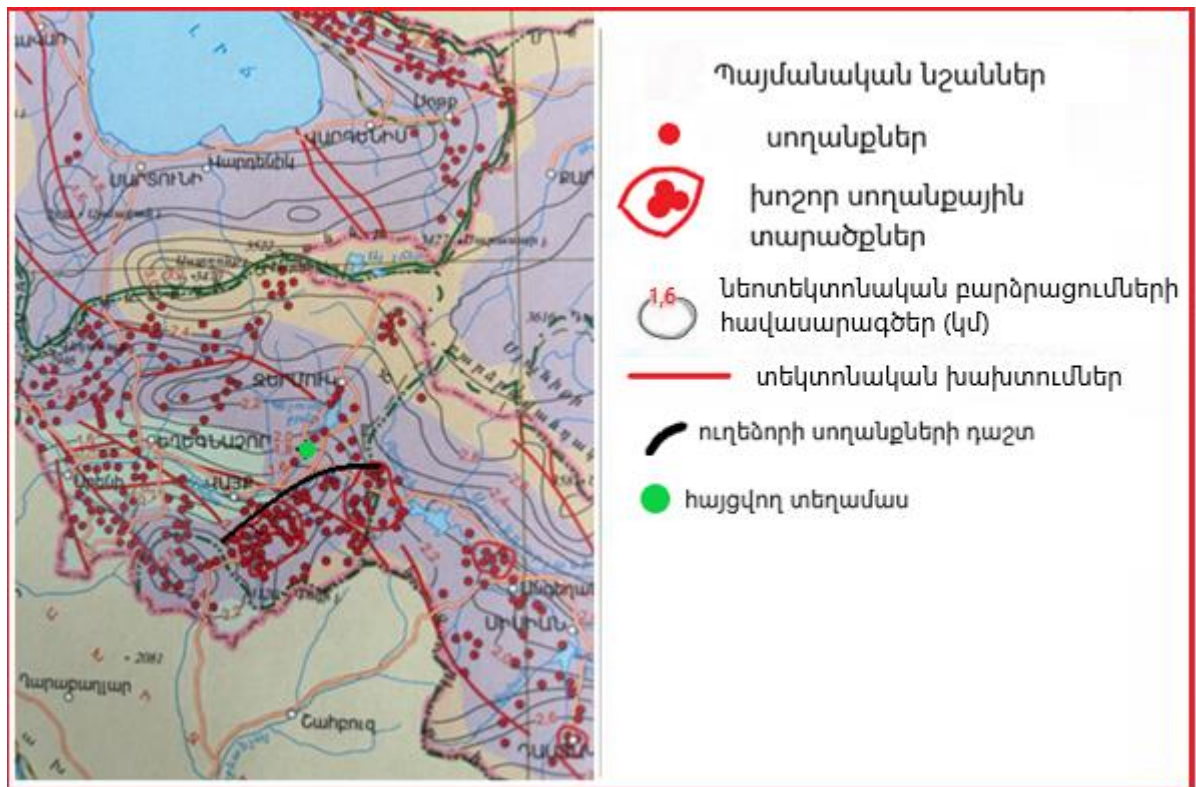

Նկ. 11: ՀՀ Տարանքի սեյսմիկ շրջանացման սխեման

Վայոց ձորի մարզում սողանքային երևույթները բավականին լայն տարածում ունեն, դրանք պայմանավորված են պլաստիկ հատկություններով օժտված նստվածքային ապարների ընդարձակ տարածումով: Հայցվող տեղամասի շրջանում է գտնվում Վայոց ձորի մարզի ամենամեծ սողանքային տարածքը, որն հայտնի է Արտավան-Ուղեծորի կամ Ուղեծորի անվամբ (նկ.12): Սողանքային այս հսկա մարմնի որոշ սեզմենտներ ներկա պահին գտնվում են շարժման մեջ: Այս սողանքով է պայմանավորված Մարավան - Գորհայք ավտոճանապարհի հաճախակի քանդվելը:

Հայցվող տեղամասը հիշյալ սողանքային տարածքից գտնվում է առնվազն 3 կմ հեռավորության վրա: Տեղամասում իրականացվելիք երկրաբանական աշխատանքները որևէ կերպ չեն կարող ազդել սողանքի ակտիվության վրա:

Հայցվող տեղամասում սողանքային երևույթները բացակայում են, այստեղ տարածված են ժայռային ապարներ, որոնք սահքի հատկությամբ օժտված չեն: Արվա գետի կանյոնում հնարավոր են քարաթափումներ, որոնց համար նախատեսված են ինժեներական - երկրաբանական ուսումնասիրություններ:

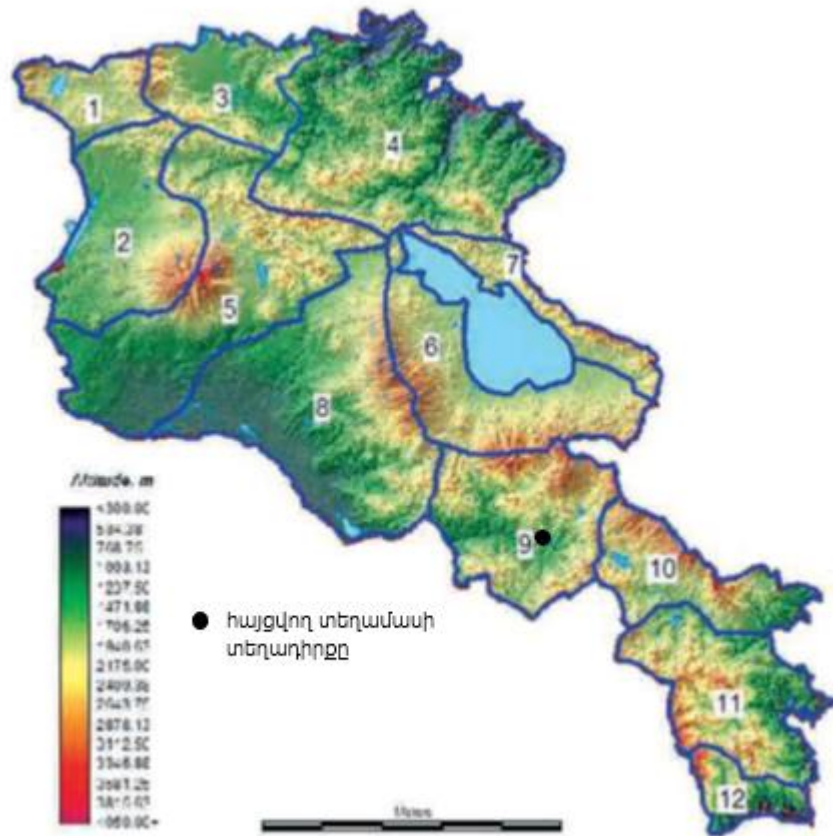
Նկ.12: ՀՀ Վայոց ձորի մարզի սեզմենտի սողանքների քարտեզ ըստ ՀՀ Ազգային ատլասի,

4.8. Բուսական և կենդանական աշխարհ

Վայոց ձորի մարզի բուսական աշխարհի տեսակային կազմը հարուստ է: Այստեղ հաշվվում է գրեթե 1650 բուսատեսակ, որոնցից 1500 տեսակը խոտաբույսեր են, որոնց մեջ գերակշռում են դեղաբույսերը: Մարզն աղքատ է անտառներով (տարածքի 1.6% կամ 3700հա), սակայն անտառի կազմի մեջ մտնող շուրջ 150 ծառատեսակները մեծամասամբ արժեքավոր՝ հազվագյուտ ու էնդեմիկ տեսակներ են: Դրանց մեջ կան հատուկ պահպանվող տարածքներ՝ Հերիերի գիհու նոսրանտառային և Ջերմուկի անտառային արգելավայրերը:

Վայքի ֆիզիկաաշխարհագրական շրջանում իրար են հաջորդում լանդշաֆտային երեք հարկեր, ցածրադիր հարկում կիսաանապատային և չոր տափաստանային լանդշաֆտներն են, որոնք տարածվում են 1200 մետրից մինչև 1700 մետր բարձրություններում: Միջնամասում գերիշխում են լեռնատափաստանային, լեռնաանտառային և մարգագետնատափաստանային լանդշաֆտները:

Ուսումնասիրվող շրջանը մտնում է Դարեղեգեսի ֆլորիստիկ շրջանի մեջ (նկ.13), որտեղ տարածված են *Festuca versicolor* Tausch, *F. ovina* L., *F. valesiaca* Gaudin, *Hordeum violaceum* Boiss et Huet, *Carex humilis* Leys, *Trifolium ambiguum* և ուրիշ ֆրակցիաներ (նկ.14): Դաշտային հատվածներում հանդիպում են մարգագետնատափաստանային խմբակցություններ: Ժայռոտ հատվածներում աճում են ծորենու, մասրենու, մոշի ալոճենու թփուտներ:

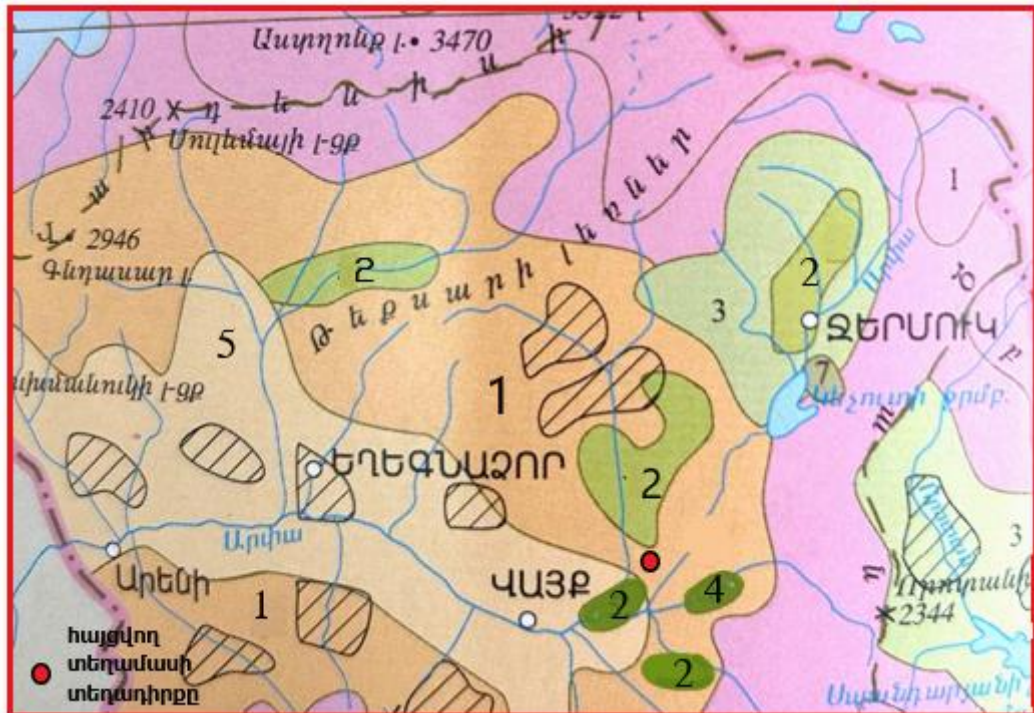
Նկ. 13: Հայաստանի ֆլորիստիկ շրջանները (Таманян, Файвум, 2009):
Դարեղեգիսի ֆլորիստիկ շրջանը 9-րդ է:

Վայոց ձորի մարզում աճում են ծիրանի, բալի, տանձի, դեղձի, խնձորի, խաղողի, սալորի, սերկևիլի, փշատի, ընկույզի բազմաթիվ տեսակներ, բազմաթիվ հատապտուղներ:

Բնական պայմանների բազմազանությամբ է պայմանավորված նաև հարուստ կենդանական աշխարհի գոյությունը: ՀՀ-ում գրանցված 460 տեսակի կենդանիներից 225-ը հանդիպում են Վայոց ձորի մարզում: Դրանցից են բեզուարյան այծը, վայրի ոչխարը՝ (մուֆլոնը), վայրի խոզը, գորշ արջը, աղվեսը, գայլը, նապաստակը, թռչուններից՝ լորը, քարակաքավը, անգղերը, արծիվները, ձկնատեսակներից՝ կարմրախայտը, բեղուն, կողակը: Հաճախակի հանդիպում են նաև թունավոր օձեր՝ հայկական իժ, գյուրգա: Ինչպես բույսերի, այնպես էլ կենդանիների շատ տեսակներ գրանցված են «Կարմիր գրքում»: Կենդանիների պահպանման նպատակով ստեղծվել են արգելավայրեր:

Բնական պայմանների բազմազանությամբ պայմանավորված մարզն ունի հարուստ կենդանական աշխարհ: Վայոց ձորն իր տեղադիրքով Միջերկրածովյան կենսաշխարհագրական տարածաշրջանի, Իրանական, Փոքրասիական ու Պոնտոկովկասյան կենսաբազմազանության մարզերի խաչմերուկ է: Այստեղ տարածված են Հայաստանում գրանցված 460 տեսակի կենդանիներից 225-ը: Դրանցից են բեզուարյանայծը, հայկական լեռնային ոչխարը, վայրի խոզը, գորշ արջը աղ-

վեսը, գայլը, նապաստակը, թռչուններից՝ սովորական լորը, քարակաքավը, անգղները, արծիվները, ձկնատեսակներից՝ կարմրախայտը, բեղլուն, կողակը:

Նկ. 14: Վայոց ձորի մարզի բուսականության տիպերի սխեման: 1 - Տափաստանային բուսականություն, 2. Կիսանապատային բուսականություն,

Հաճախակի հանդիպում են ինչպես թունավոր, այնպես էլ անվտանգ օձեր, որոնցից ամենանշանավորը լեռներում բնակվող հայկական իծն է, որը գրանցված է Հայաստանի կենդանիների «Կարմիր գրքում»:

Ինչպես ֆլորայի, այնպես էլ ֆաունայի շատ տեսակներ գտնվում են վերացման եզրին կամ ուղղակի վտանգված են՝ այդպիսի գրանցված լինելով Հայաստանի «Կարմիր գրքում» (աղ. 13): Բնության պահպանության նպատակով մարզում ստեղծվել են արգելավայրեր:

4.9. Վտանգված էկոհամարարգեր, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, պատմամշակութային հուշարձաններ

Ներկայացվող շրջանում են գտնվում «Ջերմուկ ջրաբանական» և «Հերիերի նոսրանտառային» «Ջերմուկի անտառային» պետական արգելավայրերը, հայցվող տեղամասին ամենամոտը հերիերի նոսրանտառներն են, որոնք գտնվում են մոտ 2կմ հեռավորության վրա (նկ. 14, 15):

«Ջերմուկի ջրաբանական» պետական արգելավայրը ստեղծվել է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009թ.-ի սեպտեմբերի 17-ի թիվ 1063-Ն որոշմամբ՝ Արփա գետի վերին հոսանքի (ծովի մակարդակից 2250-2750 մ բարձրության վրա) ջրհավաք ավազանի տարածքի բնական էկոհամակարգերի, այդ թվում՝ կենսաբազմազանության, բնության եզակի հուշարձանների և հանքային ջրերի տաք աղբյուրների սնման ավազանների պահպանության նպատակով: Այն գտնվում է Վայոց

Ձորի մարզի Արփա գետի վերին հոսանքի ջրհավաք ավազանի տարածքի սահմաններում՝ ակունքից մինչև եզրափակման կետը՝ «Ջերմուկ» առողջարանի հիդրոլոգիական կետը՝ ծ.մ. 1100-2800 մ բարձրության վրա:

Աղյուսակ 13

Վայոց Ձորի մարզի ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված և անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և կենդանիների տեսակների ցանկ

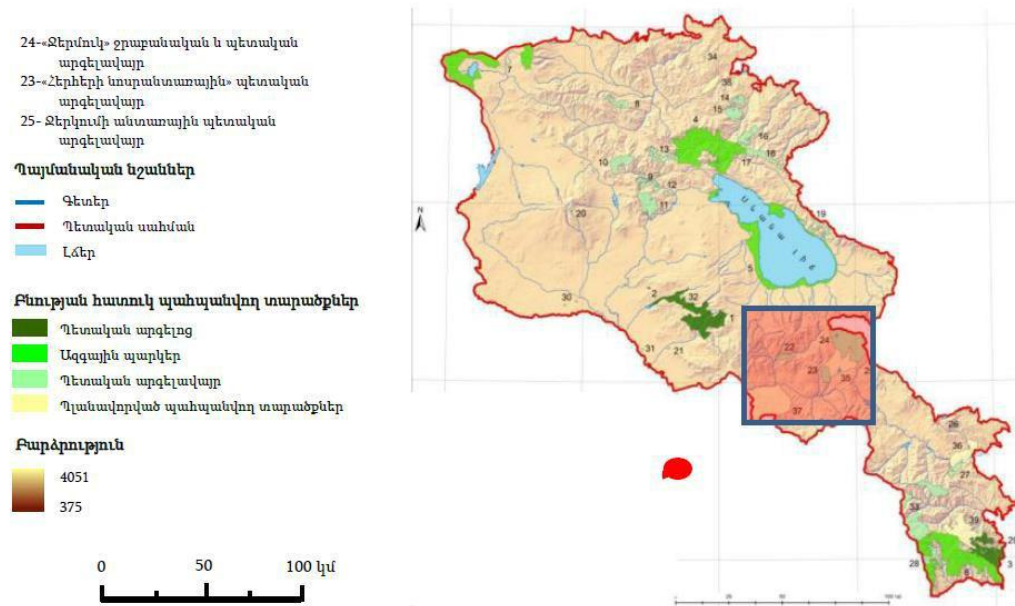
Հ/Հ	Բույսեր	Կաթնասուններ	թռչուններ	Սողուններ և երկկենցաղներ
1.	Գիհի բազմապտուղ (Juniperus polycarpus)	Լայնականջ կամ ականջեղ ոզնի (Hemiechinus auritus)	Եվրոպական ճնճղաճուռակ (Accipiter brevipes)	Կանաչ դոդոշ (լատին.՝ Pseudepidalea viridis),
2.	Կապնդեղ նրբաձյուղ (Seseli leptocladum Woronow)	Հարավային պայտաքիթ (լատ.՝ Rhinolophus euryale)	Օձակեր արծիվ (լատին.՝ Circaetus gallicus),	Լճագորտ (լատին.՝ Rana ridibunda),
3.	Տերեփուկ լեզեանման (Centaurea leuzeoides)	Մեհելիի պայտաքիթ, ակնոցավոր կամ ռումինական պայտաքիթ չղջիկ (Rhinolophus mehelyi)	Հարավ եվրոպական Aquila chrysaetos fulna	Փոքրասիական գորտ (Rana macrocnemis)
4.	Տերեփուկ ֆեոպապուսանման (Centaurea phaeopappoides)	Նատերերի արաքսյան գիշերային չղջիկ (Myotis nattereri)	Նախասիական մորուքավոր արծիվ Gypaetus barbatus aureus	Կովկասյան լեռնային ազամա (Laudakia caucasia)
5.	Ճուռակախոտ փրչոտ (Hieracium pannosum)	Ասիական լայնականջ չղջիկ (Barbastella leucomelas),	Սև անգղ (լատին.՝ Aegypius monachus)	Դեղնափորիկ (Pseudopus apodus), (ժող.՝ լորտու)
6.	Կաթնուկ թաղթաջանի (Lactuca takhtadzhanii)	Գորշ արջ (լատին.՝ Ursus arctos)	Սպիտակագլուխ անգղ (Gyps fulvus)	բարեկազմ օձագլուխ (Ophisops elegans)
7.	Ստեպտորամֆուս Չերեպանովի (Steptorhamphus czerepanovii)	Խայտաքիս (Vormela peregrina)	Բալոբան (Falco cherrug)	Ջրային լորտու (Natrix tessellata)
8.	Լվաձաղիկ Կոչիի ((T. kotschy))	Ջրասամույր, ջրաքիս (Lutra lutra),	Կանաչ մեղվակեր (Merops persicus)	Կապարագույն իժանման սահնօձ (Coluber nummifer),
9.	Գազ կարակուշի (Astragalus karakuschensis)	Անտառակատու Wild cat	արևելյան կարմրագլուխ շամփրուկը (Lanius senator niloticus)	Ոսկեգույն տրախիլեպիս (Trachilepys auratus)
10.	Վահանակերպ տափակապատիճակ (Peltariopsis planisiliqua)	Ընձառյուծ, հովազ, ինձ (Panthera pardus),	Երգող շահրիկ (Silvia hortensis),	Կովկասյան կատված կամ Իբերական կատված (Telescopus fallax),
11.	Մեխակ	Բեզուրյան	Սևավիզ քարաթռչնակ	Անդրկովկասյան

	մանրածաղիկ (<i>D. parvifloarm</i>)	այծ, քարայծ կամ մորու քավոր այծ (<i>Capra aegagrus</i>),	(<i>Oenanthe finschii</i>)	սահնոծ (<i>Zamenis hohenackeri</i>),
12.	Վարդակուլ նսկեզոծ (<i>Rosularia chrysantha</i>)	Օղի, Հայկական մուֆլոն կամ անդրկովկասյան լեռնային ոչխար (<i>Ovis orientalis gmelini</i>)	Խայտաբդետ քարակեռնեխ (<i>Monticola saxatilis</i>)	Սատունինի սևագլուխ ռինխոկալամուս (լատ.՝ <i>Rhynchocalamus melanocephalus satunini</i>)
13.	Կուրկուրան մետաքսյա (<i>H. sericeum</i>)		Կապույտ քարակեռնեխ (<i>Monticola solitarius</i>)	Հայկական իծ (լատին.՝ <i>Vipera raddei</i>)
14.	Վիկ կապադոկյան <i>Vicia cappadocica</i>		Կապտափող սոխակ (Լատ. <i>Luscinia svecica</i>)	Երկարաոտն սցինկ (<i>Eumeces schneideri</i>),
15.	Եղեսպակ Գոռսհեյմի <i>Salvia Grossheimii</i>		Սպիտակափող սոխակ (<i>Irania gutturalis</i>)	
16.	<i>Աբեղախոտ կրետականը (stachys cretica)</i>		Ճոճհավ (<i>Remiz pendulinus</i>)	
17.	Սոխակակա (լատին.՝ <i>Allium akaka</i>)		Ժայռային մեծ սիտեղ (<i>Sitta tephronota</i>)	
18.	Տուղտավարդ Սոսնովսկու (<i>A. sosnovskyi</i>),		Կարմրաթև մագլցող (<i>Tichodroma muraria</i>)	
19.	Վայրի ցորեն (<i>Triticum boeoticum</i>)		Կարճամատ ճնճղուկ, (<i>Carpospiza brachydactyla</i>)	
20.	Մասրենի կիսագնդաձև (<i>Rosa haemisphaerica</i>)		Ժայռային վարսակուկ	
21.	Ստելերոպսիս Մադաքյանի (<i>Stellerospis magakjanii</i>),			
22.	Խթանաբույս երկարածաղիկ (<i>Centranthus longiflorus</i>)			
23.	Կարմրան ութառեղ (<i>Tamarix octandra Bunge</i>)			
24.	Զանգակ ազգակից <i>Campanula propingua</i>			

«Հերիերի նոսրանտառային» պետական արգելավայրը հիմնվել է 1958 թ.-ին Արփա գետի աջափնյա վտակ Հերիեր գետի ավազանում՝ ծովի մակարդակից 1400-2000 մ բարձրության վրա գիհու ռելիկտային նոսրանտառների պահպանության նպատակով:

Ջերմուկի անտառային արգելավայր, բնության հատուկ պահպանվող տարածք, Հայաստանի Հանրապետության 27 արգելավայրերից մեկը: Գտնվում է Վայոց ձորի մարզում՝ Արփա գետի վերին ավազանում՝ ծովի մակարդակից 2000-2500 մ բարձրություններում խոշորաեղ կաղնու լեռնային անտառների և հազվագյուտ կենդանիների (բեզուարյան այծ, գորշ արջ) պահպանության նպատակով: Արգելավայրը ստեղծվել է 1958թ-ին ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետի սեպտեմբերի 13-ի N Պ-341 որոշմամբ:

Անտառային արգելավայրը զբաղեցնում է 3865.0 հա մակերես, այդ թվում՝ 1914.4 հա տափաստանային և 1950.6 հա անտառային:

Նկ. 15: ՀՀ հատուկ պահպանվող տարածքների տեղադիրքի քարտեզ

Ստորև բերվում է Վայոց ձորի մարզի բնության հուշարձանների ցանկը՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշման (աղ.14):

Աղյուսակ 14

Երկրաբանական հուշարձաններ

1,	«Բլրաբերդ» հրաբխային գմբեթ	Վայոց ձորի մարզ, Եղեգնաձոր-Վայք ճանապարհի աջ կողմում
2.	«Մատանայի աշտարակ» սյունաձև բազալտներ	Վայոց ձորի մարզ, Վայք-Ջերմուկ հին ճանապարհին, Արփա գետի կիրճում
3.	«Բախտի կամար» բնական քարե թունել	Վայոց ձորի մարզ, Ջերմուկ քաղաք, Արփա գետի կիրճում
4.	«Անանուն» որմնաքանդակներ	Վայոց ձորի մարզ, Երևան-Գորիս խճուղու ձախ կողմում, Ջերմուկ տանող ճանապարհից 44 մ դեպի Գորիս
5.	«Անանուն» լավային ծալքեր	Վայոց ձորի մարզ, Ջերմուկ քաղաքից 5 կմ հվ-արլ
6.	«Վարդան Մամիկոնյան» քարե	Վայոց ձորի մարզ, Կեչուտի ջրամբարից 2 կմ հվ, Արփա

	քանդակ	գետի կիրճում, Վայք-Ջերմուկ հին ճանապարհին
7.	«Ցիցքար» ժայռագագաթ	Վայոց ձորի մարզ, Վայք քաղաքից 0.5 կմ հս-արմ
8.	«Տորք Անգեղ» քարե քանդակ	Վայոց ձորի մարզ, Ագարակաձոր գյուղից 1.5 կմ հվ-արլ, Անապատե վայրում
9.	«Սֆինքս» քարե քանդակ	Վայոց ձորի մարզ, Ագարակաձոր գյուղ, Գրավ գետի կիրճում
10.	«Սպիտակ քար» ժայռ-մնացուկ	Վայոց ձորի մարզ, Աղավնաձոր գյուղից 3 կմ հս-արմ, Աղավնաձոր-Ելփին ճանապարհի աջ կողմում
11.	«Անանուն» տեկտոնական խախտում	Վայոց ձորի մարզ, Արենի գյուղի արլ մասում, Արփա գետի ձախ ափին
12.	«Պահակային աշտարակ», Էրոզիոն ժայռ-մնացուկ	Վայոց ձորի մարզ, Վայք-Ջերմուկ հին ճանապարհին, Արփա գետի կիրճում, Գնդեվազ գյուղի դիմաց
13.	«Անանուն» դայկա	Վայոց ձորի մարզ, Գնդեվազ գյուղից 1-1.5 կմ հս-արլ, Արփա գետի կիրճում, Վայք-Ջերմուկ հին ճանապարհին
14.	«Անանուն» դայկաներ	Վայոց ձորի մարզ, Գնդեվազ գյուղից 4 կմ հս-արլ, Արփա գետի կիրճում, Վայք-Ջերմուկ հին ճանապարհին
15.	«Անանուն» սյունաձև անջատմամբ բազալտներ	Վայոց ձորի մարզ, Գոմք գյուղի հս-արլ մասում, ձորակի աջ կողմում
16.	«Անանուն» դայկա	Վայոց ձորի մարզ, Ելփին գյուղի հվ եզրին
17.	«Անանուն» խզվածքային կառուցվածք	Վայոց ձորի մարզ, Ելփին գյուղի արմ ծայրամասում
18.	«Անանուն» քարե քանդակներ	Վայոց ձորի մարզ, Խնձորուտ գյուղից 2.0 կմ հս, Զառիթափ-Խնձորուտ ավտոճանապարհի երկու կողմում
19.	«Վայոցսար» (Դալիկ) հրաբուխ	Վայոց ձորի մարզ, Կարմրաշեն գյուղից 3.0 կմ հվ-արմ
20.	«Անանուն» լավային հոսք	Վայոց ձորի մարզ, Շատին գյուղից 0.5 կմ արլ
21.	«Անանուն» դայկայանման մարմին	Վայոց ձորի մարզ, Վերնաշեն գյուղից հս
22.	«Գետիկվանքի» բրածո ֆլորա	Վայոց ձորի մարզ, Գետիկվանք գյուղից 3 կմ հս-արլ, 2240 մ բարձրության վրա
23.	«Ագատեկի» բրածո ֆլորա	Վայոց ձորի մարզ, Ագատեկ գյուղի մոտ

Ջրաերկրաբանական

1.	«Ջերմուկի» աղբյուրներ	Վայոց ձորի մարզ, Ջերմուկ առողջարանի տարածքում, ծ.մ-ից 2140 մ բարձրության վրա
2.	«Յոթաղբյուր» աղբյուր	Վայոց ձորի մարզ, Ջերմուկ քաղաքից 10 կմ հս-արլ դեպի Ալ լիճ տանող ճանապարհին, Ջերմուկի հրաբխային պլատոյի վրա, ծ.մ-ից 2610 մ բարձրության վրա

3.	«Գրավի» աղբյուր	Վայոց ձորի մարզ, Աղավնաձոր գյուղից 5 կմ հվ, Գրավ գետի հովտում, ծ.մ-ից 1630 մ բարձրության վրա
4.	«Պարույր Սևակ» աղբյուր	Վայոց ձորի մարզ, Աղավնաձոր գետի վերին հոսանքում, ծ.մ-ից 1985 մ բարձրության վրա
5.	«Արտաղբյուր» աղբյուր	Վայոց ձորի մարզ, Եղեգիս գյուղից 2.7 կմ հս-արլ, Եղեգիս գետի աջ ափին, ծ.մ-ից 1840 մ բարձրության վրա
6.	«Զրովանք» աղբյուր	Վայոց ձորի մարզ, Արփի գյուղից 3 կմ հվ-արլ, Արփա գետի ձախ վտակ Զրովանք գետակի ակունքում, ծ.մ-ից 1345 մ բարձրության վրա
7.	«Առնետի» աղբյուր	Վայոց ձորի մարզ, Խաչիկ գյուղից 3 կմ հս-արլ, ծ.մ-ից 1780 մ բարձրության վրա
8.	«Բազմաղբյուր» աղբյուրներ	Վայոց ձորի մարզ, Հերիեր գյուղի մոտ, ծ.մ-ից 1508 մ բարձրության վրա
9.	«Մոզ» աղբյուր	Վայոց ձորի մարզ, Մալիշկա գյուղից 2.5 կմ արլ, Արփա գետի կիրճի աջ ափին, ծ.մ-ից 1170 մ բարձրության վրա

Զրագրական

1.	«Հովվալիճ» լիճ	Վայոց ձորի մարզ, Ջերմուկ քաղաքից մոտ 15 կմ հս, Արփա գետի աջ վտակի վերին հոսանքում
2.	«Բարձրունի» լիճ	Վայոց ձորի մարզ, Բարձրունի գյուղից 3 կմ արլ, ծ.մ-ից 2760 մ բարձրության վրա
3.	«Հայելի» լիճ	Վայոց ձորի մարզ, Արտավան գյուղից 2 կմ արլ, ծ.մ-ից 2100 մ բարձրության վրա
4.	«Անանուն» լիճ	Վայոց ձորի մարզ, Կապույտ գյուղից 3 կմ հվ-արլ, ծ.մ-ից 2150 մ բարձրության վրա
5.	«Սրբալիճ» լիճ	Վայոց ձորի մարզ, Մարտիրոս գյուղից 0,5 կմ արլ, ծ.մ-ից 1937 մ բարձրության վրա
6.	«Մարտիրոս» լիճ (Վերին լիճ)	Վայոց ձորի մարզ, Մարտիրոս գյուղից 1,5 կմ արլ, ծ.մ-ից 2145 մ բարձրության վրա
7.	«Ջերմուկ» («Յոլք») ջրվեժ	Վայոց ձորի մարզ, Արփա գետի աջակողմյան Ջերմուկ վտակի վրա
8.	«Քարավազ» ջրվեժ	Վայոց ձորի մարզ, Հերիեր գետի աջակողմյան վտակի վրա, Կարմրաշեն գյուղից 2 կմ արլ
9.	«Հերիեր» ջրվեժ	Վայոց ձորի մարզ, Հերիեր գետի վրա, համանուն գյուղից 2.5 կմ հս
10.	«Գետիկվանք» ջրվեժ	Վայոց ձորի մարզ, Եղեգիս գետի աջակողմյան վտակի վրա, Վարդահովիտ գյուղից 0.5 կմ արմ

Բնապատմական

1.	«Սմբատասար» բնապատմական համալիր	Վայոց ձորի մարզ, Արտաբույնք գյուղից 0.75 կմ արլ
----	---------------------------------	---

2.	Պռոշաբերդի բնապատկերներ	Վայոց ձորի մարզ, Գլաձոր գյուղից 6 կմ հս
3.	«Բերդի գլուխ» ամրոցի հրվանդան	Վայոց ձորի մարզ, Գնդեվազ գյուղի հս-արմ եզրին
4.	Վարդանես լճի համալիր	Վայոց ձորի մարզ, Ելփին գյուղից 3.5-4 կմ հս-արլ, նախկին Վարդանես գյուղի ավերակների մոտ, ծ.մ-ից 1748 մ բարձրության վրա
5.	«Սուրբ Գևորգ» աղբյուրների խումբ	Վայոց ձորի մարզ, Հերհեր գյուղի հվ մասում, Հերհեր գետի աջ ափին
6.	Մարտիրոս գյուղի բնապատմական համալիր	Վայոց ձորի մարզ, Մարտիրոս գյուղից 2.0 հվ-արլ, Նգար լեռան արմ լանջին

Կենսաբանական հուշարձան

«Կորնգան եղջյուրավոր»	Վայոց ձորի մարզ, Վարդենյաց լեռնանցք, Աղնջաձոր գյուղից 3 կմ հս- արմ
--------------------------	---

5. ՍՈՑԻԱԼ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

5.1. Ենթակառուցվածքներ

Հերիերի անդեզիտաբազալտների երևակումը ՀՀ վարչատարածքային բաժանման համաձայն գտնվում է Վայոց Ձորի մարզի Վայք Համայնքի սահմաններում:

Վայոց ձորի մարզը գտնվում է ՀՀ հարավարևելյան վերջույթում: Ունի 2308 կմ² մակերես՝ զբաղեցնելով Հայաստանի տարածքի 7.8 %-ը, մարզկենտրոնը՝ Եղեգնաձորն է:

ՀՀ մարզերի շարքում տարածքի մեծությամբ զբաղում է միջին տեղ, իսկ բնակչության թվով ամենափոքր մարզն է [19]:

Մարզը հյուսիսից սահմանակից է Գեղարքունիքի մարզին, հյուսիսարևելքից՝ ԼՂՀ-ին, հարավարևելքից՝ Սյունիքին, հարավից՝ Նախիջևանի Հանրապետությանը (Ադրբեջան), արևմուտքից՝ Արարատի մարզին:

Վայոց ձորը բնակատեղի է եղել վաղնջական ժամանակներից: Այս փաստի մասին վկայում են պեղումների ընթացքում հայտնաբերված նախամարդու իրերը, բրոնզե դարին վերաբերող դաշույնները, ճարմանդները, ապարանջանները, մատանիները և այլ իրեր: Ժայռերին հայտնաբերվել են բազում փորագրություններ, որսորդական տեսարաններով և զանազան կենդանիներով իսկ 2008 թվականին միջազգային հնագիտական արշավախմբի կողմից Վայոց ձորում կատարված նոր հայտնագործությունը ևս մեկ անգամ ապացուցեց, որ Վայոց ձորը եղել է բնակատեղի ավելի քան 5000 տարվա վաղեմությամբ:

Արշավախմբի կողմից Թռչունների քարայրում պեղումների արդյունքում հայտնաբերվել է 5500 տարվա հնության կաշվե կոշիկ՝ տրեխ: Այն ամենահին կոշիկի նմուշն է, որ երբևէ գտնվել է ամբողջ աշխարհում և այժմ գտնվում է ՀՀ պատմության թանգարանում: Քարանձավում հայտնաբերվել են նաև ճգմած խաղողի մնացորդներ և գինու կարասների մի ամբողջ շարք (գինու արտադրամաս): Հնարավոր է, որ դա ամբողջ աշխարհում գինու արտադրության ամենահին ցիկլն է:

Հայաստանի պատմագրության մեջ Վայոց ձորն առաջին անգամ հիշատակվել է Մ. Խորենացու կողմից: Վայոց ձորով են անցել Դվին-Պարտավ և Դվին-Շաղատ միջնադարյան ճանապարհները: Սուլեմա, Քոչբեկի և այլ լեռնանցքներով կապվել է հարևան շրջանների հետ: Դեռևս մ. թ. ա. VIII դ. Վայոց ձորի ներկայիս տարածքն ընդգրկված է եղել Ուրարտական թագավորության կազմում:

Մ.թ.ա. VI դ. մտել է Երվանդունիների, մ.թ.ա. 189 թվականին՝ Մեծ Հայքի Արտաշեսյան թագավորության մեջ: Մեծ Հայքի թագավորության ըստ «աշխարհների» վարչական բաժանումից հետո (Լդ.) մտել է Սյունիքի մեջ, դարձել Սյունիների իշխանական տան ժառանգական տիրույթը: Մեծ Հայքի թագավորության անկումից հետո եղել է Հայկական մարզպանության կազմում:

451 թվականին Ավարայրի պատերազմի մասին խոսելիս հարկ է նշել նաև Վայոց ձորի տարածքում տեղի ունեցած ճակատամարտերը, որոնց մասին հիշատակվում են պատմիչներ Եղիշեի, Ստեփանոս Օրբելյանի և այլոց գործերում:

571 թվականին Սյունիքի հետ միացվել է Փայտակարան նահանգին: Արաբական տիրապետության ժամանակաշրջանում Վայոց ձորը մտել է Արմինիայի կազմի մեջ: 987 թվականին Վայոց ձորը մտել է նորաստեղծ Սյունիքի թագավորության մեջ:

990-991 թվականին Հայոց թագավոր Գագիկ Ա Բագրատունին Վայոց ձորը միացրել է Անիի թագավորությանը:

1045 թվականին Վայոց ձորը եղել է Շաղաղաղյանների գերիշխանության ներքո: XII դարի վերջին և XIII դարի սկզբին ազատագրել են հայ-վրացական զորքերը և մտցրել Զաքարյանների իշխանապետու թյան մեջ: Օրբելյանների ավատական տունը ձևավորվել է 13-րդ դ. Զաքարյանների ինքնավար իշխանության տարածքում:

Օրբելյան իշխանների օրոք այս տարածաշրջանը կտրուկ զարգացում է ապրել: Լիպարիտ առաջին Օրբելյանը պայքարելով երկրամասի ամբողջականության պահպանման համար, շինարարական մեծ աշխատանքներ է կատարել: Դրանցից ամենակարևորը 1223 թվականին Նորավանքում Սուրբ Կարապետ եկեղեցու կառուցումն է, որով հիմք դրվեց Սյունիքի հոգևոր նոր կենտրոնին:

Լիպարիտ Օրբելյանի հայրենանվեր գործը շարունակում են իր որդիներ Էլիկումը, Սմբատը, Տառսայիճը:

Օրբելյանները հայ մշակույթի հովանավորներ էին: Նրանք իրենց իշխանապետության սահմաններում համալսարաններ ու բարձրագույն դպրոցներ բացեցին, ամրոցներ, կամուրջներ, ապարանքներ ու եկեղեցիներ կառուցեցին: Իսկ Օրբելյանների մշակութային մեծագույն ձեռքբերումը, ինչ խոսք, Նորավանքի վանական համալիրն է, որտեղ գործել են անվանի ճարտարապետներ Սիրանեսն ու Մոմիկը: Սմբատ Օրբելյանը, փոխարինելով ավագ եղբորը, դառնում է իշխանաց իշխան:

Տաղանդավոր դիվանագետը, երկու անգամ լինելով մոնղոլ-թաթարական պետության մայրաքաղաքում, անձամբ բանակցություններ է վարում Մանգու խանի հետ (1251-1256 թթ): Արդյունքը լինում է այն, որ արժանանում է մեծամեծ պատիվների և վերստին հաստատվում իր տիրույթներում, ոչ միայն վերադարձնում է նվաճված տարածքները, այլև երկրի վարչական տիրույթները համալրում նորերով: Սմբատին հաջողվում է երկրում հաստատել խաղաղություն: Զարկ է տրվում շինարարական ընկրկուն աշխատանքներին, իսկ եկեղեցիները, ի շնորհիվ նրա գործադրած ջանքերի, ազատվում են հարկերից: Սմբատը վախճանվում է Դավրիժում՝ 1273 թվականին, նրա մարմինը մեծահանդես ծիսակատարությամբ տեղափոխվում է Վայոց ձոր և ամփոփվում Նորավանքի տոհմային դամբարանում: XIII դ. վերջին և XIV դ. առաջին տասնամյակներին մեծ հռչակ է ստացել Գլաձորի համալսարանը XIV դարից մինչև XV դ. 1-ին կեսը արդյունավետ է գործել Հերմոնի վանքի դպրոցը: Երևան են եկել Ցախաց քար, Քարկոփի կամ Խոտակերաց, Գնդեվանք, Վերին Նորավանք, Արատեսի, Թանահատ և այլ վանական հաստատությունները, որոնք եղել են նաև կրթության և գրչության կենտրոններ: Միջնադարում Վայոց ձորի տարածքով է անցել Մետաքսի մեծ ճանապարհը, որով այսօր անցնում է Մարտունի- Եղեգնաձոր խճուղին: Սելիմի քարավանատունը Հայաստանում պահպանված բազմաթիվ քարավանատներից է: Դրանք դեպի Եվրոպա և Արևելք գնացող բեռնված քարավանների համար ծառայել են որպես գիշերային օթևաններ: Շատերի պատկերացմամբ Մետաքսի ճանապարհը մեկ հստակ երթուղի է, մինչդեռ, իրականում, գոյություն են ունեցել Արևելքն ու Արևմուտքը իրար կապող բազմաթիվ ճանապարհներ՝ հիմնականում ցամաքային և մասամբ էլ ծովային: Այդ ճանապարհները կամրջել են արևելքն ու արևմուտքը, հյուսիսն ու հարավը: Նախընտրելի են համարվել գետերի և լճերի հովիտներով անցնող ճանապարհները: Քարավանատները Հայաստանով անցնող Մետաքսի ճանապարհի ուղեցույցներն էին, ուր հիմնականում իջևանում էին քարավաններին ուղեկցող մարդիկ և պատսպարվում կենդանիները: Սելիմի լեռնանցքում կառուցված քարավանատունը Հայաստանի նմանօրինակ կառույցների արժեքավոր օրինակներից է:

XIV-XV դարերի հայկական ավատատիրական տների թուլացման պայմաններում, օգտվելով թուրքմենական կարակոյունլու և ակկոյունլու ցեղերի գերիշխանության հաստատումից, ինչպես նաև Լենկթեմուրի արշավանքներից, Վայոց ձոր մուտք են գործել քրդական ցեղեր, որոնք հետագայում դարձել են թրքախոս:

1555 թվականի Ամասիայի պայմանագրով Վայոց ձորը անցել է Սեֆյան Իրանին, 1590 թվականին՝ Օսմանյան սուլթանությանը:

1603 թվականին Հայաստան ներխուժած իրանական զորքերը Վայոց ձորի հայ բնակչության զգալի մասին քշել են Իրան: Թուրք-իրանական 1639 թվականի պայմանագրով Վայոց ձորը անցել է վերջինիս:

Վարչական առումով Վայոց ձորը Նախիջևանի օլթայի կազմում ենթարկվել է Թավրիզի, իսկ XVII դ. վերջին՝ Չուխուր-Սաադի վիլայեթին: XVIII դ. կեսին մտել է նոր կազմված Նախիջևանի խանության մեջ:

1828 թվականի Թուրքմենչայի պայմանագրով միացվել է Ռուսական կայսրությանը: 1828-40 թվականներին մտել է Հայկական մարզի, 1840-46 թվականներին՝ Վրացա-Իմերեթական, 1846-49 թվականներին՝ Թիֆլիսի, 1849- 1917 թվականներին՝ Երևանի նահանգի կազմի մեջ. նախապես մտել է Նախիջևանի գավառի մեջ, ապա Շարուրի հետ կազմել Շարուր-Ղարալագյազի գավառը:

1918-1920 թվականներին մտել է Հայաստանի Բուրժուական Հանրապետության մեջ:

1920 թվականից Հայկական ՍՍՀ կազմում է եղել: Խորհրդային իշխանության վարչական բաժանման ժամանակ 1929-1930թթ-ից մարզի ներկայիս տարածքը բաժանված էր Եղեգնաձորի և Ագիգբեկովի (այժմ Վայք) շրջանների միջև, 1991թ. մտել է Հայաստանի անկախ Հանրապետության կազմի մեջ՝ ենթարկվելով 1995թ. վերջին վարչատարածքային բաժանմանը, որից հետո վերը նշված շրջանները միավորվեցին Վայոց ձորի մարզի մեջ:

5.2. Քաղաքներն ու գյուղերը

Վայոց ձորի մազի բնակավայրերի ընդհանուր թիվը 55 է, որից քաղաքային 3՝ Եղեգնաձոր, Վայք, Ջերմուկ, գյուղական՝ 52 համայնք: Վայոց ձորում գյուղական բնակավայրերի խոշոր կուտակումներ չկան: Քաղաքները ևս փոքր քաղաքներ են: Ամենախոշորը մարզկենտրոն Եղեգնաձորն է, որի բնակչության թիվը 8200 մարդ է (2023թ.): Վայոց ձորի մարզի քաղաքային բնակչությունը կազմում է ընդհանուր բնակչության 28%, կանանց թվականակը գերազանցում է տղամարդկանց թվականակին:

Քաղաքը գտնվում է Երևան-Ստեփանակերտ-Իրան միջպետական ճանապարհի վրա: Քաղաքի հարավով հոսում է Արփա գետը, հյուսիսում քաղաքին են ձուլվում Գլաձոր և Վերնաշեն գյուղերը: Քաղաքում աստիճանաբար ակտիվանում է մշակութային կյանքը զարգանում է կրթական ոլորտը:

Վայք և Ջերմուկ քաղաքներն ունեն մինչև 6000 բնակիչ (2023թ.):

Ջերմուկը առողջարանային քաղաք է: Այստեղ էլ կատարվում է, Ջերմուկ հանքային ջրի շշալցումն ու առաքումը:

5.3. Տնտեսությունը

Վայոց Ձորի մարզը ՀՀ երկրագործական շրջաններից է: Մարզի տնտեսության ընդհանուր ծավալում գերակշռողը գյուղատնտեսությունն է: Գյուղացիական տնտեսությունները հիմնականում զբաղվում են անասնաբուծությամբ, որի արտադրանքը կազմել է գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալի 64.5 %-ը: Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալում որոշակի տեսակարար կշիռ ունեն նաև թռչնաբուծությունը, խաղողագործությունը, պտղաբուծությունը և բանջարաբուծությունը: Բուսաբուծության մեջ աչքի են ընկնում խաղողագործությունն ու պտղաբուծությունը: Այստեղ աճում են ծիրանի, բալի, տանձի, դեղձի, խնձորի, փշատի, սերկնեղի սալորի կեռասի, խաղողի բազմաթիվ տեսակներ, ընկույզ և հատապտուղներ:

Արփայի հովտի ցածրադիր մասերում զբաղվում են բանջարաբուստանային կուլտուրաների մշակությամբ, իսկ մարզի նախալեռնային գոտին համարվում է ՀՀ խաղողագործության 4 շրջաններից մեկը, որոնք հումք են հանդիսանում գինեգործության համար: Հայտնի է հատկապես «Արենի» տեսակի էնդեմիկ խաղողը, որից արտադրվում է «Արենի» գինին: Գինեգործությունն այստեղ ունի հազարամյա պատմություն:

Արդյունաբերական համալիրը լրացնում են նաև պանրագործությունը, հանքային ջրերի արտադրությունը և գինեգործությունը:

Կան նաև մի քանի փոքր ջրաէլեկտրակայաններ: Մարքաշինական գործարան՝ Եղեգնաձորում:

Մարզի տնտեսության զարգացման մեջ մեծ դեր է կատարում առողջարանային տնտեսության ենթակառուցվածքների ընդարձակումը:

Զարգացած են հանքային («Ջերմուկ») և քաղցրահամ ջրերի արտադրությունները:

Զարգանում է հանքարդյունաբերությունը՝ Վայոց ձորի մարզում օգտակար հանածոների արդյունահանում իրականացվում է 1 մետաղական և մի շարք ոչ մետաղական հանքերից, ընթացքի մեջ են 2 մետաղական հանքերի շահագործման աշխատանքները:

Ամուլսարի ծրագիրը ՀՀ հանքարդյունաբերության գիգանտներից է, որի շահագործումը տնտեսական մեծ օգուտներ կարող է բերել մարզին և ՀՀ տնտեսությանը:

Մարզում առկա պատմամշակութային հուշարձանները հանդիսանում են նպաստավոր պայմաններ զբոսաշրջության զարգացման համար: Լայնորեն ճանաչված է «Ջերմուկ» բանեղութային առողջարանը:

Այստեղ գործում են բազմաթիվ ժամանցի վայրեր, հիսունից ավելի առողջարաններ և հյուրանոցներ, 32 մշտական և 47 սեզոնային սննդի օբյեկտներ, 81 տնային հյուրանոցներ, 6 գինու համեսի սրահներ:

5.4. Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիրը

Հերիերի անդեզիտաբազալտների երևակումը գտնվում է Վայք համայնքի վարչական սահմաններում, մարզկենտրոնից 20 կմ հարավ-արևելք (օդային), Արփա և հերիեր գետերի ջրբաժանի շրջանում՝ Երևան – Վայք-Գորիս մայրուղու ձախ մասում,

մայրուղուց 1.5կմ հեռավորության վրա:

Մոտակա բնակավայրերն են Արինը (հեռ. 5.2կմ) և Վայք քաղաքը (հեռ. 6.5կմ):

Վայք քաղաքը գտնվում է Եղեգնաձոր քաղաքից 20 կմ (ճանապարհային), իսկ Երևան քաղաքից մոտ 140 կմ հեռավորության վրա և հանդիսանում է Երևան-Գորիս-Արցախ ճանապարհի հանգույց:

Մշտական բնակչության քանակը 8896 է (2023թ.): Բնակչությունը զբաղվում է անասնաբուծությամբ, դաշտավարությամբ և այգեգործությամբ:

Համայնքի տնտեսության մասնագիտացման ճյուղը գյուղատնտեսությունն է, համախառն բերքի մեծ մասը տալիս է բուսաբուծությունը:

Գյուղատնտեսական նշանակության հողերը կազմում են շուրջ 14751.23 հա: Բնակավայրերի ընդհանուր տարածքը 525.54 հա:

Մշակում են ջերմասեր բանջարաբուստանային կուլտուրաներ՝ լոլիկ, տաքդեղ, սմբուկ, ձմերուկ, սեխ, ինչպես նաև հացահատիկ:

Զբաղվում են նաև կաթնամսատու անասնապահությամբ:

Քաղաքում է գտնվում «Ջերմուկ» հանքային ջրերի գործարանի մասնաճյուղը, շինանյութերի կոմբինատը և գորգագործական ֆաբրիկան:

Վայքի մարզամշակութային օբյեկտներն են՝ 600 և 200 տեղանոց դահլիճներով մշակույթի պալատը, գեղարվեստի և երաժշտական դպրոցները, գրադարանը՝ 180 հազար կտոր գրքով, 2000 տեղով մարզադաշտը:

Վայք քաղաքի հիվանդանոցը կառուցվել է 1984 թվականին: Նրան կից գործում է ծննդատուն: Վերջին տարիներին շահագործման է հանձնվել հիվանդանոցի ինֆեկցիոն բաժանմունքը: Հիվանդանոցին կից գործում է նաև պոլիկլինիկա և շտապ բուժօգնության կայան:

Զբամատակարարման միակ աղբյուր են հանդիսանում 16-20 կմ հեռավորության վրա Հերիեր գյուղի մոտ գտնվող «Բազմաղբյուր» կոչվող աղբյուրները:

Քաղաքում գործում են հյուրանոցներ, սրճարաններ, ռեստորան, հասարակական սննդի և կենցաղ սպասարկման օբյեկտներ:

Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տարածքը ներկայացված է գյուղատնտեսական նշանակության հողերով:

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ծրագիրը և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը ներկայացվել են Վայքի համայնքապետարանում հանրային քննարկման ժամանակ:

Ընդերքօգտագործման իրավունք հայցելու դիմումին կցված են հանրային քննարկումների արձանագրությունն և տեսաձայնագրությունը:

5.5. Պատմության, մշակութային հուշարձաններ

Ստորև ներկայացվում է Վայք քաղաքի և Գնդեվազ բնակավայրի պատմության և մշակույթի հուշարձանների ցանկը, որը հաստատվել է ՀՀ կառավարության կողմից (ՀՀ կառավարության 17.06.2003թ. N754 -Ն որոշում, ադ.15):

Աղյուսակ 15

Վայք քաղաքի պատմամշակութային հուշարձանների ցանկը

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
-----------	-----------	-------------	-------------------

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Բնակատեղի	մ.թ.ա. 2-1 հզ	ք. մ.	
Գերեզմանոց	16-20 դդ.	հս-աե մասում	գործող գերեզմանոցի հին հատվածն է
Դամբարանադաշտ	մ.թ.ա. 2-1 հզ	հս մասում	
Խաչքար	1222 թ.	աե մասում	Վայք - Ջերմուկ ճանապարհի ձախ կողմում, կանգնեցված գետնին, պատվիրատու Շապուհ
Խաչքար Ալամհատի	1251 թ.		Վայքի ենթաշրջանի մուտքի մոտ, քաղաք մտնող ճանապարհի աջ կողմում
Խաչքար	1541 թ.		Վայք տանող ճանապարհի աջ կողմում, ընկած գետնին, երկատված, վերին աջ քառորդը չի պահպանվել
Խաչքար	16 դ.		Վայքի ենթաշրջանի մուտքի մոտ, քաղաք մտնող ճանապարհի աջ կողմում, եղծված արձանագրությամբ
Կամուրջ. Պասկեիչի կամուրջը	17 դ.	1 կմ ամ	Արփա գետի վրա վրնրգ.՝ 1827 թ. Պասկեիչի կողմից

Գնդեվազ բնակավայրի պատմամշակութային հուշարձանների ցանկը

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Ամրոց «Բերդի գլուխ»	մ.թ.ա. 3 հզ - մջնդ	հս-ամ մասում	գյուղի եզրին, Արփայի կիրճին նայող բարձր հրվանդանին
Դամբարանադաշտ	մ.թ.ա. 2-1 հզ		ամրոցից 200-300 մ հս-աե, Սբ. Խաչ մատուռից հս պահպանվել է 3 կղզյակներով
Գերեզմանոց	13-17 դդ.	կնտ	Սբ. Աստվածածին եկեղեցուց 250 մ աե
Խաչքար	13-14 դդ.		ընկած գետնին
Խաչքար Դավթի	14 դ.		կանգնեցված պատվանդանին
Գերեզմանոց	19-20 դդ.	հվ-աե	Ջերմուկ տանող ավտոխճուղու

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
		մասուն	ձախ կողմում
Գյուղատեղի «Մամարգա»	13-19 դդ.	5 կմ հվ-ան	
Գյուղատեղի «Արծաթավան» («Գյումաշխանե»)	9-14 դդ., 19-20 դդ.	4 կմ հվ-ան	տարածվում է 2 բլրալանջերին
Գերեզմանոց	9-14 դդ.		գյուղատեղիի առե եզրին
Խաչքար	10 դ.		ընկած գետնին, վերին կեսը չի պահպանվել
Խաչքար	10 դ.		խրված հողի մեջ
Խաչքար	10-11 դդ.		ընկած գետնին, վերնամասը չի պահպանվել, արձանագիր
Խաչքար	11 դ.		խրված հողի մեջ, վերնամասը չի պահպանվել
Խաչքար Թավրեզի	12-13 դդ.		ընկած գետնին, վերնամասը չի պահպանվել
Խաչքար Գոհարի և Բեկի	1309 թ.		ընկած գետնին պատվիրատու՝ Գրիգոր
Խաչքար Վիրապշատի	1320 թ.		կանգնեցված պատվանդանին
Խաչքար	1446 թ.		ընկած գետնին, ձախ եզրը ջարդոտված
Խաչքար Ուսաթի, Թաղումի, Էլիճանի	16-17-րդ դդ.		ազուցված թիվ 2 հանքամիջանցքին
Դամբարանադաշտ	մ.թ.ա. 2-1 հզ	2,5 կմ հվ	Վայք - Գնդեվազ ավտոխճուղու ոլորանի շրջակայքում պահպանվել է 3 կղզյակներով
Եկեղեցի	17-18 դդ.	ամ մասուն	Մր. Աստվածածին տանող գյուղամիջյան ճանապարհի ձախ կողմում, ավերակ
Ձիթհան	19 դ.		կցվել է եկեղեցու ամ պատին
Եկեղեցի Մր. Աստվածածին	1686 թ.	հս-ամ մասուն	«Բերդի գլուխ» ամրոցից 150 մ առ պատվիրատու՝ Պետրոս վարդապետ
Խաչքար	10 դ.		հենած հվ պատին, եզրերը ջարդոտված
Խաչքար	9-10 դդ.	գ. մ.	Երագիկ Հակոբյանի տան մոտ, կանգնեցված
Խաչքար	11 դ.	գ. մ.	խանութի մոտ, կանգնեցված
Խաչքար Կարապետ երեցի	1322 թ.	գ. մ.	խանութի մոտ, կանգնեցված
Հուշարձան Երկրորդ	1960 թ.	գ. մ.	

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
աշխարհամարտում զոհվածներին			
Զիթհան	18-19 դդ.	գ. մ.	
Խաչքար	11 դ.		կանգնեցված, քիվը ջարդոտված
Մատուռ Սբ. Խաչ	14-15 դդ., 20 դ.	հս մասում	հս եզրին, բարձունքին
Վանական համալիր «Գնդեվանք» 39°45'32" հս. . լ. 45°36'38" ավ. ե. 	10-17 դդ.	1 կմ ամ	Արփա գետի կիրճում, գետի ձախ ափին, Վայք - Ջերմուկ հին ճանապարհի աջ կողմում
Եկեղեցի Սբ. Աստվածածին	936 թ.		պատվիրատու՝ իշխանուհի Սոփի վրկնգ.՝ 1309 թ., 1691 թ., 1965-1970 թթ.
Խաչքար	10-11 դդ.		ազուցված հվ մուտքից ձախ, վերին և ստորին ձախ անկյունները կոտրված
Խաչքար	10-11 դդ.		ազուցված ամ պատին, արտաքուստ
Խաչքար	1035 թ.		խորանում
Խաչքար	12-13 դդ.		հենած ամ պատին, ստորին մասը կոտրված
Խաչքար	14 դ.		ազուցված ամ պատին, արտաքուստ, արձանագիր
Խաչքար Ներսեսի	16 դ.		ներսում, հվ խորշի մեջ
Խաչքար	1573 թ.		ազուցված ամ մուտքից վեր, կազմող՝ Ղարտաշ
Խաչքար	1573 թ.		ազուցված ամ մուտքից վեր կազմող՝ Ղարտաշ
Գավիթ	999 թ.		պատվիրատու՝ Քրիստափոր վանահայր վրկնգ.՝ 1309 թ., 1691 թ., 1965-1970 թթ.
Խաչքար	10 դ.		ներսում, խորշի մեջ
Խաչքար	10 դ.		հենած ամ պատին, ստորին մասը կոտրված
Խաչքար	10 դ.		հենած հվ պատին
Խաչքար	10-11 դդ.		հենած հվ պատին, ստորին աջ անկյունը կոտրված արձանագիր
Խաչքար	13-14 դդ.		ազուցված ամ պատին,

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
			մուտքից աջ
Խաչքար՝ Ավագի, ծնողաց և Խոցադեղի	1437 թ.		հենած հվ պատին, երկատված
Խաչքար	15 դ.		ագուցված ամ պատին
Խաչքար	1551 թ.		գավթի ներսում
Սեղանատուն	1691 թ.		կից վանքի հվ պարսպին պատվիրատու՝ Պետրոս վարդապետ
Տնտեսական շինություններ	17 դ.		կից վանքի հվ և ամ պարիսպներին
Խաչքար	10 դ.		ագուցված հվ պատին, ներքուստ, արձանագիր
Խաչքար	10-11 դդ.		ագուցված պատին, արտաքուստ, ստորին մասը կոտրված
Խաչքար	11 դ.		ագուցված հս պատին, արտաքուստ
Խաչքար Ուբախի	11-12 դդ.		ագուցված հվ պատին, ներքուստ
Խաչքար Թավրիզի	16 դ.		ագուցված աե պատին, ներքուստ
Խաչքար Մեսրոպի	1573 թ.		ագուցված պատին, արտաքուստ
Խաչքար	1573 թ.		ագուցված հս պատին, արտաքուստ պատվիրատու՝ Մալի
Պարիսպ	1691 թ.		պատվիրատու՝ Պետրոս վարդապետ
Խաչքար	9 դ.		բակում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	9-10 դդ.		բակում, եկեղեցուց ամ, ստորին մասը կոտրված
Խաչքար	9-10 դդ.		հենած եկեղեցու հվ պատին, արտաքուստ, վերնամասը չի պահպանվել
Խաչքար Սարգս և Գրիգոր քահանաների	10 դ.		հենած եկեղեցու հվ պատին, արտաքուստ
Խաչքար հայր Սուփանի	937 թ.		բակում, եռատված
Խաչքար Փաշի	10-11 դդ.		բակում, եկեղեցուց աե, զույգ խաչքարերից ձախակողմյանը

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Խաչքար	10-11 դդ.		բակում, եկեղեցուց 20 մ աե, ընկած գետնին, արձանագիր
Խաչքար	11 դ.		բակում, հենած եկեղեցու հվ պատին, վերնամասը չի պահպանվել
Խաչքար	12-13 դդ.		բակում, հենած եկեղեցու ամ պատին, մուտքից աջ, զույգ խաչքարերից ձախակողմյանը, արձանագիր
Խաչքար	1551 թ.		բակում, եկեղեցու ամ պատի մոտ, մուտքից ձախ
Խաչքար Խանի	1611 թթ.		բակում, կանգնեցված գետնին
Տապանաքար	15-16 դդ.		բակի ամ կողմում
Տապանաքար	1567 թ.		բակում, գավթի հվ ճակատի հանդիպակաց հատվածում

6. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Հայցվող տեղամասում՝ ինչպես արդեն նշվել է աշխատանքային ծրագրում, նախատեսվում է կատարել հորատման հարթակների և մոտեցման ճանապարհների կառուցում և հորատման աշխատանքներ, որոնց տևողությունը առավելագույնը 10 օր է: Այս ընթացքում հնարավոր է աննշան ազդեցություններ միայն մթնոլորտային օդի վրա:

6.1. Մթնոլորտային օդ

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ընթացքում կիրառվող տեխնիկական միջոցները դառնալու է գազերի և փոշու արտանետման աղբյուր, որոնք կարճատև են լինելու և գնահատվում են աննշան:

Մթնոլորտային օդի վրա հողային աշխատանքների ազդեցությունը գնահատելու նպատակով կատարվել են կոմպլեքս հաշվարկներ համաձայն «Շինանյութերի արդյունաբերությունում չկազմակերպված արտանետումների հաշվարկման ժամանակավոր մեթոդական ձեռնարկի» (1985 Նովորոսիսկ):

Աշխատանքների իրականացման ժամանակ ընկերությունը առաջնորդվելու է ՀՀ կառավարության 2006 թվականի փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշմամբ, համաձայն որի ածխածնի օքսիդի, ազոտի օքսիդի (երկօքսիդի հաշվարկով), մրի և ծծմբային անհիդրիդի սահմանային թույլատրելի խտությունները (ՄԹԿ) համապատասխանաբար կազմում են 5մգ/մ³, 0.2մգ/մ³, 0.15մգ/մ³ և 0.5մգ/մ³:

Փոշու արտանետում

Փոշու արտանետումները հիմնականում կապված են ճանապարհների և հորատման հարթակների կառուցման հետ: Նախապես իրականացվելու է ճանապարհների՝ ապա հորատման 6 հարթակների կառուցում (7-րդ հորատանցքի համար հարթակ կառուցելու անհրաժեշտություն չկա տեղանքը հարթ է), որից հետո հորատող ինքնաշարժ հաստոցը տեղակայվելու է հարթակների վրա և իրականացվելու է հորատում:

Փոշի կարող է առաջանալ նաև հորատող հաստոցի տեղաշարժման ժամանակ անիվների և գրունտի շփումից:

Ընդհանուր փոշու քանակը՝ Q_1 , որն առաջանում է տեղամասի սահմաններում հորատող հաստոցի անիվների ու ճանապարհի շփման հետևանքով, որոշվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$Q_1 = Q_2 \times T_{գրամ}$$

$$\text{որտեղ՝ } Q_2 = C_1 C_2 C_3 q / 3600 \text{ գ/վրկ}$$

C_1 - 1.5 գործակից, որը հաշվի է առնում մեքենայի միջին արագությունը,

C_2 - 1.2 գործակից, որը հաշվի է առնում ճանապարհի վիճակը,

C_3 - 1 գործակից, որը հաշվի է առնում մթնոլորտ տարվող փոշու մասը,

Q - 1450գ, 1կմ վազանցի ժամանակ փոշու գոյացումն է, 0.8կմ ի համար փոշու

քանակը կլինի՝ 1160գ :

Այսպիսով տեղամասում հաստոցի տեղաշարժից առաջացող փոշու քանակը կլինի՝

$$Q_2 = 1.5 \times 1.2 \times 1 \times 1160 / 3600 = 0.58 \text{ գ/վրկ} :$$

Բոլոր 6 հորատման հարթակներին մոտենալու համար հորատման հաստոցը անցնելու է 0.8 կմ ընդհանուր ճանապարհի (մանևրումները ներառյալ), ընդունելով հաստոցի արագությունը 15կմ/ժ, կստանանք այն ժամանակը, որը կպահանջվի հաստոցին մոտենալ և կանգնեց հորատահարթակների վրա՝ $T = 0.8 \text{ կմ} / 15 \text{ կմ/ժ} = 0.05 \text{ ժ}$ (180 վրկ):

Այսպիսով՝ տեղամասում հորատող հաստոցի տեղակայման և տեղահանման ժամանակ արտանետվող փոշու քանակը կլինի՝ $Q_2 = Q_1 \times T = 0.58 \text{ գ/վրկ} \times 180 \text{ վրկ} = 104.4 \text{ գ}$

Հողի հարթեցման աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել SDLG G9220F մակնիշի ուղեհարթիչով, որի աշխատանքից առաջացած փոշու քանակը համաձայն վերը նշված մեթոդական ձեռնարկի կազմում է 900 գր/ժամ:

Տեղամասում առաջացած փոշու քանակը կլինի՝

$$Q_3 = 8 \times 900 = 7200 \text{ գ}$$

Որտեղ՝ 8-ը բուլդոզերի աշխատանքի տևողությունն է հերթափոխում (ժամ): Նախատեսված 900մ³ ծավալով հողային աշխատանքները նշված տեխնիկական միջոցով հնարավոր է իրականացնել մեկ հերթափոխի ընթացքում: Նույնքան փոշի կանխատեսվում է նաև ռելիեֆի վերականգնման աշխատանքների ընթացքում՝ $Q_4 = 7200 \text{ գ}$:

Այսպիսով՝ հայցվող տեղամասում երկրաբանական հետախուզական աշխատանքների ողջ ընթացքում (մոտ 10օր, ներառյալ ռելիեֆի վերականգնումը) հողային և հորատման աշխատանքների հետևանքով առաջացող փոշու կանխատեսվող քանակը կլինի՝

$$\Sigma Q = Q_2 + Q_3 + Q_4 = 104.4 \text{ գ} + 7200 \text{ գ} + 7200 \text{ գ} = 14504.4 \text{ գ}$$

Փոշու քանակը նվազեցնելու նպատակով նախատեսվում է գրունտի մակերևույթի թրջում: Այս միջոցառումները կնպաստեն փոշու արտանետումները կրճատել 60.0-80.0 %-ով:

Վնասակար գազերի արտանետումներ

Տեխնիկական միջոցները բացի փոշուց մթնոլորտ են արտանետում նաև տարբեր տեսակի թունավոր գազեր, որոնց հաշվարկը բերվում է ստորև:

Արտանետումների հաշվարկը կատարվում է ՀՀ Բնապահպանության նախարարության կողմից մշակված (այժմ Շրջակա միջավայրի նախարարություն) «Ավտոտրանսպորտից մթնոլորտ արտանետվող վնասակար նյութերի քանակների որոշման» մեթոդական հրահանգի հիման վրա:

Աղյուսակ 16-ում բերված են ծանր ավտոտրանսպորտային և տեխնիկական միջոցների տեսակարար արտանետումները (բացառությամբ ծծմբային անհիդրիդի) ըստ վերոհիշյալ մեթոդակարգի:

Ածխածնի օքսիդի (CO), ածխաջրածինների (CH) և ազոտի օքսիդների (NOx) գործակիցները վերցված են «Ավտոմոբիլային տրանսպորտից մթնոլորտ արտանետվող վնասակար նյութերի հաշվարկման մեթոդական ցուցումներից» (Մոսկվա,

Հիդրոմետհրատ - 1983), իսկ ածխածնի երկօքսիդի (CO₂) և ազոտի երկօքսիդի (N₂O) գործակիցները ընդունվել են 1, քանի որ որևէ այլ մեծություններ դրանց համար չեն առաջարկվում:

Աղյուսակ 16

Տեսակարար արտանետումներ (գ/կգ վառելիք)

Վառելիքի տեսակը	Նյութի անվանումը						
	NO _x	CH	ՑՕՄ	CO	N ₂ O	CO ₂	ՊՄ
Դիզելային վառելիք	42.3	8.4	8.16	36.4	0.122	3138	4.3

Բացահանքի շահագործման ընթացքում օգտագործվելու է առավելագույնը 2 տեխնիկական միջոց (մեկ հորատող հաստոց, որն աշխատում է դիզելային գեներատորով և մեկ ուղեհարթիչ), որոնք օգտագործում են դիզելային վառելիք:

Դիզվառելիքի ծախսը ամբողջ աշխատանքների ընթացքում հաշվարկվել է 1.0տ: Ուղեհարթինչն աշխատելու է ընդամենը մեկ հերթափոխ, ժամանակի օգտագործման 0.85 գործակցով իսկ հորատման հաստոցի գեներատորը՝ 10 հերթափոխ՝ 70 ժամ: Վնասակար գազերի արտանետումների հաշվարկը բերված է աղ.17-ում

Աղյուսակ 17

Վնասակար գազերի արտանետումներ

Ավտոմեքենայի կատեգորիա	Վնասակար նյութ	Տեսակարար արտանետումներ, գ/կգ	Արտանետումներ, գ/70ժամ
Մեծ բեռնունակության ավտոտրանսպորտ	CO	36.4	36400
	CH	8.4	8400
	NO _x	42.3	42300
	ՊՄ	4.3	43000

Ծծմբային անհիդրիդի (SO₂) արտանետումները հաշվարկվում են ելնելով այն մոտեցումից, որ վառելիքում պարունակվող ամբողջ ծծումբը լիովին վերածվում է SO₂-ի: Այդ դեպքում կիրառվում է CORINAIR գույքագրման համակարգի բանաձևը.

$$ESO_2 = 2 \sum k_s b, \text{ որտեղ } \cdot$$

K_s - վառելիքում ծծմբի միջին պարունակություն, 0.002 տ/տ

b - վառելիքի ծախս, 1 տ/70 ժամ

$$SO_2 = 2 \times 1 \times 0.002 = 0.00000004 \text{ գ/70 ժամ}$$

6.2. Հողային ծածկույթ

Հայցվող տեղամասի մակերևույթի մեծ մասը զուրկ է հողային ծածկույթից, քանի որ նախկինում այստեղ իրականացվել են արդյունահանման աշխատանքներ: Հումքն օգտագործվել է Հերիերի ջրամբարի կառուցման ժամանակ: Հորատման հարթակների և մոտեցման ճանապարհների կառուցման ընթացքում կատարվելու են մոտ 900մ³ ծավալի լեռնային աշխատանքներ, որից խախտվելու է ներկա ռելիեֆի մոտ 804մ² մակերես: Հորատման աշխատանքներն ավարտելուց հետո օգտահանված լեռնային զանգվածով կիրականացի խախտված ռելիեֆի վերականգնում:

6.3. Ջրային ռեսուրսներ

Հայցվող տեղամասը հարում է Արփա և Հերիեր գետերի ջրբաժանին: Նախկինում կատարված լեռնային աշխատանքների արդյունքում ձևավորվել է գրեթե հարթ հատակով բացահանք, որից մթնոլորտային տեղումների արտահոսք դեպի ջրային ավազաններ տեղի չի ունենում:

Մթնոլորտային տեղումները բացահանքից ապարների ճեղքերով անմիջապես ներծծվում և հեռանում են:

Հորատման աշխատանքների ընթացքում որևէ արտահոսք դեպի ջրային ավազաններ տեղի չեն ունենալու:

6.4. Բուսական և կենդանական աշխարհ

Հայցվող տեղամասի մակերևույթը խախտված է: Տեղամասի տարածքում նախկինում կատարվել է լեռնային զանգվածի արդյունահանում: Ռելիեֆը լերկացած է և բուսականությունը աղքատիկ է:

Տեղամասում իրականացված տեղագնման ժամանակ կենդանիների կամ թռչունների բներ կամ թաքստոցներ չեն հայտնաբերվել:

Խոշոր կաթնասունների ապրելավայրեր հայցվող տեղամասի շրջակայքում չկան, չեն արձանագրվել Բույսերի և Կենդանիների Կարմիր գրքերում գրանցված տեսակներ:

Երկրաբանական աշխատանքները չեն կարող ազդեցություն ունենալ տեղամասի և հարակից շրջանների կենսաբազմազանության վրա (աղ.14):

6.5. Աղտոտում ընդերքօգտագործման թափոններով

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ժամանակ կարող են առաջանալ երեք տիպի թափոններ.

6.5.1. Չտեսակավորված պողպատ պարունակող թափոններ (այդ թվում՝ պողպատի փոշի)

Այս տիպի թափոններն առաջանում են հորատման ընթացքում թագազլիկների կարծր համաձուլվածքային հատվածի մաշվելու արդյունքում:

Հորատման թագիկների թափոնները բարձր ամրությամբ օժտված պողպատե ձուլվածքից կազմված իներտ մնացորդներ են:

Հորատման թագազլիկը իրենից ներկայացնում է պողպատյա օղակ, որի ստորին մասը ամրանավորված է կարծր համաձուլվածքով կամ ալմաստներով: Աշխատանքի ընթացքում այդ շերտը մաշվում է իսկ մնացորդը իրենից ներկայացնում է պողպատյա թափոն: Պողպատը իրենից ներկայացնում է երկաթի և ածխածնի համաձուլվածք:

ՀՀ բնապահպանության նախարարի 2006 թվականի դեկտեմբերի 25-ի N 430-Ն հրամանի Հավելվածում բերված «Ըստ վտանգավորության դասակարգված թափոնների Ցանկ» ում պողպատի կտորներ, որպես թափոն չեն նշվում: Այդ ցանկում առավել մոտ է «Չտեսակավորված պողպատ պարունակող թափոններ (այդ թվում՝ պողպատի փոշի)» տեսակը (35120111 01 00 4):

Համաձայն ՀՀ Կառավարության 15 հունիսի 2017թ. N 689 - Ն որոշման տվյալ

թափոնի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա կլինի «ցածր», գործնականում անվտանգ, այն կդասվի վտանգավորության IV դասին:

Հորատման աշխատանքներն իրականացվելու են կապալառու ընկերության կողմից և հորատման թագիկների ուսիլիզացիան կազմակերպվում է այդ կազմակերպության կողմից, ուստի պատվիրատու ընկերությունը հորատման թագիկների թափոնների կառավարում չի նախատեսում:

6.5.2. Բանեցված շարժիչների յուղերի թափոններ

Այս տեսակի թափոններն առաջանում են ավտոտրանսպորտային և տեխնիկական միջոցների շարժիչների շահագործման արդյունքում: Յուղերը հաշվարկված են որոշակի ժամանակամիջոցի համար, որից հետո կորցնելով իրենց հատկությունները փոխարինվում են նորերով:

Համաձայն ՀՀ բնապահպանության նախարարի 2006 թվականի դեկտեմբերի 25-ի N 430-Ն «Ըստ վտանգավորության դասակարգված թափոնների Ցանկ»-ի տվյալ թափոնը համապատասխանում է «շարժիչների բանեցված յուղերի թափոններ» տեսակին, դասիչ՝ 5410020102033 (3-րդ դաս): Այս թափոնի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա ըստ ՀՀ Կառավարության 15 հունիսի 2017 թվականի N 689-Ն որոշման, կարելի է գնահատել որպես «միջին», և այն կդասվի վտանգավորության III դասին՝ «չափավոր վտանգավոր»:

Այս տիպի թափոնները արտհրապարակում կամ տեղամասի որևէ վայրում չեն պահեստավորվելու կամ վերամշակվելու, քանի որ տեխնիկական միջոցներում քայքայողերը ծառայում են որոշակի ժամանակ իսկ նորերով փոխարինումը իրականացվելու է համապատասխան մասնագիտացված կետերում, ուստի դրանց համար օբյեկտներ չեն նախատեսվում և շրջակա միջավայրի համար թափոնի բաղադրիչի վտանգավորության աստիճանի գործակից չի հաշվարկվում:

Հորատման հաստոցը հորատման աշխատանքները ավարտելուց հետո հեռացվելու է արդհրապարակից առավելագույնը 10 օրվա ընթացքում: Աշխատանքի ընթացքում կապալառու ընկերությունը նախատեսում է դիզելային վառելիքը պահել 1տ տարողությամբ ցիստեռնում, որը հարմարեցված է ինքնագնացի թափքին:

10 օրվա ընթացքում շարժիչի և փոխանցման տուփի յուղերը փոխելու անհրաժեշտություն չի առաջանալու կամ եթե անհրաժեշտություն լինի դրանք փոխելու ապա դա արվելու է Վայք քաղաքի մասնագիտացված կազմակերպություններում:

6.5.3. Կազմակերպությունների կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբ (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի)

Այս տեսակին են պատկանում թուղթը, տեքստիլը, պլաստմասսան և այլն: Այս տեսակին են պատկանում թուղթը, տեքստիլը, պլաստմասսան և այլն: Մեկ մարդու համար սահմանված նորման 0,3 մ³ (0,25տ/մ³) /տարի է: Տեղամասում մշտապես աշխատելու են չորս մարդ, որոնք արտադրելու են օրեկան մոտ 1կգ աղբ, 15 օրում աղբի քանակը կլինի 15կգ:

Կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբը (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի) պատկանում է վտանգավորության 4-րդ դասին, ծածկագիր՝ 91200400 01 00 4:

Այս թափոնները կտեղափոխվեն համայնքի մոտակա աղբահավաք կետեր, որտեղից պարբերաբար Կոմունալ ծառայության կողմից տեղափոխվում են շրջանի աղբավայր: Հետևաբար այս թափոնները շրջակա միջավայրի և մարդկանց առաողջության վրա որևէ բացասական ազդեցություն չեն ունենալու:

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների վրա ազդեցությունների դրսևորում չի նախատեսվում, քանի որ դրանք գտնվում են մոտ 1,5 կմ հեռավորության վրա: Հայցվող տարածքում բնության հուշարձաններ հաշվառված չեն:

Պատմամշակութային հուշարձաններ ավազի երկրաբանական ուսումնասիրության համար հայցվող տարածքում չկան, ինչը բացառում է որևիցե բացասական ազդեցությունների դրսևորում պատմամշակութային ժառանգությանօբյեկտների վրա:

Ստորև բերվում է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցության նախնական գնահատական մատրիցը (աղ. 18):

Աղյուսակ 18

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներ	Գործողություններ	
	սարքավորումների և անձնակազմի տեղափոխման ընթացքում	Հորատման աշխատանքներ
Մթնոլորտային օդ	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Ջրեր	-	-
Հողեր	-	-
Կենսաբազմազանություն	աննշան	աննշան
Պատմամշակութային հուշարձաններ	-	-

6.6. Սոցիալական ազդեցության գնահատականը

Հետախուզական աշխատանքներն ամբողջությամբ ըստ ժամանակացույցի իրականացվելու են երկու եռամսյակ (սկիզբը 2025թ չորրորդ եռամսյակից): Դաշտային աշխատանքներն ամբողջությամբ (հորատման աշխատանքները ներառյալ) նախատեսված է կատարել չորրորդ եռամսյակում: Կատարվելու են հորատման հարթակների և մոտեցման ճանապարհների կառուցման և հորատման աշխատանքներ, որոնց ծավալը ըստ ծրագրի կազմվելու է՝ հորատման հարթակներ և ճանապարհների կառուցում՝ 804մ² (900մ³), հորատման աշխատանքներ **105գձ**մ:

Լեռնային աշխատանքների տևողությունը նախատեսվում է մինչև 10 օր: Տեխնիկական միջոցները աշխատանքների կատարման ողջ ընթացքում մնալու են տեղամասում: Վառելիքը մատակարարվելու է մոտակա լցակայաններից: Տեղամասում յուղերի կամ վառելիքի պահում չի նախատեսվում:

Այս ընթացքում տեղամասում աշխատելու է մեկ հորատող հաստոց (10 օր), մեկ մարդատար ավտոմեքենա և մեկ բուլդոզեր:

Տեխնիկական միջոցների առկայության վերաբերյալ տվյալները բերված են տեխնիկական կարողությունների ու միջոցների առկայության մասին N 2և 3 տեղեկանքում, որին կցված են տեխնիկական միջոցի տեխնիկական անձնագրի ու ծառայությունների մատուցման պայմանագրի պատճենները: Ծառայություններն իրականացվելու են պայմանագրային հիմունքներով:

Բոլոր տեսակի աշխատանքները նախատեսվում է կատարել ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության պահանջներին, աշխատանքների անվտանգության նորմատիվային փաստաթղթերին և այլ նորմատիվ ակտերին համապատասխան:

Աշխատանքների ընթացքում պահպանվելու է ՀՀ Առողջապահության նախարարի 2012թ. Սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն հրամանով հաստատված սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջները:

Աշխատողների համար ստեղծվելու են աշխատանքային և կենցաղային պայմաններ: Բուն դաշտային աշխատանքների տևողությունը մինչև 10 օր է (ծրագրով նախատեսված բոլոր դաշտային աշխատանքները միասին): Այդ ընթացքում դաշտում մշտապես (աշխատանքային ժամերին) լինելու են միջինը չորս մարդ:

Աշխատակազմը կունենա խմելու որակյալ ջրի և գուգարանների հասանելիություն, սնունդ ընդունելու և հանգստանալու համար անհրաժեշտ պայմաններ: Տեղամասում տեղադրվելու է անհրաժեշտ կահավորումներով վագոն – տնակ: Աշխատանքներն ավարտելիս դա կտեղափոխվի:

Աշխատակիցների օրեկան ջրի պահանջը ըստ նորմաների կազմում է 25լ չորս հոգու համար օրեկան կպահանջվի 100 լ ջուր, 15 (10 օր հորատման աշխատանքների փուլն է 5 օրը երկրաբանական երթուղիների) օրվա համար անհրաժեշտ կլինի 1.5տ ջուր, որը կվերցվի «ՎԵՈԼԻԱ ԶՈՒՐ» ՓԲԸ ից պայմանագրային հիմունքներով:

Քանի որ հորատման աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել հոկտեմբեր ամսին ուստի փոշենստեցման կարիք չի լինի, քանի որ խոնավ ժամանակաշրջան է լինելու: Այնուամենայնիվ նախատեսվում լեռնային աշխատանքների ընթացքում կատարել գրունտի թրջում:

Գրունտի թրջման համար նախատեսվում է ծախսել 50լ/մ³ ջուր: 900մ³ լեռնային զանգվածը թրջելու համար կպահանջվի 45մ³ ջուր: Նույն քանակության ջուր կպահանջվի նաև ռելիեֆի վերականգնման փուլում:

Այսպիսով՝ լեռնային նախապատրաստական և ռելիեֆի վերականգնման աշխատանքների ընթացքում փոշու արտանետումը կանխելու նպատակով գրունտի թրջման համար կպահանջվի մոտ 90-100մ³ ջուր, որը նախատեսվում է վերցնել «ՎԵՈԼԻԱ ԶՈՒՐ» ՓԲԸ- ից պայմանագրային հիմունքներով:

Կեղտաջրերը հավաքվելու են հորատից գուգարանում, որը աշխատանքներն ավարտելուց հետո մաքրվելու է Վայք քաղաքի քաղաքաշինության և կոմունալ ծառայության կողմից: Աշխատանքներն կարճատև են ուստի երկարաժամկետ միջոցառումներ չեն նախատեսվում:

Աշխատատեղերում, հասանելի վայրում, կլինեն առաջին օգնության բժշկական արկղիկներ և հակահրդեհային միջոցներ: Աշխատակազմը կապահովվի համազգեստով և անվտանգության անհրաժեշտ միջոցներով:

Անվտանգության սարքավորումների օգտագործումը կուսուցանվի, կվերահսկվի և կպարտադրվի:

Աշխատանքի անվտանգության պահպանման համակարգը կնախատեսի հրահանգավորում, ուսուցում և գիտելիքների ստուգում:

Ֆիզիկական ազդեցությունները /օրինակ՝ աղմուկը/ կանխելու նպատակով տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները կունենան համապատասխան խլացուցիչներ:

Բոլոր աշխատակիցները կապահովվեն անհատական պաշտպանության միջոցներով:

Սպասարկող անձնակազմի ընտրության ժամանակ առաջնահերթություն է տրվելու տեղի բնակչությանը:

Աշխատանքների կազմակերպման արդյունքում բնակչության տարհանման խնդիր չի առաջանալու:

Ընկերությունը մշտապես մասնակցում է համայնքում իրականացվող բոլոր տեսակի աշխատանքներին, համայնքի սոցիալ-տնտեսական ծրագրերին ունի ակտիվ մասնակցություն, որը կշարունակվի նաև ապագայում:

6.7. Աղմուկ

Տեղամասում հետախուզական աշխատանքներ իրականացնելիս աղմուկի աղբյուր կարող են հանդիսանալ այն տեխնիկական միջոցները, որոնք կոգտագործվեն հորատման և հողային աշխատանքների ժամանակ: Աշխատանքներ՝ ինչպես արդեն նշվել է, կարճաժամկետ են (10օր) և կատարվելու են ցերեկային ժամերին: Աղմուկի ինտենսիվությունն ու մակարդակը շատ ցածր է լինելու:

ՀՀ օրենսդրության և ՄՖԿ-ի միջազգային ստանդարտ ուղեցույցների համաձայն արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերով տարածքներում աղմուկի (ձայնի) առավելագույն մակարդակը չպետք է գերազանցի 95 դԲԱ, իսկ արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերում ձայնի մակարդակը չպետք է գերազանցի 80 դԲԱ:

Հորատման աշխատանքները հետևելու են ճանապարհների և հորատման հարթակների կառուցման աշխատանքներին, այնպես, որ դրանց գումարային ազդեցություն չի լինելու:

Տեղամասում առաջացող աղմուկը Բարձր կլինի (75-85դԲԱ) քան բնակավայրերի համար սահմանված չափաքանակները (45դԲԱ), այդուհանդերձ մի շարք գործոններով պայմանավորված աղմուկի ձայնային մակարդակը երկրաչափական պրոգրեսիայով նվազում է աղմուկի աղբյուրից աճող հեռավորության հետ և ռելիեֆի ձևաբանությունից կախված:

Նախատեսվող գործունեությունից առաջացող աղմուկի հնարավոր ազդեցություն կրողը կլինի ամենամոտ բնակավայրը՝ Արինը, որի ամենամոտ բնակելի տունը գտնվում է 5,2 կմ հեռավորության վրա:

Աղմուկի ազդեցությունը Արին բնակավայրի ամենամոտ բնակելի տան մոտ գնահատվում է հետևյալ կերպ.

Աղմուկի մակարդակը աղմուկից պաշտպանող տարածքի հաշվարկային կետում որոշվում է՝

$LA_{տար} = LA_{էկվ} - \Delta LA_{հեռ} - \Delta LA_{էկր} - \Delta LA_{կանաչ}$ Բանաձևով, որտեղ՝

$LA_{էկվ}$ - աղմուկի աղբյուրի ձայնային բնութագիրը, $LA_{էկվ}=85$ դԲԱ,

$\Delta LA_{հեռ}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը հաշվարկային կետի և աղմուկի

աղբյուրի միջև հեռավորությունից կախված (5.2կմ), $\Delta L_{Ahեռ}$ կազմում է 15դԲԱ,

$\Delta L_{Aէկր}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը էկրանով (բացահանքի տարածքից մինչև Լուկաշին ընկած հեռավորությունը),

$\Delta L_{Aէկր} = 20$ դԲԱ,

$\Delta L_{Aկանաչ}$ - աղմուկի մակարդակի նվազումը կանաչ գոտիով,

$\Delta L_{Aկանաչ} = 5$ դԲԱ:

Աղմուկի մակարդակը լուկաշին բնակավայրի սահմանին կկազմի՝

$L_{ատար} = L_{Aէկվ} - \Delta L_{Ahեռ} - \Delta L_{Aէկր} - \Delta L_{Aկանաչ} = 85 - 15 - 20 - 5 = 45$ դԲԱ (նորման 45դԲԱ):

Գիշերային ժամերին աշխատանքներ չեն կատարվելու: Աղմուկի մակարդակը Արին բնակավայրի ամենավերջին բնակելի տան մոտ ցերեկային ժամերին կլինի 45 դԲԱ:

Աղմուկի աղբյուրից 5.2 կմ հեռավորության վրա գտնվող մարդու վրա (ամենամոտը Արին բնակավայրն է) աղմուկը չի կարող բացասաբար ազդել, քանի որ գործողությունները չեն կարող լսելի լինել այդքան մեծ հեռավորությունից:

Աշխատանքների տեխնոլոգիական գործընթացների հետ կապված առաջանալու է առաջին կարգի կարճաժամկետ մեխանիկական թրթռում (վիբրացիա), որը կապված է հորատող հաստոցի և ուղեհարթիչի աշխատանքի հետ: Թրթռումների սահմանային թույլատրելի մակարդակը Z առանցքով չի գերազանցելու 115դ ԲԱ, իսկ X-Y առանցքներով՝ 112դԲԱ:

6.8. Սանիտարա-պաշտպանիչ գոտի

Համաձայն ՀՀ Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2024թ. Փետրվարի 1-ի 06-Ն հրամանի տեղամասում իրականացվելիք երկրաբանական ուսումնասիրությունների համար սանիտարա-պաշտպանիչ գոտի չի սահմանվում:

Մոտակա բնակավայրը՝ Արինն է գտնվում է 5.2կմ հեռավորության վրա, ուստի հատուկ միջոցառումներ չեն նախատեսվում:

7. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման/վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

- Վառելիքի հիմնական լիցքավորման և քայուղերի փոխարինման աշխատանքները կատարվելու են հարակից բնակավայրերում՝ համապատասխան ծառայություն մատուցող կայաններում կամ «ՎԱՅՔ ՃՇՇ» ՍՊ ընկերության արտադրական տարածքում:

- Հորատման հարթակների և մոտեցման ճանապարհների կառուցման և ռելիեֆի վերականգնման ժամանակ կիրականացվի փոշենստեցում գրունտի թրջմամբ:

- Աշխատակիցների կենցաղային պայմանների ապահովման նպատակով տարածքում բեռնակղային տիպի վագոն-տնակի տեղադրում, որը կօգտագործվի որպես հանդերձարան և հանգստի սենյակ: Ջրցողարանի տեղադրում չի նախատեսվում՝ հաշվի առնելով ծրագրավորվող աշխատանքների փոքր ծավալները և կարճ տևողությունը: Աշխատակիցների կենցաղային անհրաժեշտ պայմանների ապահովման համար հարակից բնակավայրում վարձակալվելու է բնակելի տուն:

- Կեղտաջրերի հավաքում հորատիպ գուգարանում, որը հետագայում դատարկվելու է հատուկ ծառայության ուժերով՝ պայմանագրային հիմունքերով:

- Կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ անթափանց տարողություններում և մոտակա աղբանոց տեղափոխում:

- Օգտագործվող տեխնիկական միջոցների շարժիչների կարգավորում՝ աղմուկի նվազեցման, շրջանի կենդանական աշխարհի վրա բացասական ազդեցության բացառման նպատակով:

- Աշխատանքների ժամանակ աղմուկի և թրթռումների վերահսկողություն: Համաձայն գործող նորմատիվ փաստաթղթերի, արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերով տարածքներում աղմուկի (ձայնի) առավելագույն մակարդակը չպետք է գերազանցի 95դԲԱ, իսկ արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերում ձայնի մակարդակը չպետք է գերազանցի 80դԲԱ:

- ՀՀ կառավարության 31.07.2014թ.-ի թիվ 781-Ն որոշմամբ սահմանված դեպքերում՝ ըստ կիրառելիության, բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության միջոցառումների իրականացում:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության ներկայացնելիս ընկերության կողմից գործունեության հայտում և հետագայում՝ գնահատման հաշվետվության մեջ ներառվում և հետագայում իրականացվում են հողերում առկա օբյեկտների պահպանությանն ուղղված հետևյալ միջոցառումները՝

- 1) վայրի բուսատեսակների և դրանց պոպուլյացիաների վիճակի ուսումնասիրության (տեսակային կազմ, տարածվածություն, քանակ) իրականացում, որի տվյալները սահմանված կարգով տրամադրվում են բուսական աշխարհի պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում լիազորված պետական մարմինի.

- 2) Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ արգելված թունաքիմի-

կատների օգտագործման կանխարգելում:

Տեղամասում ՀՀ բույսերի Կարմիր գրքում (այսուհետ՝ կարմիր գիրք) գրանցված տվյալ բուսական տեսակի նոր պոպուլյացիաների հայտնաբերման դեպքում դրանց պահպանության նպատակով նախատեսվում է՝

1) առանձնացնել օգտագործման նպատակով տրամադրված տարածքում պահպանվող գոտիներ, որոնք ունեն տեղական նշանակություն և անհրաժեշտ են կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների՝ սույն կետում նշված նոր պոպուլյացիաների կենսունակության ապահովման նպատակով.

2) ժամանակավորապես սահմանափակել առանձնացված պահպանվող գոտիներում տնտեսական գործունեության որոշ տեսակներ, եթե դրանք կարող են բերել նշված բուսատեսակների աճելավայրերի վիճակի վատթարացմանն ու պոպուլյացիաների կենսունակության խաթարմանը.

3) սույն կետի 1-ին և 2-րդ ենթակետերում նշված միջոցառումների իրականացման անհնարինության դեպքում կարմիր գրքում, որպես տվյալ բույսի աճելավայր չգրանցված տարածքներից, բույսերի բնական վերարտադրության նպատակով տեղափոխում են տնտեսական գործունեության արդյունքում ոչնչացման սպառնալիքի տակ գտնվող բույսերի առանձնյակները տվյալ տեսակի համար նպաստավոր բնակլիմայական պայմաններ ունեցող որևէ բնության հատուկ պահպանվող տարածք կամ բուսաբանական այգիների տարածք, կամ կարմիր գրքում որպես տվյալ բույսի աճելավայրեր գրանցված որևէ տարածք, իսկ բույսերի սերմերը տրամադրում են համապատասխան մասնագիտացված կազմակերպությանը՝ գենետիկական բանկում պահելու և հետագայում տեսակի վերարտադրությունը կազմակերպելու նպատակով:

4) Երկրաբանական աշխատանքների ընթացքում կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների կա՛մ դրանց բների կա՛մ կենսագործունեության հետքերի հայտնաբերման դեպքում դադարեցնել աշխատանքներն ու իրազեկել համապատասխան կառույցներին:

- տեղամասին և հարակից տարածքներին բնորոշ կենդանական և բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների վերաբերյալ անհրաժեշտ է իրազեկել աշխատակիցներին
- արգելվում է որսը:

Աշխատանքների ընթացքում կենդանական և բուսական աշխարհի պահպանության միջոցառումների ֆինանսական ծախսերն իրականացվելու են ընկերության միջոցներով:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունների մեղմման միջոցառումների համար նախատեսված է ծախսել 200.0 հազ.դրամ գումար:

7.1. Խախտված հողերի վերականգնում

Մինչև երևակման տեղամասը ճանապարհների կառուցում չի նախատեսվում, քանի որ դրանք առկա են:

Հորատման հաստոցի տեղակայման համար անհրաժեշտ է կառուցել 6 հարթակ (հոր.7-ի համար հարթակի կառուցման անհրաժեշտություն չկա, քանի որ ռելիեֆը հարթ է), յուրաքանչյուրը 24մ² մակերեսով: Հորատման հարթակներին հասնելու և հորատման հաստոցը տեղադրելու համար նախատեսվում է տեղամասում կառուցել մոտ 220գծ.մ ճանապարհ:

Ճանապարհների և հորատման հարթակների կառուցման ժամանակ IV-րդ և V-րդ կարգի գրունտներում կատարվելու է մոտ 900մ^3 (ճանապարհ՝ 700մ^3 + հորատման հարթակ՝ 200մ^3) հողային աշխատանք:

Հորատման հարթակներն ու ճանապարհները կառուցելիս օգտահանված լեռնային զանգվածը պետք է կուտակել անմիջապես դրանց հարևանությամբ:

Հորատման աշխատանքներն ավարտելուց և հորատահանուկը փաստագրելուց և նմուշարկելուց հետո անհրաժեշտ է օգտահանված լեռնային զանգվածով կատարել ռելիեֆի վերականգնում:

Վերականգնվող ռելիեֆի մակերեսը կազմում է ճանապարհների և հորատման հարթակների մակերեսների գումարը՝ 660մ^2 (ճանապարհ) + 144մ^2 (հորատման հարթակ) = 804մ^2 :

Ռելիեֆի վերականգնման համար ընկերությունը նախատեսվում է ծախսել 160.8 հազ. ՀՀ դրամ (200 դր/1 մ^2):

8. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ, ԱՆԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՎԹԱՐԱ-ՑԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԱՌԱՋԱՅՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱՁԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵՂՄԱՅՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԾՐԱԳՐԵՐ

Հայցվող տեղամասի տարածքը հարում է Արփա և Հերիեր գետերի ջրբաժանին: Շրջապատում տարածված են հրաբխածին ժայռային ապարներ, որոնցում սողանքային երևույթներ առկա չեն չկան նաև քարաթափումներ:

Տեղամասում նախատեսված է իրականացնել մոտ 900մ^3 ծավալով հողային աշխատանքներ հորատման հարթակների և դրանց մոտեցման ճանապարհների կառուցման նպատակով: Հողային աշխատանքների ընթացքում անհրաժեշտ է հետևել անվտանգության պահպանման կանոններին, աշխատանքային հրապարակում տեղադրել արգելող նշաններ և ցուցանակներ որոնց պետք է ծանոթ լինեն աշխատակիցները:

Ա. Երկրաշարժով պայմանավորված արտակարգ իրավիճակներ

Ըստ ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. նախագծման նորմեր» N 102-Ն հրամանի՝ հայցվող տեղամասի տարածքը գտնվում է 1-ին սեյսմիկ գոտում, որին բնորոշ է 300սմ/վրկ^2 գրունտի հորիզոնական արագացման մեծություն:

Երկրաշարժի հետ կապված արտակարգ իրավիճակներում արագ արձագանքելու նպատակով նախատեսվում է աշխատող անձնակազմի համար կազմակերպել իրազեկման դասընթացներ և ներկայացնել գործողությունների համառոտ ծրագիրը: Երկրաշարժի դեպքում՝ ցնցումները զգալու ժամանակ տեղամասում աշխատող անձնակազմը պարտավոր է.

- անջատել բոլոր գործող սարքավորումները, մեխանիզմներն ու մեքենաները,
- հեռանալ մեքենաների և մեխանիզմների տեղակայման վայրից,
- դուրս գալ վազոն-տնակից,
- կանգնել բացօթյա տարածքում,

- կապ հաստատել կազմակերպության ղեկավարության հետ՝ իրազեկելով տարածքում գտնվող աշխատակիցների քանակի և ընդհանուր իրավիճակի վերաբերյալ,
- կապ հաստատել տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ իրազեկելով տարածքում գտնվող աշխատակիցների քանակի և ընդհանուր իրավիճակի վերաբերյալ,
- ապահովել աշխատակիցների տարահանումը,
- ապահովել առաջին բուժօգնության համար անհրաժեշտ դեղորայքի առկայությունը:

Բ. Պատերազմներ

Քանի որ տարածաշրջանը սահմանամերձ է ուստի հնարավոր են ռազմական բախումներ և ագրեսիա հարևան պետության կողմից: Ելնելով այդ հանգամանքից նախատեսված է հարևանությամբ գտնվող Արփա գետի կանյոնի բնական խոռոչներն օգտագործել որպես թաքստոցներ:

Նման իրավիճակներ տեղի ունենալու պարագայում հետևել քաղաքացիական պաշտպանության միասնական հրահանգավորմանը:

Գ. Հրդեհներ

Հրդեհային անվտանգությունն ապահովելու համար աշխատակիցները տեղեկացվելու են տեխնոլոգիական պրոցեսներում օգտագործվող նյութերի հրդեհավտանգության վերաբերյալ: Նշանակվելու է հրդեհային անվտանգության համար պատասխանատու անձ, մշակվելու է հրդեհի դեպքում անձնակազմի գործողությունների պլան: Վազոն-տնակում հատկացված վայրում տեղադրվելու են հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցներ՝ կրակմարիչներ, ավագով արկղ, բահ:

Երևակման տարածքում աշխատանքների անվտանգ իրականացման նպատակով.

աշխատանքի են թույլատրվում անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,

օգտագործել մեքենաներ և մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,

անցկացնել պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,

աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն անվտանգության տեխնիկայի կանոնները:

Նախատեսվում է կատարել պլանային աշխատանքներ ուղղված արտադրական տրավմատիզմի նվազեցմանը, ժամանակին, ոչ ուշ քան երեք ամիսը մեկ, աշխատակիցների հետ անցկացնել հրահանգավորում անվտանգության տեխնիկայի գծով:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում ընկերությունն իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման և մեղմացման ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

ա. մթնոլորտային օդ կատարվող աղտոտող նյութերի արտանետումների որակական և քանակական պարամետրերի պարբերական չափումներ աշխատանքներն սկսելուց առաջ և հետո,

բ. Հողային ծածկույթի մոնիթորինգ՝ դաշտային աշխատանքները սկսելուց առաջ և հետո:

գ. Տեղամասում և հարակից տարածքում կենսաբազմազանության դիտարկում:

«Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N 191-Ն որոշման համաձայն ներկայացվում է մշտադիտարկումների աղյուսակը (աղ.19):

Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման և աղտոտվածության ուսումնասիրության նպատակով վերցված նմուշների լաբորատոր հետազոտությունը նախատեսվում է իրականացնել հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում: Կենսաբազմազանության դիտարկումը կատարվելու է համապատասխան մասնագետների կողմից (բուսաբան, կենսաբան)՝ պայմանագրային հիմունքներով: Մշտադիտարկումների համար նախատեսված է 200.0 հազ դրամ ֆինանսական միջոց:

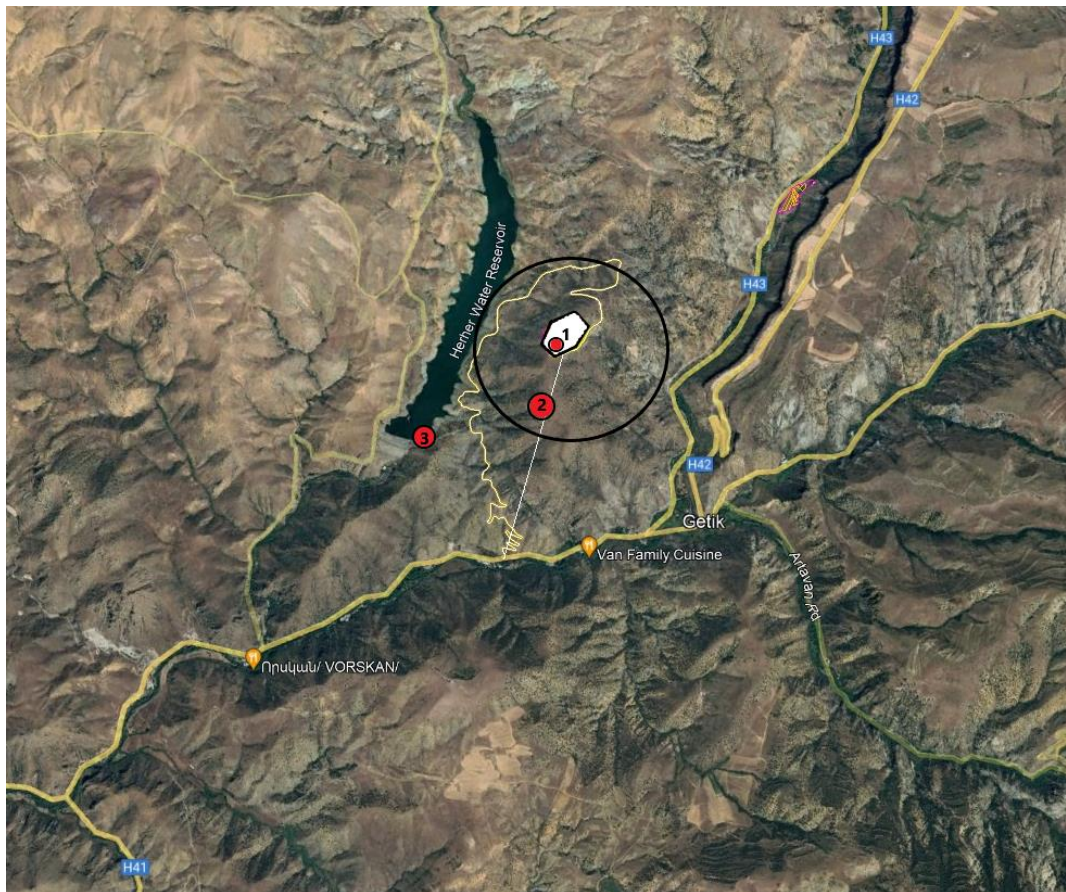
Աղյուսակ 19

Մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակությունը

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումների վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկումների տեսակը	Նվազագույն հաճախականությունը
Մակերևութային ջրեր	Հահագործական փորվածքների արտահոսքեր, հիդրոտեխնիկական կառույցների արտահոսքեր, ջրերի հեռացման համակարգեր, կենացաղային արտահոսքեր	ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշմամբ սահմանված նորմեր	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, հոսքի ուսումնասիրություն	շաբաթական մեկ անգամ
Ստորերկրյա ջրեր	հանքավայրի շրջակայքում առկա բնական աղբյուրների էլքեր, ստորգետնյա ջրերի հորիզոնների դիտակետեր	- ջրերի քիմիական կազմ, - մակարդակ	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	ամսական մեկ անգամ
Մթնոլորտային օդ	բացահանքի տարածք, ճանապարհներ, արտադրական հրապարակ, ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտի տարածք, ազդակիր համայնքներ, ըստ քամիների վարդերի գերակշռող ուղղությունների արտանետումների աղբյուրից 5 կմ հեռավորություն	- հանքափոշի, այդ թվում՝ ծանր մետաղներ և կախյալ մասնիկներ (PM10 և PM2.5), - ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մուր, ծծմբային անհիդրիդ, բենզ (ա)պիրեն, մանգանի օքսիդներ, ֆտորիդներ, երկաթի օքսիդներ, ֆտորաջրածին	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	շաբաթական մեկ անգամ՝ 24 ժամ տևողությամբ
Հողային ծածկույթ	Հահագործական փորվածքներ, արտադրական հրապարակ, ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտի տարածք, վերամշակող գործարանների, արտադրամասերի շրջակայք	- հողերի քիմիական կազմը (pH, կատիոնափոխանակման հատկությունները, էլեկտրահաղորդականության հատկանիշներ, մետաղների պարունակությունը՝ Fe, Ba, Mn, Zn, Sr, B, Cu, Mo, Cr, Co, Hg, As, Pb, Ni, V, Sb, Se),	նմուշառում, նմուշի հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ չափման սարքերով	- տարեկան մեկ անգամ - ամսական մեկ անգամ

		- հողերի կազմաբանությունը՝ կավի պարունակությունը, բաշխումն ըստ մասնիկների չափերի, ջրակլանումը, ծակոտկենությունը, - հումուսի պարունակությունը, - հողերում նավթամթերքների պարունակությունը		
Վայրի բնություն, կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ	ընդերքօգտագործման տարածքին հարակից շրջան	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	հաշվառում, գրություն, զագրում	նկարաքարտե-
				տարեկան մեկ անգամ

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության աղտոտման կանխարգելման մոնիտորինգի կետերի նախնական տեղադիրքը ներկայացված է նկար 16-ում:
Բնապահպանական կառավարման պլանը ներկայացված է աղ. 20-ում:

Նկ.16: Մշտադիտարկման կետերի տեղադիրքը: 1. հողի և օդի մշտադիտ. կետ - $X=8547184$, $Y=4396910$, 2. Հողի, օդի և աղմուկի մշտադիտ. կետ - $X=8547011$ $Y=4396531$ 3. Օդի, ջրի և աղմուկի մշտադիտ. կետ - $X=8546084$, $Y=4392774$: Կենդանական և բուսական աշխարհի մշտադիտարկումն նախատեսվում է իրականացնել սև շրջագծով առանձնացված տարածքում:

**ՀՀ Վայոց ձորի մարզի Հերիերի անդեզիտաբազալտների երևակման
բնապահպանական կառավարման պլան**

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ	Մեղմման համար պատասխանատու
1. Աշխատանքի անվտանգություն	Վնասվածքներ և պատահարներ աշխատանքների կատարման վայրում	-աշխատողներին համազգեստով և անհատական պաշտպանության միջոցներով (ԱՊՄ) ապահովում - սարքավորումների շահագործման և ԱՊՄ օգտագործման կանոնների խիստ պահպանում - Աշխատանքի պաշտպանության հրահանգների առկայություն	- Զննման ընթացքում աշխատողները կրում էին համազգեստ և համապատասխան ԱՊՄ - Զննման ընթացքում սարքավորումների շահագործման և օգտագործման հրահանգների խախտումներ չեն արձանագրվել	«ՎԱՅՔ ՃՇՇ» ՓԲԸ տնօրեն
2. Հորատման աշխատանքներ	Օդի աղտոտում փոշիով և արտատումներով Կենսաբազմազանության վրա ազդեցություն	- հետախուզական աշխատանքներից առաջացած նյութի պահում հսկվող գոտում և ջրցանում փոշու առաջացումը նվազեցնելու համար - Շրջակա միջավայրը պահել մաքուր բեկորներից փոշու առաջացումը նվազեցնելու նպատակով - Աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրման արգելում - տեխնիկան և մեքենաները պահել պատշաճ տեխնիկական վիճակում՝ բացառելով ավելորդ արտանետումները - մեքենաները չպահել ավելորդ պարապ ընթացքի մեջ - Կենդանիների բներ կամ հազվագյուտ և Կարմիրգրքային բուսատեսակներ հայտնաբերելիս դադարեցնել բոլոր տեսակի աշխատանքները	- Չհսկվող տարածքում առանց ջրցանման բեկորներ չեն հայտնաբերվել - Ոչ մի փոշու առանց շարունակական ջրցանման և/կամ փոշուց պաշտպանող էկրանի տեղադրման - Զննման ընթացքում շրջակա միջավայրը եղել է մաքուր բեկորներից - Զննման ընթացքում աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրում չի հայտնաբերվել - Զննման ընթացքում տեխնիկան և մեքենաները շահագործվել են առանց հավելյալ արտանետումների - Մոտակայքի բնակիչներից բողոքներ չեն եղել	«ՎԱՅՔ ՃՇՇ» ՓԲԸ տնօրեն

		տանքները, մասնագետների հետ քննարկել դրանց տեղափոխման և պահպանման միջոցառումները		
	աղմուկ	- Մահմանվաժ աշխատանքային ժամերի պահպանում - Գեներատորների, օդի կոմպրեսորների և այլ ուժային մեխանիկական սարքավորումների շարժիչների ծածկերի փակում շահագործման ընթացքում, և սարքավորումների՝ բնակելի տարածքներից հնարավորինս հեռու տեղադրում - Աղմկախլացուցիչների տեղադրում շարժական կայանների և սարքավորումների վրա - Սարքավորումների կանխարգելիչ վերանորոգում աղմուկը նվազեցնելու նպատակով - Ոչ անհրաժեշտ և չօգտագործվող սարքավորումների անջատում	- Աշխատանքային ժամերից հետո ոչ մի աշխատող սարքավորում չի հայտնաբերվել - Զննման ընթացքում սարքավորումները եղել են բավարար տեխնիկական վիճակում - Զննման ընթացքում միացված չօգտագործվող սարքավորումներ չեն հայտնաբերվել - Մոտակայքի բնակիչներից բողոքներ չեն եղել	«ՎԱՅՔ ՃՇՇ» ՓԲԸ տնօրեն
3. Հողային աշխատանքներ Նախատեսվում է հորատահարթակների և մոտեցման ճանապարհների կառուցում	-	Հետախուզական աշխատանքներն ավարտելուց հետո ռելիեֆի վերականգնում	Ռելեֆն ամբողջությամբ վերականգնվել է	«ՎԱՅՔ ՃՇՇ» ՓԲԸ տնօրեն
4. կենցաղային թափոնների գոյացում	-աշխատանքների կատարման վայրում սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատացում	Ուսումնասիրության տարածքում հորատի պարանի տեղակայում և պահպանում սանիտարական նորմերին համապատասխան	- ուսումնասիրության տարածքում պատշաճ սանիտարական պայմաններում գտնվող գույքարանների առկայություն	Սպասարկող անձնակազմ
5. Երթևեկության և հետիոտների անվտանգություն	Ուղղակի և անուղղակի վտանգներ երթևեկությանը և հետիոտներին հետախուզական աշխատանքների ժամանակ	- Երթևեկության կառավարման համակարգ և անձնակազմի ուսուցում	- Աշխատանքների հստակ տեսանելի տարածք, հանրության զգուշացում հնարավոր վտանգների վերաբերյալ -Կարգավորված Երթևեկություն	Ինժեներներ - երկրաբան

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Բաղդասարյան Ա., Համազասպյան Հ., Ալավերդյան Ս. և ուր: «ՀՀ Վայոց Ձորի մարզի Կաթավասարի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրում 2008-2010թթ. կատարված երկրաբանա - Հետախուզական աշխատանքների արդյունքների վերաբերյալ, 01.07.2010թ. դրությամբ պաշարների հաշվարկմամբ», 162 էջ: Երևան, 2010, 162 էջ: «Երկրաբանական ֆոնդ» ՊՈԱԿ, ինվենտար համար՝ 6823:
2. ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 2021 թվականի օգոստոսի 11-ի N 06 -Ն
3. Սարգսյան Հ. Հայկական ՍՍՀ ռեգիոնալ երկրատեկտոնիկա: Երևան, ԵՊՀ հրատ., 1988թ., 276 էջ:
4. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
5. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
6. Вегуни А.Т. Стратиграфия палеогеновых отложений бассейнов рек Арпа и Воротан Арм ССР. УГ АрмССР, Ереван, 1961.
7. Габриелян А.А. Основные вопросы тектоники Армянской ССР, Изд. АН Арм. ССР, 1959.
8. Мартиросян С. В., Амарян В.М., Харазян Э. Х. Отчет групповой геологической съемки масштаба 1:50000 на территории Варденисского и Южно-Севанского геологоэкономических районов Армянской ССР за 1976-80 гг. УГ АрмССР, Ереван, 1981.
9. Тоноян Э. Г., Мкртчян А.К., Варданян К.О. и др. Отчет поисковых работ на цветные и редкие металлы в пределах Амулсарского и Какавасарского рудных полей в Азизбековском районе Арм ССР за 1985-88гг. УГ АрмССР, Ереван, 1988.
10. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: “Айастан”, 1976 г.
11. Флора Армении / под ред. А.Л.Тахтаджяна. – Ереван: изд-во АН Арм ССР
12. Животный мир Армянской ССР. Даль С.К ,1954
13. “Растительность Армянской ССР”. Магакьян А.К.
14. “Флора, растительность и растительные ресурсы Армении”, Институт ботаники НАН РА Армянское ботаническое общество. Ереван
15. “Дикорастущие съедобные растения Армении”. А.П. Тер-Восканян, Ученые записки Ереванского государственного института.
16. https://www.armgeo.am/vayots_dzor/
17. «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ -ի տվյալներ
18. <http://www.fao.org/3/i1687r/i1687r08.pdf>
19. ՀՀ Վայոց ձորի մարզպետարանի պաշտոնական կայք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

REPUBLIC OF ARMENIA
NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
AND ETHNOGRAPHY SONP

РЕСПУБЛИКА АРМЕНИЯ
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
ИНСТИТУТ АРХЕОЛОГИИ
И ЭТНОГРАФИИ ГНКО

02.07.25թ

N2470-194/1

«ՎԱՅՔԻ ՃՇՇ» ՓԲԸ ՏՆՕՐԵՆ
ՊԱՐՈՆ Կ.ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԻՆ

Հարգելի պարոն Գևորգյան.

Ի պատասխան Ձեր 30/06/2025 թ. գրության, տեղեկացնում ենք, որ մեր աշխատակից Հ.Բադալյանը վերգետնյա հնագիտական տեղագնություն է իրականացրել Ձեր նախանշած վայրում՝ ՀՀ Վայոց ձորի մարզի Վայք համայնքի Հերիերի անդեզիտաբազալտների երևակման տեղամասում՝

1. X=8547154.5472 Y=4396819.0781
2. X=8547069.9742 Y=4397007.2250
3. X=8547219.5288 Y=4397104.1644
4. X=8547359.5001 Y=4397130.2230
5. X=8547438.9693 Y=4397020.1649
6. X=8547325.8647 Y=4396889.3683

Տեղագնությամբ պարզվել է, որ ռելիեֆը խախտված է, վերգետնյա պատմամշակութային շերտեր չեն փաստագրվել և չեն հայտնաբերվել նաև վերգետնյա հնագիտական իրեր:

Հնագիտության և Ազգագրության
ինստիտուտի տնօրեն՝ Արսեն Բոբոխյան

